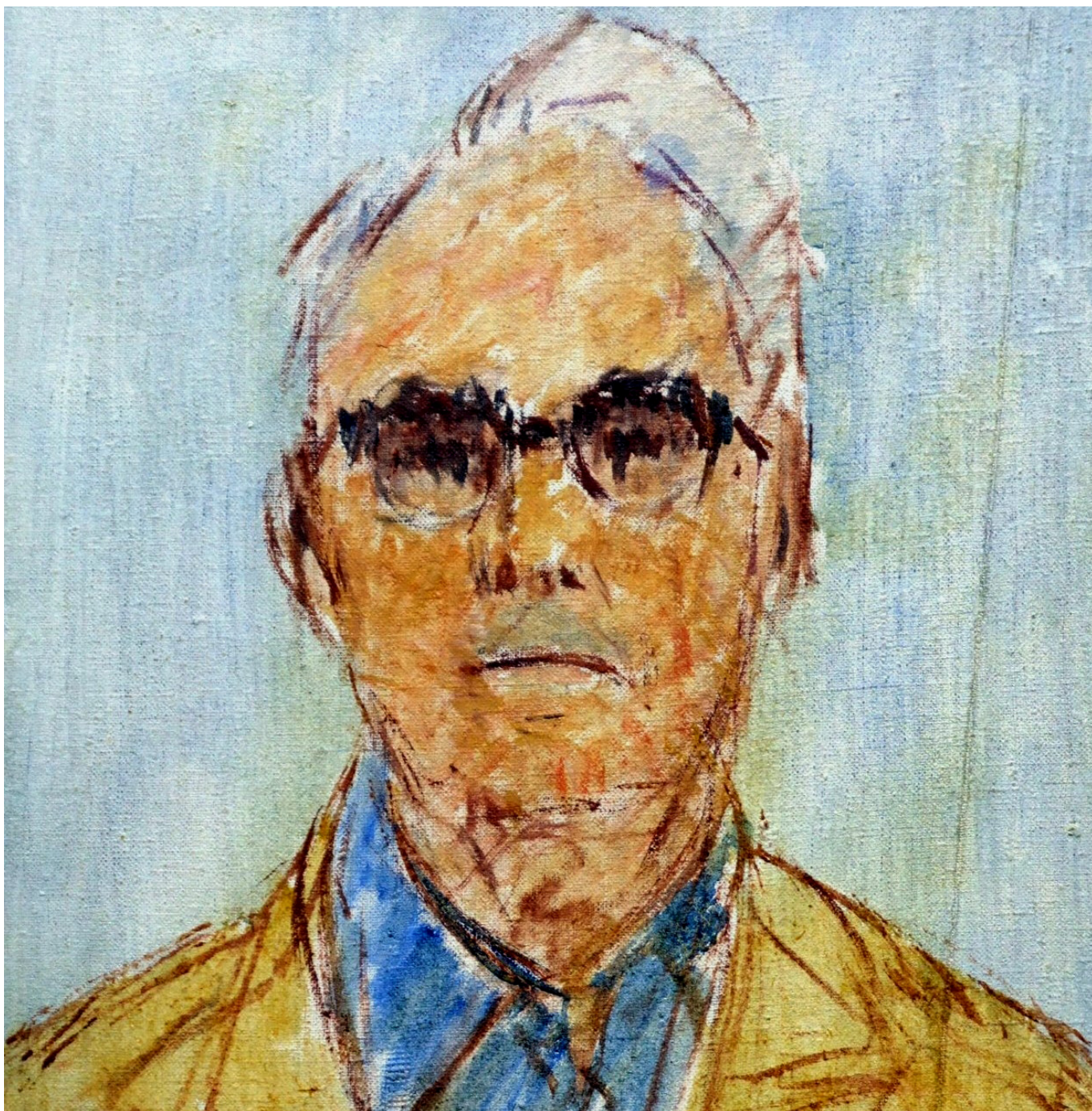

Caiete Silvane

Revistă de cultură

62

Pasajul galben-albastru

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454 - 3028

Adresa redacției: Zalău, Piața Iuliu Maniu, nr. 4, Sălaj, România
Tel./fax 0260/612870 e-mail: caietesilvane@yahoo.com
www.caietesilvane.ro

Revistă de cultură editată de Centrul Culturii Tradiționale Sălaj,
sub egida Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul VI, Nr. 3 (62), martie 2010.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 3 lei

Colectivul de redacție:

Cristian Contraș - manager Centrul Culturii Tradiționale Sălaj

Daniel Săuca - redactor șef

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Ileana Petrean-Păușan, Elena Musca, Marin Pop - redactori

Viorel Mureșan, Györfi-Deák György, Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chînța - colaboratori permanenți; **Marius Soare** - tehnoredactor

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între:

- Consiliul Județean Sălaj;
- Prefectura Sălaj;
- Primăria Zalău;
- Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj;
- Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău;
- Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău;
- Biblioteca Județeană "Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj;
- Inspectoratul Școlar Județean Sălaj;
- Arhivele Naționale Filiala Sălaj;
- Cenuclul literar "Silvania";
- Centrul Culturii Tradiționale Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.
Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista "Caiete Silvane"
este membră a Asociației Publicațiilor Literare și
Editurilor din România (APLER) și a Asociației
Revistelor și Publicațiilor din Europa (ARPE).

Tiparul realizat la Tipografia
Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj,
tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poștale, factorii poștali, prin Damco
și prin redacție (achitând suma de bani aferentă abonamentului dorit în contul Centrului
Culturii Tradiționale Sălaj: RO25TREZ5615010XXX002262 deschis la Trezoreria Zalău,
la care se adaugă taxele poștale de expediere).

Prețul unui abonament pe o lună este de 2 lei. Pentru orice nereguli privind difuzarea vă
rugăm să ne contactați la telefon 0260-612870.

SUMAR

Daniel Săuca , interviu cu ministrul Culturii și Patrimoniului Național, Kelemen Hunor : "Orice naționalism care devine exclusivist și intolerant nu este de acceptat și trebuie combătut"	pp. 3-4
Augustin Câmpean , Dumnezeu, nume incontestabil și... totuși contestat	pp. 5-7
Vasile - Romul Pop , Data serbării Sfințelor Paști	pp. 8-9
Ileana Petrean - Păușan , Pr. Trandafir Vid - "De dragul păcătoșilor"	p. 10
Daniel Hoblea , Semne duhovnicești	p. 11
Michel Vâlsan , Studii și documente despre isihasm, traducere de Daniel Hoblea	pp. 12-13
Gabriel Vasiliu , Un act de restituire de mult așteptat	p. 14
Viorel Mureșan , Pretexte II	pp. 15-16
Marcel Lucaciu , Nichita Stănescu - poetul sau "zânaticul"	p. 17
Imelda Chintă , Cuvânt - în "Togă de gală"	pp. 18-19
Ștefan Goanță , Meditația (III)	p.19
Daniel Hoblea , Peter Cooper	p. 20
Poeme de Peter Cooper	pp. 20 - 21
Lucian Perța , Apelul de seară	p. 21
Poeme de Gabriela Toma	p. 22
Szabó Attila , Flavius Lucăcel	p. 23
Györfi-Deák György , Deplasarea dinspre roșu	p. 27
Györfi-Deák György , Crâmpoie din istoria SF-ului autohton	p. 28
Szabó Attila , Marcela Băbănaș , Marin Pop , Pasajul galben - albastru	pp. 29-30
Florica Criste , Credințe și obiceiuri de primăvară	p. 31
Augustin Mocanu , Focul purificator de primăvară	p. 32
Nicolae Șteiu , Creația populară despre Avram Iancu	pp. 33 - 34
Ion Ivănescu , Amintiri din Întuneric	pp. 35-36
Gheorghe Moga , De la robotă la... robot	p. 37
Alexandra Tamba , Despre economie, contabilitate și politică	p.38
Cărți achiziționate recent de Biblioteca Județeană Sălaj	p. 39
Györfi-Deák György , Biserica romano-catolică "Adormirea Maicii Domnului" din Jibou	p. 40
Gabriel Vasiliu , Harul curiozității îndreptate spre cercetări lingvistice	p. 41
Marin Pop , Alegerile comunale și județene din anul 1930 în județul Sălaj și o radiografie a orașului Zalău în anii 30	pp. 42-44
Ileana Petrean - Păușan , Lunile iubirii	p. 45
Ștefan Doru Dăncuș , Viziuni (II)	p.45
Viorel Tăutan , Memoria memoriei	pp. 46-47
Daniel Săuca , Malaxorul cu apariții editoriale	p.48

Copertile I-IV sunt ilustrate cu lucrări ale pictorului **Ioan Sima**, din expoziția "Pasajul galben - albastru" organizată de Muzeul Județean de Istorie și Artă din Zalău în galeria de artă care poartă numele marelui pictor sălăjean.

Paginile 23 - 26 conțin reproduceri după picturi realizate de artistul și scriitorul născut în Sălaj, **Flavius Lucăcel**.

Ministrul Culturii și Patrimoniului Național, Kelemen Hunor: **"Orice naționalism care devine exclusivist și intolerant nu este de acceptat și trebuie combătut"**

În 12 februarie 2010 am stat de vorbă, pentru "Caiete Silvane", la Zalău, cu ministrul Culturii și Patrimoniului Național, Kelemen Hunor. Domnia sa a fost prezent la Zalău la inaugurarea lucrărilor de reabilitare și modernizare a sediului Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj, eveniment relatat pe larg cel puțin în mass-media locală.

"Vrem să diversificăm activitatea AFCN"

Rep.: Domnule ministru, spuneți că una dintre prioritățile dvs. va fi susținerea culturii contemporane, a creației contemporane. Dacă vreți să detaliați acest subiect.

Kelemen Hunor: Nu putem trăi, nu putem funcționa, vorbesc de Ministerul Culturii, nu ca persoană fizică, în așa fel încât să ne gândim doar la patrimoniul cultural național. Pentru mine este foarte important tot ce înseamnă moștenirea culturală națională, dar tot la fel de importantă este și creația contemporană, valorile noi. Și creația dacă nu poate fi susținută, atunci vom avea pierderi care nu pot fi recuperate foarte ușor. De aceea, spun eu că trebuie să acordăm o atenție deosebită creației contemporane. Cum se poate face acest lucru? Există foarte multe posibilități, dar cel mai important lucru este să găsim resursele financiare. Care resurse financiare sunt puține. Nu avem altceva de făcut decât să folosim aceste resurse cât mai eficient. Mă gândesc la Fondul Cultural Național, mă gândesc la cinematografie, mă gândesc la Ministerul Culturii, la programele prioritare, unde atât în domeniul teatral - muzical putem acorda un sprijin, în limitele resurselor bugetare, pentru creația contemporană, cât și de la AFCN pentru programe editoriale, pentru achiziții de carte. Chiar acum vrem să diversificăm activitatea AFCN, în sensul de a achiziționa titlurile de la edituri și să ajungă la biblioteci. Printr-un astfel de program de achiziții, noi, de fapt, sprijinim creatorul, scriitorul, cel care scrie cartea. Sunt posibilități care trebuie, din când în când, regândite și îmbogățite. Dar, problema cea mai importantă rămâne resursa financiară. Eu am spus că voi susține în acest an gândirea și semnarea unui Pact pentru Cultură, care ar trebui să se finalizeze cu un proiect de lege, dar nu numai despre acest lucru vorbim, care asigură Ministerului Culturii, domeniului culturii, 1 la sută din PIB. Prin bugetul de stat să asigurăm, așa cum se asigură pentru Ministerul Educației Naționale, un anumit procent. Și acest procent în funcție de situația economico-financiară a țării, înseamnă în sumă nominală o sumă mai mare sau mai mică, dar știm că avem un anumit procent din PIB. Asta ar însemna o posibilitate

de a susține mult mai intens creația contemporană și o posibilitate mult mai mare de a renova, de a restaura, de a păstra moștenirea culturală, patrimoniul cultural, construit imaterial și mobil. Cam acestea sunt preocupările noastre, în mare, ale Ministerului Culturii și ale mele. Sigur, o să mă întrebați: veți reuși? Eu o să fac tot ce stă în puterea mea și tot ceea ce putem face noi la Ministerul Culturii pentru a realiza aceste obiective.

"Mă gândesc la revistele regionale și cele naționale. Acolo vor fi bani"

Rep.: știți că foarte multe reviste și multe asociații ale editorilor s-au plâns de nenumărate ori de faptul că Ministerul Culturii, practic, nu i-a susținut...

K.H.: și nici nu va susține Ministerul Culturii, pentru că nu are fonduri. Fondul Cultural Național, în schimb, și anul trecut și în acest an, va susține revistele de cultură și editurile. Aici trebuie să facem o diferențiere și chiar în aceste zile am avut o discuție mai lungă și vom continua această discuție cu președintele Fondului Cultural Național pentru a simplifica procedurile și accesarea banilor de la FCN și de a simplifica decontarea acestor sume. Dar trebuie să facem o diferențiere între reviste și editurile care primesc bani. Eu, în ceea ce privește editurile optez pentru achiziții masive de carte. Acolo știu că am cumpărat titlurile cele mai importante dintr-un an editorial, titluri care ajung în

bibliotecile publice, bibliotecile județene, pentru că nu o să avem posibilitatea de a acoperi peste 2.000 de biblioteci publice, atâtea avem dacă luăm în considerare și bibliotecile comunale. În plus, va trebui să susținem foarte clar și foarte direct revistele de cultură care depășesc granițele unui județ. Pentru revistele județene doar nu vom avea, cel puțin în această perioadă, nu vom avea bani. Nu spun că nu ar trebui să susținem pe termen mediu și lung. Mă gândesc la revistele regionale și cele naționale. Acolo vor fi bani, dar și depunerea dosarelor trebuie să fie foarte la zi. Să nu pierdem termene. Dar eu insist foarte mult pe FCN și pe accesarea banilor din acest fond. Într-adevăr, nu sunt sume spectaculoase, dar pentru această activitate se pot găsi bani în acest fond.

"Normal ar fi, dacă mă întrebați pe mine, ca ICR să fie în subordinea Ministerului Culturii"

Rep.: Veți face ceva în privința promovării culturii românești în străinătate?

K.H.: Nu e în ograda noastră. Noi avem foarte puține posibilități. Aici este Institutul Cultural Român (ICR). ICR, conform legii, are acest atribut. Noi vom veni în ajutorul fiecărui actor cultural în limitele financiare. În primul rând, la târgurile de carte. În acest an vom fi prezenți la șapte târguri de artă, care vor fi finanțate de la Ministerul Culturii. Vom fi prezenți încă la câteva acțiuni mari, Bienala de arhitectură de la Veneția, la Shanghai, la expoziția mondială cu proiecte culturale, dar în ceea ce privește strategia e la ICR. Centrele culturale din străinătate sunt în subordinea ICR, responsabilitatea este a lor. Sigur, noi trebuie să colaborăm cu ei. Să vedem unde nu au ei posibilitate de a acoperi un anumit domeniu sau anumită zonă, să venim noi în ajutorul lor, împreună cu Ministerul Afacerilor Externe. Dar de schimbat eu nu am ce schimba. Adică responsabilitatea este la ICR. Eu pot să vin în ajutorul lor.

Rep.: Dar nu ar trebui, totuși, ca Ministerul Culturii să se ocupe de promovarea culturii?

K.H.: E o discuție veche și lungă. Și momentan raporturile instituționale și situația legislativă ne așează pe fiecare exact pe drumul pe care trebuie să mergem. Și eu nu vreau și nu am intenția să intru în domeniul ICR, așa cum nici eu nu accept să intre ICR în domeniul meu. Dar, vă spun: noi cu ICR avem o colaborare normală. Încercăm să îmbunătățim normalitatea. Avem o întâlnire cu dl. Patapievici săptămâna următoare, vineri (19 februarie a.c. - n.r.) și încercăm să creionăm acțiuni comune. Bugetul ICR în acest an a crescut față de anul trecut. Au mai mulți bani, cu 45 la sută mai mulți bani decât anul trecut. Ministerul Culturii a primit mai puțini bani decât anul trecut. E adevărat că nu e semnificativă această scădere, dar este o scădere la nivelul cheltuielilor de personal. Nu putem schimba față de anul trecut mare lucru. Normal ar fi, dacă mă întrebați pe mine, ca ICR să fie în subordinea Ministerului Culturii. Asta ar fi normal. Noi asta am încercat, și în 1997, și în 1998 până în 2000, cu Ion

Caramitru, când era dl. Caramitru ministru al Culturii și de atunci eu nu mi-am schimbat optica și părerea în ceea ce privește acest raport instituțional. Dar, momentan asta este situația.

"O bogăție de care trebuie să fim conștienți"

Rep.: Dincolo de aspectele politice, multiculturalitatea și multilingvismul pot fi o șansă pentru cultura din România?

K.H.: Da. Absolut. Este o bogăție. Este o bogăție de care trebuie să fim conștienți și pe care trebuie să o întărim cât de mult se poate. Orice bogăție, mai ales de acest gen, te ajută să intri în mai multe zone culturale. Dacă există o cultură maghiară puternică în România, asta înseamnă o legătură mai puternică cu Ungaria și o comunicare mai puternică între cele două culturi ș.a. Dacă există o comunitate sârbească mai puternică și o creație literară sau muzicală puternică, relația cu țara vecină e mai puternică. Dacă există o comunitate ucraineană sau putem lua la rând toate cele 18 comunități, fiecare aduce și creează plus valoare în cultura națională. Și înseamnă punți de legătură cu alte națiuni, cu alte culturi. Din acest punct de vedere, șansa României și șansa oricărui stat multicultural, a oricărei societăți multiculturale, este o șansă reală în lumea în care și culturile și națiunile, tot ceea ce înseamnă, dacă ne gândim la Uniunea Europeană, vor păstra un rol determinant și important în următorii ani. Nu vor dispărea nici națiunile, nici culturile. Globalizarea există și va fi din ce în ce mai puternică, dar nu în acest segment. Și aici cu cât ești mai bogat, cu atât poți să fii mai eficient și mai prezent.

Rep.: Nu sunt prea puternice naționalismele în România pentru a se întâmpla ce spuneți dvs.?

K.H.: Naționalismele nu știu dacă sunt prea puternice. Au fost mult mai puternice. Și cred că e de înțeles. Orice naționalism care devine exclusivist și intolerant nu este de acceptat și trebuie combătut. Eu văd că în România, din acest punct de vedere, lucrurile încet - încet se schimbă. Nu se schimbă brutal, mentalitatea nu se schimbă brutal de obicei după cataclisme, dar eu constat că sigur oamenii sunt nerebători, vor mai repede, vor mai mult imediat dacă se poate, dar eu văd că lucrurile se așează pe un făgaș normal. Rolul clasei politice e foarte important din acest punct de vedere, dar la fel de important este și rolul oamenilor de cultură. Ce vor să facă, ce vor să spună, ce vor să inducă în societate. Și dacă la nivelul discursului politic, a celor care influențează opinia publică lucrurile nu scapă de sub control, atunci cred că România nu se va întoarce în anii 90 sau 80, într-o perioadă când naționalismul era puternic, era determinant. Sunt convins că și prin intrarea în Uniunea Europeană, prin posibilitatea de a pleca și de a intra în contact cu lumea din jurul nostru și cetățeanul român va înțelege că nu intoleranța e calea care trebuie urmată. Din acest punct de vedere eu sunt optimist.

A consemnat,
Daniel SĂUCA

Serie nouă, Anul VI, Nr. 3 (62), martie 2010

Dumnezeu, nume incontestabil și... totuși contestat

Trăim vremuri în care nimic nu mai șochează, nimic nu mai revoltă bunul simț, când și cele mai năstrușnice, mai anormale, mai josnice și mai nerușinate fapte, par să facă parte în mod firesc din peisajul cotidian. Omul a ajuns un "împătimit" al informației, care circulă cu o repeziciune uimitoare de la un capăt la altul al lumii prin intermediul mass-media, acest "imperiu" capabil de a-l subjugă și manipula pe om. În tot acest vârtej, în toată această "beție seacă", omul trebuie să rămână cu esențialul: că viața lui depinde de Cineva, Care este mai presus de toate și de toți, de Cineva Care-l iubește și îl vrea liber și nu înlănțuit în mrejele ispititoare a acestei lumi. Acestui Cineva, omul, îndeosebi atunci când ajunge în punctul cel mai critic al existenței sale, îl cheamă întru disperare zicându-I: *Dumnezeu*, la fel ca și psalmistul David care zice: "Dumnezeule, spre ajutorul meu ia aminte!" (Ps. 69:1)

Se pare însă că și acest ultim refugiu al omului în Dumnezeu îi este îngrădit acestuia și în mod paradoxal, în numele libertății democratice. Nu vreau să creadă cineva, că vreo forță statală ca și cea de tristă amintire, prin frică și teroare ar rupe legătura dintre om și Dumnezeu sau că nu l-ar lăsa pe acesta să-și manifeste credința, ci tocmai libertatea prost înțeleasă neîngrădită de nimeni și de nimic se face pricină a acestui dezastru spiritual. Iureșul evenimentelor de tot felul (de multe ori de cea mai joasă speță) care se perindă pe dinaintea ochilor noștri au un efect similar cu acela al învârtelii cu repeziciune pe loc până la dezechilibru, iar în această stare devii ambiguu sau chiar inconștient. Aceasta este starea cea mai propice în care cineva, motivat de cele mai multe ori de interese financiare (externe), are posibilitatea să-ți fure punctul de sprijin, să-ți fure Dumnezeul tău. Auzim tot mai des că, de fapt Dumnezeu, Spiritul Absolut care transcende toate, nu se cheamă Dumnezeu, ci Iehova, Allah, mai nou după concepțiile teosofice moderne Dumnezeu poate primi diferite nume de botez sau cum îl numea Blaga: Marele Anonim. Alți precum nihilistii sau epicureicii au ajuns să spună că Dumnezeu este un concept filosofic fără nici o implicare reală în viața creștinilor și au negat orice formă de existență divină. Societatea modernă a devenit una epicureică prin excelență, în care sintagma "carpe diem" e la mare rang, în care desfrâul, beția, consumul de droguri și alte vicii, au devenit dumnezeii acestui veac, în care firavele forme de aplecare asupra spiritului uman se consumă în practicile yoga sau în incantațiile și vrăjitoriile de tot felul a unor persoane care-și fac reclamă sub o falsă credință. Numărul mic al celor care "nu s-au pierdut cu firea" și au rămas fideli Ortodoxiei celei adevărate și pentru care Dumnezeu ține lumea aceasta, așa cum ar fi ținut și cetățile Sodoma și Gomora dacă ar fi avut numărul minim de persoane credincioase, aceștia trebuie să arate lumii că: **"Domnul este Dumnezeul nostru"**.

Dumnezeul Ortodoxiei noastre este Unul, Personal, Iubitor, Comunicabil, Milostiv, Iertător, dornic de dialog și dornic "ca tot omul să se măntuiască și la cunoștința adevărului să vină" (I Tim.2:4). Este adevărat că pe Dumnezeu nu putem să-L cunoaștem în ființa Lui, căci potrivit apofatismului teologic, Dumnezeu nu este numai superlativul lucrurilor cunoscute de noi ci este mai presus de orice afirmație, este mai presus de orice structură conceptuală pe care noi ne-am putea-o imagina. Este foarte binevenită în acest sens afirmația Fer. Augustin: "Mărginitul nu poate să cuprindă Nemărginitul". Cu toate acestea Dumnezeu nu poate să rămână un Necunoscut, un Anonim, căci iubirea, această forță - suport a dumnezeirii prin care au fost aduse toate de la ne-ființă la ființă, înseamnă și comunicare sau deschidere către cineva. Dumnezeu astfel, se descoperă și se împărtășește omului prin energiile (puterile) Sale dumnezeiești necreate, care izvorăsc din ființa lui Dumnezeu, dar distincte de aceasta, în vederea sfințirii și îndumnezeirii lui prin har.

Întorcându-ne la modul sau la felul în care noi îl numim pe Dumnezeu sau de ce îi spunem Dumnezeu acestei Ființe Supreme, trebuie ca mai întâi de toate să facem apel la primul verset din Sfânta Scriptură unde, Dumnezeu este numit ELOHIM, nume ce indică o pluralitate de persoane dar care se manifestă ca una singură; un alt text reprezentativ al Vechiului Testament cu privire la numele lui Dumnezeu, este cel din Ieșire 3:14 unde Dumnezeu se definește pe Sine: **"Eu sunt Cel ce este"**. Această definiție e concentrată în celebra tetragramă **YHWH** care se citește IAHVE sau foarte rar IEHOVA, al cărei nucleu este verbul "a fi". La obârșie, Iahve era un nume propriu, pe care evreii din respect și teamă nu-L pronunțau, ci preferau să-L numească pe Dumnezeu cu numele de "Domn". Astfel în tradiția iudaică vom întâlni mai multe apelative cu referire la divinitate: Iahve, Adonai care înseamnă Domnul și Elohim care înseamnă Dumnezeu sau grupuri de nume ca: Adonai Iahve, Iahve Elohim care însemna Domnul Dumnezeu. De aici, de la aceste numiri pe care evreii ca popor monoteist le foloseau și până la numele de Dumnezeu în creștinism, a fost un întreg proces de transformare caracteristic oricărei devenirii de la ceva simplu la ceva complex sau de la ceva inferior la ceva superior, or creștinismul se trage din iudaism dar depășește toate închistările vechi-testamentare angajându-l pe credincios pe un drum nou deschis de Mântuitorul Iisus Hristos, drumul crucii (al jertfei de sine) și al iubirii (al comunicabilității cu semenii și cu Dumnezeu).

Noi românii suntem pe aceste meleaguri de veacuri, iar istoria și geografia noastră nu ne spun să fi avut alt ținut de obârșie. Suntem mândri că suntem un popor încreștinat pe nesimțite în prima perioadă a erei creștine și că la baza creștinismului românesc stă unul dintre ucenicii Mântuitorului Iisus Hristos și anume Sf. Apostol

Andrei. Creștinismul din aceste ținuturi și-a format o spiritualitate originală, integrând în același timp pe autohtoni în istoria creștină europeană și diferențindu-i de popoarele apărute vremelnic în vârtejul diferitelor migrații. La alcătuirea unității etnice și culturale românești, legată indisolubil de armonia pământului stăpânit din veac de geto-daci, unitate ce se făurește în cursul sec. IV - V, elementul spiritual se descoperă ca cel mai important implicat în această nouă existență. Când vor veni paleoslavii peste mai bine de 100 de ani, la sud de Dunăre, locuitorii acestui pământ vor fi în posesia unei spiritualități gata formate. Nu numai limba română își va menține integritatea, dar și spiritualitatea își va păstra configurația de origine, influențând viața și cultura popoarelor slave. Originea apostolică a creștinismului românesc nu poate fi contestată, însuși apelativul "Dumnezeu" este o marturie certă (care poate fi probată) a acestei origini.

Apelativul "Dumnezeu" e o traducere în plan conceptual a unui act de mărturisire intimă, spirituală, ce provine direct din predica Sf. Apostoli, mai concret din expresia *Domine Deus* care ar însemna: "Domnul este Dumnezeu", expresie ce este în deplin acord cu ceea ce spune Sf. Apostol Pavel: "Nimeni nu poate să zică: Iisus este Domnul, decât în Sfântul Duh" (I Cor. 12:3). Teologia și etimologia apelativului "Dumnezeu" formează un întreg. În alcătuirea lui se află cuvântul latin *Dominus* care a avut menirea împreună cu termenul de origine greacă *Kyrios*, să fie agentul de propagare a credinței la începutul creștinătății. *Dominus Jesus* sau *Kyrios Iesous* este una dintre cele mai vechi forme de mărturisire creștină, sub această numire de cele mai multe ori simplificată și redusă la un singur cuvânt *Kyrios* se exprimă toată credința în Hristos a Bisericii primare. Trebuie să amintim faptul că latinescul *Dominus* și termenul de origine greacă *Kyrios* sunt traducerea termenului de origine aramaică *Mari*, care a dobândit o semnificație creștină prin folosirea lui de către Apostoli. Cuvântul *Mar* sau *Mari* nu provine din fondul lexical al Vechiului Testament, unde pentru noțiunea de *Domn* e întrebuițat termenul *Adon*, ci se trage din limbajul popular al vremii, formând sâmburele unei formule de politețe la semiți, de care se foloseau și Apostolii în perioada petrecerii lor cu Mântuitorul, înainte de moarte și înviere.

Sf. Apostoli folosesc cuvântul *Domn* în sensul lui absolut, numai după învierea lui Hristos din morți: "Dumnezeu, pe Acest Iisus pe Care voi L-ați răstignit, L-a făcut Domn și Hristos" (F.Ap. 2:36), ceea ce nu înseamnă că în persoana Mântuitorului Iisus Hristos ar fi intervenit vreo modificare prin slăvita Sa înviere, căci Hristos a fost Domn și înainte de patimi și în timpul pătimirii și după aceea și rămâne Domn în veci, dar adevărata schimbare s-a petrecut în conștiința ucenicilor, care pe baza învierii lui Hristos din morți, L-au recunoscut cu adevărat ca Domn. Deși Mântuitorul S-a numit pe Sine Domn (Mt. 11:3), această demnitate însă (alături de celelalte două: arhierescă și profetică) nu este

înțeleasă ca una de sorginte divină iar episodul Schimbării la față, încearcă într-o anumită măsură să arate ucenicilor originea "puterii" Sale. Învierea este punctul de cotitură, de transformare profundă, când ucenicii înțeleg cu adevărat că *Mari* nu mai este o simplă formulă de politețe la adresa lui Hristos, ci capătă o semnificație nouă întrucât persoana la care se referă e privită drept unicul Domn. Încărcat astfel cu o nouă semnificație, apelativul *Mari* devine în traducere *Kyrios* sau *Dominus* alcătuind astfel unitatea de gândire și de comunicare a unei noi mărturisiri de credință.

Ca probă că apelativul *Mari* a primit o nouă dimensiune în gândirea creștinismului primar, avem păstrat conținutul uncia din cele mai vechi formule liturgice de la începuturile creștinismului. E vorba de rugăciunea euharistică "*Maranata*" (Vino, Domnul nostru!) consemnată la sfârșitul Epistolei I Corinteni (16:22) expusă într-o formă aramaică, cu toate că epistola e scrisă în limba greacă, pe care Apostolul Pavel o aduce ca probă evidentă noilor creștini arătând originalitatea ei apostolică.

Având menirea de a exprima credința apostolică în prezența divină a Mântuitorului oriunde se află ospățul euharistic, formula "*Maranata*" se bucură în toată perioada de dezvoltare a creștinismului primar, de o vie circulație de la o comunitate la alta. E adevărat că Mântuitorul nu-i cunoscut la noi cu titlul de *Mari*, dar întâlnim în graiul popular un apelativ feminin *Marie*, care se referă numai la Maica Domnului, relevându-i demnitatea "domnească". Numele Mântuitorului Iisus Hristos pătrunde în comunitatea creștină din Dacia - Romană prin apelativul latin *Dominus*, care încă din leagănul său de formare, *Mari* - *Dominus* - *Kyrios* devine pentru Iisus un nume propriu. În cazul Mântuitorului, numele e totuna cu persoana pe care o exprimă. "Orice limbă să mărturisească, spre slava lui Dumnezeu Tatăl, că Iisus Hristos este Domnul" (Filip. 2:11). Proclamarea lui Iisus ca Domn are drept sprijin ideea că Hristos, biruind moartea, nu aparține numai trecutului, după cum nu e nici numai obiectul așteptării eshatologice, o speranță de viitor, ci Hristos e prezent ca un suveran divin, iar în această perioadă dintre înviere și a doua venire, creștinii se află în perspectiva prezenței Lui tainice. A invoca numele Domnului înseamnă pentru ei a intra în legătură cu Hristos, a participa la puterea și suveranitatea Lui: "Oricine va chema numele Domnului, va fi mântuit" (Rom.10:4). A recunoaște suveranitatea lui Hristos, înseamnă a avea conștiința existenței Lui absolute, de aceea primii creștini au făcut din cuvântul *Dominus* apelativul suprem. Folosirea apelativului *Dominus*, cu referirea sa directă la suveranitatea divină, e mai întâi o dovadă a mărturisirii creștine într-un fel specific perioadei primare, dar e totodată și un semn al unei adorații cultice pe care Hristos o primește din partea unei comunități. Mesia sau Hristos e numele pe care Mântuitorul îl are de la cuvântul proorocesc al Vechiului Testament, Logosul e numele care desemnează preexistența Sa și e împrumutat din gândirea filosofică a vremii, Iisus e numele pe care L-a purtat petrecând între

oameni, iar Domnul este numele care Îi revine în virtutea întemeierii Bisericii ca centru al suveranității Sale universale. Cel din urmă titlu pe care l-a dobândit: "pentru ca în numele lui Iisus, tot genunchiul să se plece" (Filip.2:10), este Dominus, care devine apelativul Său prin excelență.

Pătrunzând în zona de limbă și cultură latină a Daciei, termenul Dominus se confruntă aici cu sinonimii săi din religiile pe care le întâlnește. Numeroasele inscripții de pe pământul cucerit de Traian dezvăluie o largă răspândire a concepției păgâne referitoare la *Dominus*, cu titlu de deferență față de împărat dar și ca epitet de distincție pe lângă numele de zeități (ex. Aesculapius Dominus). Divinizarea împăraților dispune de rădăcini adânci în mentalitatea romană cea mai autentică. Împăratul este numit *Dominus* atât în virtutea puterii sale politice, cât și a demnității sale divine, căci împărații romani începând cu Octavian Augustus și-au atribuit și numirea de zei și au practicat cultul propriei personalități. Astfel existența termenului *Dominus* sacru și profan în același timp în vocabularul păgân al Daciei Romane e un fapt incontestabil, dar aceasta nu ne face să credem că apelativul Dumnezeu de mai târziu este de origine păgână. Iisus "Domnul", este văzut întotdeauna de către creștini în perspectiva puterii și superiorității Sale absolute. De aceea creștinismul primar ia atitudine oriunde întâlnește folosirea cuvântului *Dominus* în altă accepțiune decât a sa. În acest sens Sf. Apostol Pavel zice: "Chiar dacă sunt mulți dumnezei ... Și mulți domni (kyrioi), pentru noi nu există decât un singur DUMNEZEU și un singur DOMN (Kyrios): Iisus Hristos." (I Cor. 8:5-6) Creștinii având credința supremației absolute a lui Hristos, care este "Domn în cer și pe pământ", în fața Lui toți ceilalți domni pămâneni își pierd orice autoritate.

Formarea cuvântului Dumnezeu în vocabularul nostru creștin, este urmarea nemijlocită a primei mărturisiri de credință de pe aceste meleaguri. Îmbinarea dintre *Domine* și *Deus* este o alcătuire proprie stămoșilor noștri încă de la primul contact cu credința creștină și nu o moștenire din vechile credințe păgâne. Formula "*Domine et Deus*" care înseamnă "zeul cel mai înalt", era binecunoscută în timpul împăratului Domițian, dar apropierea dintre cei doi termeni se accentuează atunci când devine opusul lui Domine Caesar și scoate în relief acea credință în suveranitatea absolută a lui Hristos care nu poate fi comparată cu nicio stăpânire sau orânduire lumească. În martiriul Sf. Policarp, este prezentat refuzul bătrânului episcop de a pronunța: "Cezar este Domnul" deoarece era în contradicție cu crezul creștin care afirma că: "Iisus este Domnul", fapt confirmat și de Sf. Apostol Pavel: "Dacă

mărturisești tu cu gura ta pe Iisus ca DOMN și crezi în inima ta că DUMNEZEU L-a înviat din morți, vei fi mântuit" (Rom.10:9). Aceste cuvinte considerate de către mulți o mărturisire de credință de dinainte de botez, au putut constitui germinii formulei care unește pe *Dominus* cu *Deus*. Așadar în alcătuirea apelativului Dumnezeu, din Domine și Deus, se imprimă ecoul unui zbucium de veac, în care creștinătatea daco-romană își susține printr-o formulă consacrată credința în Iisus Hristos ca Dumnezeu adevărat. Gândirea creștină primară, în sânul căreia a avut loc formularea apelativului Dumnezeu, este vădit orientată spre cercetarea tainei venirii în lume a lui Hristos ca Domn sau Împărat ("care întru ale Sale a venit" In.1:11). Fără nicio confuzie eretică între fețele divine, Iisus Hristos este numit în mod direct Dumnezeu. El este persoana divină care se revelează, descoperind totodată pe Dumnezeu Însuși.

Chiar dacă în decursul istoriei domnitorii români purtau titlul de "domn", acesta nu s-a confundat niciodată cu calitatea de Domn a lui Dumnezeu. Sunt atât de cunoscute și uzitate formule ca: "Doamne Dumnezeul nostru..." sau "Stapâne Doamne Dumnezeule..." care au particularitate distinctă față de cotidianul și banalul "domn" al zilelor noastre. Așadar între cuvântul Dumnezeu din limba română și imaginea în care a fost văzut Mântuitorul în creștinismul primar, e o foarte strânsă legătură, fapt ce scoate în evidență vechimea creștinismului românesc.

Creștinul de rând al zilelor noastre poate nu și-a pus niciodată problema originii numelui lui Dumnezeu. El s-a pomenit cu acest nume pe buze încă din fragedă copilărie și întotdeauna l-a identificat pe Dumnezeu ca TATĂ ceresc, numire ce i se pare foarte firească și foarte bine conturată în mentalitatea sa. Așa cum nimeni nu-și pune întrebarea dacă este bine sau nu să-i spunem celei care ne-a adus pe lume - mamă, ci fiecare rostește acest cuvânt cu cea mai adâncă emoție și cu cel mai ales simțământ de iubire, la fel creștinul adevărat nu-și va putea închipui altă numire dată divinității decât numele de Dumnezeu. La fel cum nu-i zicem mamei "cea care m-a născut" sau "cea care mi-a dat viață", ci zicem simplu mamă, la fel lui Dumnezeu nu-I vom zice: "Tu Cel ce ești" ci simplu Dumnezeu, așa cum i-au zis de secole moșii și strămoșii noștri. Orice încercare de a ne face să renunțăm la acest Nume sfânt și drag nouă românilor, este un atentat direct la istoria, cultura, spiritualitatea și vechimea acestui popor pe aceste meleaguri.

Augustin CÂMPEAN

Autorul este preot ortodox în comuna Bănișor, județul Sălaj.

Data serbării Sfintelor Paști

Cea mai mare sărbătoare a creștinilor, Ziua Învierii Domnului, nu este sărbătorită în aceeași zi de către toate Bisericile, umbrind multora bucuria praznicului, cu întrebări ca acestea: Nu o dată a înviat Cristos? Bisericile, care se numesc ale Lui, au fiecare alt înviat?

Iisus Cristos, Fiul lui Dumnezeu și fiul Fecioarei Maria din Nazaret-ul Iudeii, a înviat din morți în ziua de Duminică, anul 33 de la nașterea Sa în Bethleem, luna ebraică Nissan, ziua 16, care în acel an a căzut în prima Duminică după luna plină, de după echinocliul de primăvară.

Contemporanii evenimentului, unic în istoria mântuirii, au început să aniverseze această Zi în anii următori, atât în Biserica din Ierusalim (unde s-a întemeiat prima comunitate creștină, cu peste trei mii de persoane, la Rusalii, a cincizeca zi de la Paști, în urma prediciei apostolului Petru) cât și în diferitele Biserici înfiripate prin misiunile Apostolilor.

Să ne amintim, însă, că asupra proaspăt-înfiripatei Biserici creștine se năpustește cu furie puterea dominantă, atât pe plan local, iudaic, cât și universal, roman. La numai nouă ani de la învierea lui Iisus, Irod Agripa I, adept al principiului talmudic "*bate-voi păstorul și se vor risipi oile*", dispune arestarea apostolilor Răstignitului; reușește să-1 prindă doar pe bătrânul Iacob al lui Zevedei, pe care-l decapitează în cetatea Ierusalim. În anii următori, când celor 12 discipoli li s-a adăugat, prin vrere de Sus, iluminatul din drumul Damascului, Pavel, misiunile apostolice ajung în principalele cetăți ale Asiei-Minor și împrejurul Mediteranei¹, până în inima imperiului - Roma. Reacțiunea păgânității se manifestă prin cezarul nebun - Nero, care în anul 61 inaugurează era catacombelor decretând: "*Non licet esse christianos!*" și pomind sălbateca prigonire a adepților noii religii, al căror sânge va înroși arenele circurilor și crucile de la marginile drumurilor Imperiului - încă 252 de ani².

Când au serbat creștinii catacombelor Ziua Învierii?

Când și cum au putut! Unii țineau prima Duminică după 14 Nissan (Vinerea răstignirii din anul 33), "în strânsă dependență de Pastile iudeilor, sărbătoare care amintea de fapt de ieșirea evreilor din robia egipteană sau sărbătoarea azimelor. Alții le serbau chiar în aceeași zi, indiferent când ar fi căzut. Alții le-au ținut cu strictețe a treia zi după 14 Nissan, în Grecia și Antiohia se țineau Pastile în prima vineri de după luna plină (după 14 Nissan), în părțile Galileii se țineau la dată fixă, de către unii la 25 Nissan, de către alții la 28 Nissan"³.

În anul 313, la Milano, împăratul Constantin cel Mare decretează ieșirea din catacombe a creștinilor - "Edictul de toleranță". În aceste condiții de libertate se poate organiza, peste 12 ani, primul "sinod ecumenic" - soborul sau conciliul tuturor episcopilor Bisericii creștine universale. Cei 318 Părinți s-au întrunit în orașelul Niceea de lângă noua capitală a Cezarilor - Constantinopole, promulgând primele articole de doctrină creștină ("dogme") și primele reguli de disciplină ("canoane"). În legătură cu data serbării Paștilor, Părinții niceeni au pus capăt controverselor pascale⁴, hotărând că: "*Paștile creștine se serbează în prima Duminică după luna plină, de după echinocliul de primăvară, iar dacă coincid cu Paștile evreilor, se amână o Duminică. Aceasta a rămas regula, valabilă și azi, după care se stabilește data tinerii Sfintelor Paști*"⁵.

Dacă regula este bună și dacă a fost respectată, de unde, dar,

provine deosebirea serbării?

De la "unitatea de măsură a timpului" - de la calendar. Primul calendarolog creștin a fost unul de-al nostru, pe numele de călugăr Dionisie, la care el și-a adăugat, din smerenie, cuvântul "Exiguus" = "cel mic", "smeritul" (470 - 555); el este savantul⁶ care a fixat pe calendar "anul zero" la 25 decembrie 753 ab Urbe Condita, pentru ca omenirea creștină să nu mai însemneze curgerea anilor de la întemeierea Romei prin Romulus și Remus, ci de la data nașterii Fiului lui Dumnezeu, Iisus, în Bethleemul Iudeii, punând piatră de început erei creștine, calculând, apoi, și data serbării Paștilor pentru următorii 94 de ani ("tabela pascală" a anilor 532 - 626 p. Chr.). Numai că, Dionisie Exiguus a fixat data Paștilor pe calendarul din vremea sa, "calendarul iulian", introdus în imperiu de Caius Iulius Caesar, după calculele filosofului Iulian Sosigene din Alexandria, la anul 44 a. Chr., care a socotit timpul necesar rotirii pământului în jurul soarelui ("anul astronomic") la 365 zile și 6 ore, care 6 ore, din 4 în 4 ani formând o zi, aceasta se adăuga la luna februarie (în "anul bisect"). Dar anul astronomic real este de numai 365 zile, 5 ore, 48 minute și 45 secunde. Diferența de 11 minute și 15 secunde (neglijate de Sosistene, prin rotunjirea la 6 ore), după 128 de ani formează 1440 minute: 60 = 24 ore, o zi în minus, deci rămânerea în urmă a calendarului civil față de cel de pe cer.

După un mileniu, diferența ajunge la 10 zile.

De aceea, pe baza calculelor mai multor savanți⁷, "Papa Grigorie al XIII-lea (1572 - 1585) a anunțat la 24 februarie 1582, prin bula *Inter gravissimas*, reforma calendarului iulian prin suprimarea a 10 zile (5-14 octombrie) și readucerea echinocliului de primăvară la data de 21 martie, cum era și pe vremea sfinților părinți de la Niceea"⁸. Calendarul gregorian avea o diferență de numai 26,02 secunde față de cel astronomic, deci 24 de ore se vor cumula în 3.500 de ani. Dar bula papală s-a aplicat doar în lumea catolică, răsăritul ortodox rămânând la calendarul iulian, deci cu zece zile în urmă.

Acestor 10 zile li s-au adăugat încă trei până la începutul secolului XX. Multe personalități ale lumii ortodoxe sesizează problema pascaliei învechite, între care o lucrare de referință aparține eminentului profesor de la Teologia din Cernăuți, Dr. Vasile Gheorghiu⁹. În calendarul propus "diferența dintre anul solar și cel civil este redusă prin modul de bi-sectare până la un minim de 2,02 secunde, ceea ce face ca diferența de o zi și o noapte să ajungă de abia după 42.772 ani"¹⁰.

"În anul 1923 s-au adunat la Constantinopol, într-un sinod, reprezentanți ai tuturor Bisericilor Ortodoxe (...) (și) au hotărât cu toții să îndrepte calendarul iulian și să aducă echinocliul de la 8 martie la 21 martie, așa cum îl așezaseră cei 318 sfinți și dumnezești părinți de la Niceea, pe vremea sfântului și marelui împărat Constantin. Hotărârea a fost primită de către toate Bisericile Ortodoxe care au luat parte la sinod (...) urmând ca fiecare să facă îndreptarea calendarului când va găsi vreme potrivită. Astfel, în anul 1924, la 10 martie, a îndreptat calendarul Patriarhia ecumenică de Constantinopol și Biserica Greciei. Apoi, pe rând, Patriarhia Alexandriei, Biserica Serbiei, Patriarhia Antiohiei și în anul 1924, în octombrie, a îndreptat calendarul și Biserica noastră Ortodoxă Română, socotind ziua de 1 octombrie drept 14 octombrie, sărind peste cele 13 zile cu care rămăsese în urmă calendarul iulian."¹¹ Biserica Ortodoxă

din Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice zice: "niet!". Deci toată lumea: pe loc repaus.

Totuși, suntem în secolul XX și Rusia este membră în Liga Națiunilor! Lumea ortodoxă se confruntă cu o problemă gravă: serbăm Paștile de două ori pe an sau la două date diferite în cadrul Ortodoxiei?

Problema se soluționează la Moscova, în anul 1948, în cadrul unui sinod Panortodox, așa:

I. Prăznuirea Paștilor trebuie săvârșită pretutindeni la aceeași dată, în zi de Duminică, dar nu odată cu Paștile iudaice.

II. Consfătuirea consideră obligatoriu pentru toată lumea ortodoxă a sărbători praznicul Sfințelor Paști numai după stilul vechi.

III. Pentru sărbătorile stabile, fiecare Biserică autocefală se poate folosi de calendarul întrebuițat actualmente.

IV. Este obligatoriu pentru clerici și credincioși să respecte stilul Bisericii locale pe teritoriul căreia se găsesc.

"Iată deci cum reprezentanții a toată Biserica Ortodoxă s-au înțeles la sinodul de la Moscova din anul 1948 și au iscălit ca pentru unitatea (!) și pacea Bisericii să facem Paștile după stilul vechi, iar toate celelalte sărbători după stilul nou îndreptat până se va face un calendar desăvârșit"¹².

Concluzii:

I. În Biserica creștină universală, în funcție de concordanța calendarelor și de amestecul politicului (laic și ecleziastic), serbarea Duminicii Învierii Domnului s-a ținut:

1. La începutul primului mileniu creștin (33 - 325), sub prigoană iudaică și păgână - când și cum s-a putut într-o epocă dominată de religia oficială idolatră.

2. De la 325 până la începutul secolului VI - conform hotărârii Sinodului întâi ecumenic de la Niceea, fără a se putea vorbi de o generalizare imediată în toate Bisericile locale¹³.

3. De la Dionisie Exiguus (532) până în 1582 "toată creștinătatea serbează Paștile în aceeași zi"¹⁴.

4. De la corectarea calendarului prin Papa Gregorie XIII, până la începutul secolului XX, Apusul (catolic și protestant) respectă calendarul gregorian, iar răsăritul ortodox "tradiționalist" rămâne la calendarul necorectat (cu 10 zile în urmă față de calendarul astronomic).

5. La sfârșitul mileniului doi (din 1924 până azi), lumea creștină vest-europeană și transoceanică serbează Paștile după calendarul corect, iar ruso-greco-româno-sârbo-creștinătatea rămâne la calendarul iulian (44 a. Chr.), deci cu 13 zile în urmă; care 13 zile pot fi mult mai multe: căci, dacă luna plină se arată chiar înaintea echinocțiului, trebuie să se aștepte până la ivirea pe cer a lunii pline de după echinocțiu și - astfel - diferența între data Paștilor apusene și a celor răsăritene poate fi de până la cinci săptămâni!

II. În România, corect, salutar și creștinește ar fi fost ca, după Decembrie 1989, să ne fi apropiat de surorile de gintă latină și prin serbarea, de-odată cu ele, a celei mai mari Zile de praznic creștin - Sfințele Paști. Dar n-a fost să fie așa nici de data aceasta, căci:

1. Biserica Ortodoxă Română nu vrea să fie acuzată de celelalte Biserici Autocefale că se desparte de tradiția orientală și

2. Biserica Română Unită, greco-catolică, nu poate avea curajul să serbeze Paștile decât de-odată cu toți românii (căci

sloganul "nu ne vindem... ungurilor" stă ca o sabie a lui Damocles peste gâtul ei firav). Este, certamente, o ironie a sorții și/sau un blestem balcanic că, deși cele **două mari îndreptări calendaristice universale au paternitate românească** (Dionisie Exiguus - sec. VI și Vasile Gheorghiu - sec. XX), românii nu serbează sfânta zi a Învierii Domnului după "calendarul românesc", ci după cel... străin. Doi calendarologi români spun lumii întregi care-i calculul pascal corect, dar ambele Biserici românești (și, după ele, toate cultele neoprotestante) îl scriu în calendarele lor... incorect; dând ocazie și unui preacuvios și învățat călugăr ortodox, arhimandritul Ștefan Gușă, să scrie în foaia mitropolitană de la Sibiu: "Cei care țin corect (Paștile), conform hotărârii sinodului I ecumenic sunt catolicii, nu noi, tocmai datorită îndărătniciei stilistilor (pentru a nu se serba de două ori Paștile de către aceeași Biserică Ortodoxă)"¹⁵.

Întrebarea retorică: Va trebui să se nască al III-lea "calendarolog român", pentru a se fixa o zi în care toată creștinătatea să prăznuiască, împreună, Paștile? - nu știm când va avea un răspuns.

Propunerea fericitului mutat la ceruri Papa Ioan Paul al II-lea de a serba Sfințele Paști, indiferent de calendar, în prima sau a doua Duminică din luna aprilie a rămas fără răspuns. Noi continuăm a cânta cu speranță: "Ziua Învierii, popoare, să ne luminăm...!"

Deocamdată s-a calculat că vom serba Paștile împreună în 4 aprilie 2010, 24 aprilie 2011, 20 aprilie 2014 și 16 aprilie 2017.

Vasile-Romul POP

Autorul este preot greco-catolic la Oradea.

¹ v. istorisirea câtorva călătorii misionare apostolice în cartea *Faptele apostolilor*, 8, 4-40; 9, 31-11, 18; 11, 19-14, 38; 15, 36-21, 16.

² v. Paul Allard, *Histoire des persecutions*, 5 voi., Paris, 1908-1924; idem, *Le christianisme et l'empire romain de Nero à Theodose*, ed. 8, Paris, 1908; exhaustiv, iar pe scurt - Teodor M. Popescu, T. Bodogae și George G. Stănescu, *Istoria Bisericii Universale*, Ed. Inst. Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1956, p. 57-82.

³ Arhim. Ștefan Gușă, *Data Sf. Paști*, în foaia Telegraful Român, nr. 15-16, Sibiu, 15 aprilie 1993, p. 2.

⁴ v., pe scurt, Teodor M. Popescu ș.a., o. c., p. 137-139

⁵ Apud Arhim. Gușă, ibidem

⁶ "Un mare geniu, expert în aproape toate științele; unul din acei bărbați pe care obișnuim să-i numim biblioteci vii sau ambulante, încât nu fără temei a afirmat Casiodor despre el: "tot ce putea căuta cititorul la alții, afla în știința lui în mod strălucit". Părinte al științei canoanelor, poliglot, teolog profund, trăitor smerit, mediator între răsăriteni și romani. Apud Pr. Dr. Gh. I. Drăgulin, Un fiu de mare faimă al Arhiepiscopiei Tomisului din veacul al VI-lea la Roma, în revista Studii Teologice, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1986, nr. 3, p. 92-111

⁷ Despre câțiva filosofi și astronomi care au sesizat problema, vezi, pe scurt, Arhim. Cleopa Ilie, *Despre calendar*, în voi. *Despre credința ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1985, p. 259-260.

⁸ Ibid., p. 261

⁹ "Sfințele Paști și reforma calendaristică ortodoxă română", cit. apud Arhim. Cleopa Ilie, ibid.

¹⁰ Arhim. Cleopa Ilie, ibid.

¹¹ Id, ibid.

¹² Id., p. 264

¹³ cf. Arhim. Gușă, ibid.

¹⁴ Id. ibid.

¹⁵ Id. Ibid.

Pr. Trandafir Vid - "De dragul păcătoșilor"

La Editura Episcopiei Sălajului "Credință și viață în Hristos" (salutăm cu încredere și interes această nouă editură în peisajul culturii scrise sălăjene) a apărut, în 2009, cartea *"De dragul păcătoșilor - încercări de versificare a Patericului"*, asupra căreia am avut privilegiul să zăbovim zilele trecute, prin bunăvoința autorului ei, Trandafir Vid, preotul paroh din satul-martir Trezne, județul Sălaj, și care dorim să v-o prezentăm și d-voastră, acum în Postul Mare. Este o lucrare aparte, pe care nu o pui în raftul bibliotecii, după ce ai citi-o o dată, ci pe care o așezi cu pioșenie pe noptieră, aproape, ca să o poți redeschide ori de câte ori vrei să rămâi cu tine însuși și să te reculegi înobilându-te prin trăiri și fundamentale adevăruri ale Înțelepților Bătrâni, Părinții Duhovnicești ai numeroaselor generații de creștini.

Cartea Bătrânilor

Patericul este definit drept o colecție de învățături și de experiențe duhovnicești, esențe ale trăirilor în prezența lui Dumnezeu ale unor monahi, deoarece profunzimea și perenitatea acestor învățături nu pot fi generate decât de viețuirea în singurătate, în afara timpului și a tot ce înseamnă risipire și ispită omenească. Etimologic, cuvântul *pateric* vine de la "patir", care în limba greacă înseamnă "tată", părinte. Am putea defini, așadar, *Patericul* drept "Învățături ale părinților duhovnicești" sau: "Învățături ale bătrânilor".

Dintre toate Patericele existente, cunosătorii afirmă că cel mai valoros este *Patericul egiptean*. Neîndoios, fiecare *Pateric* - *Patericul Atonit*, *Patericul de la Optina*, *Patericul Georgian*, *Patericul Lavrei Pesterilor de la Kiev*, *Patericul Lavrei Sfântului Sava*, *Patericul Românesc*, *Patericul Sarovului*, *Patericul Sinaitic*, *Patericul Solovetului*, *Patericul Valaamului*, *Patericul Viritei*, *Matericul (Adunare de cuvinte folositoare pentru maici)* ș.a. - are valoarea sa dată de nemuritoarele învățături pe care le cuprinde.

Cum în toate învățăturile din această "Carte a bătrânilor" pe care preotul Trandafir Vid le îmbracă în haina de sărbătoare a poeziei apare, în titlu, cuvântul *Avva/Avvei*, vom spune că acesta este un cuvânt de origine aramaică ce înseamnă "tată", fiind folosit în iudaism atât cu sensul său propriu, dar mai ales ca mod respectuos de adresare față de înțelepți sau rabini. În literatura de specialitate se precizează că acest cuvânt a fost rostit pentru prima dată de Mântuitorul Iisus Hristos în rugăciunea din Grădina Ghetsimani: "Părinte Meu, de este cu putință, treacă de la Mine paharul acesta!" (Mt 26, 39); "Avva Părinte, toate sunt ție cu putință" (Mc 14, 36). Alături de traducerea greacă s-a păstrat și originalul aramaic. Termenul este folosit și de Sfântul Apostol Pavel, arătând că, prin Botez, creștinii sunt înfiați de Dumnezeu, de aceea pot să-L numească "Avva, Părinte!" (Ga 4, 6; Rm 8, 15).

În tradiția monastică, *Avva* a fost numit monahul ales, care datorită viețuirii sale era recunoscut drept purtător de duh (*pneumatofor*), capabil de a fi părinte duhovnicesc celor care trăiau în preajma lui și celor care îi cereau sfatul.

Psalmi în inima pustiei

Așa își intitulează pr. lect. dr. Gabriel-Viorel Gârdan prefața la cartea preotului Trandafir Vid *"De dragul păcătoșilor - încercări de versificare a Patericului"*. Preasfinția sa apreciază că "Pentru lumea postmodernă care traversează o evidentă criză spirituală, marcată de lipsa unor repere certe, *Patericul*, cu apoftegmele sale care întrupează experiența intimă a câtorva generații de atleți care au înobilat pustia și au umplut vidul interior al celor care privind la

exercițiul lor perpetuu au învățat arta supraviețuirii în eternitate, se constituie, alături de Filocalie, Limonariu și Zbornic, în izvor duhovnicesc, în reper spiritual, veritabil manual de supraviețuire a sufletului ce viețuiește în pustia păcatului endemic și a indiferenței. *Patericul* este considerat, în cultura teologică în general și în cea manohală în mod special, cea mai faimoasă și mai importantă carte după Biblie, el fiind o culegere de fapte, gânduri și povețe menită să ofere o înțelegere mai rapidă și mai utilă a realităților spirituale celor care doresc să se zidească sufletește". (pag. 3) "*Patericul* este o carte care pregătește sufletul deopotrivă pentru viață (viață veșnică) și pentru moarte. *Petericul* este un compendiu de politețe creștină, de bunătate și civilitate; el este în același timp un manual de dezvățare a lucrurilor nesemnificative, a fleacurilor, a dogmatismului uscat care închircesc sufletul și fac aerul din jurul nostru irespirabil" - ne asigură pr. lect. dr. Gabriel-Viorel Gârdan, citând din lucrarea "O carte despre oameni cu aripi de foc" semnată de Cristian Bădiliță (pag. 6).

Un gând împlinit

Ca între două coperți suplimentare - *Cuvânt înainte* și *Cuvânt de sfârșit* - adună preotul Trandafir Vid înțeleptele povețe din *Pateric* pe care ni le aduce mai aproape de înțelegere și de bucuria lecturii prin versificarea lor.

... *O dimineață însorită de vară. Ultima din iunie '93, și prima din vacanța mare. În fața mea, dincolo de geam, frunzele tăcute ale trandafirilor. Dincoace, pe masa improvizată din mașina de cusut a mamei mele, cățuia dăruită astă-vară de maica Magdalena, craniul de gips sculptat pentru mine de Iulian, și Patericul... Patericul pe care de atâtea ori l-am deschis cu mâinile tremurânde, pentru ca după o lectură mai scurtă sau mai lungă, să îl închid cu un sentiment temut, de nevrednicie.*

Pentru că e duminică, îl voi ruga pe bunul Părinte, la liturghie, să binecuvinteze lucrarea căreia azi vreau să îi pun temelie. Nu știu dacă voi izbuti. Nu știu. Dar știu sigur că ceva mă îndeamnă să o fac. Știu sigur! Așa cum sigur știu că azi e ultima duminică din iunie '93, și prima din vacanța mare.

Accasta este mărturisirea autorului pe care ne-o face în "*Cuvânt înainte*" (pag. 11), pentru ca în "*Cuvânt de sfârșit*" (pag. 212), după 16 ani de trudă, am putea spune, să ne mărturisească, cu aceeași sinceritate:

Acum, după ce am izbutit în parte, încerc să înțeleg ce m-a îndemnat să o fac. Și cred că știu. În traducere, Patericul și-a păstrat de la ediție la ediție limbajul arhaic uneori greu de înțeles și întotdeauna îmbietor spre lectură pentru cititorul lipsit de sete duhovnicească. Dincolo de el însă, atâta și atâta simplă dar sfântă înțelepciune! Mi-am dorit să extrag din ea ceea ce eu am avut mai lângă suflet în această minune de carte. Nu am fost un critic selectiv pentru că nu mi-am permis să fiu critic. Nici nu aș fi putut. Am încercat numai să dau formă de rimă, ici-colo. Pentru ca nouă, păcătoșilor care nu avem atâta sete încât să trecem dincolo de arhaic, Patericul să ne fie mai accesibil și mai ușor de reținut prin ritm și vers. Da... am făcut asta de dragul păcătoșilor. Așa mi-aș numi eu puțina osteneală: "De dragul păcătoșilor".

Să primim cu drag această carte scrisă de... dragul nostru.

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Serie nouă, Anul VI, Nr. 3 (62), martie 2010

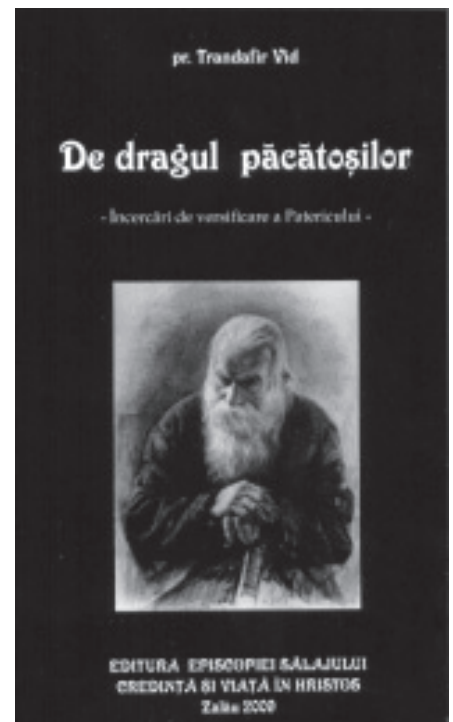
Semne duhovnicești

La o primă vedere - superficială, așadar - și doar, evident, dacă ți-ai pierdut credința după supradoza de modernitate (comunistă vs. capitalistă) ce ți-a fost administrată la greu, un preot îți poate părea un actor ce joacă într-o piesă absurdă, în care spectatorii nu aplaudă și cărora actorul, singur de obicei, în straie stranii și greoaie, le întoarce de multe ori spatele pentru a invoca o ființă nevăzută, dar reprezentată peste tot, în fața și în spatele "scenii", pe toți pereții, ființă despre care o carte - Biblia - susține că ar fi Dumnezeu însuși (mă rog, Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu și El) făcut om. Ați văzut filmul *Andrei Rubliov* al lui Tarkovsky? E cam vechi (1960), poate, pentru gusturile unora, dar merită văzut. Cei care l-au văzut, își amintesc, cu siguranță, următoarea scenă: doi frați ruși își disputau puterea. De fapt, unul dintre ei o deținea, Cneazul; celălalt, uzurpatorul, ros de invidie și ură, se aliază cu tătarii împotriva fratelui său. În fine, la un moment dat, în timpul Sfintei Liturghii, tătarii sparg ușa catedralei în care se baricadaseră o parte dintre pravoslavnici. Se întâmplă în orașul Vladimir, în anul 1408. După măcel, șeful hoardei intră în catedrală călare pe un superb cal negru și, sub o icoană imensă a Nașterii Domnului pictată pe unul dintre pereți, are următorul dialog cu noul "cneaz", cu uzurpatorul (care, totuși, își lăsase calul afară): *Tătarul*: "- Ascultă, cneazule, cine-i femeia aceea întinsă?" *Uzurpatorul*: "- Nu e femeie. E Maria, Fecioara. E Nașterea lui Hristos". *Tătarul*: "- Și cine-i în cutie?". *Uzurpatorul*: "- Hristos, Fiul ei". *Tătarul* (râzând): "- Cum poate fi virgină dacă are un copil? Bine se spune că în Rusia ta multe lucruri ciudate se pot întâmpla..." (După o lungă tăcere a uzurpatorului) *Tătarul*: "- Interesant!". Inepuizabile interpretările acestei scene... Parcă în jurul ei se învârt mii de cărți, scrise sau nescrise.

De ce această introducere? Pentru că multora dintre noi, din păcate, tot ce ține de credință, de religie, de biserică, de spiritualitate a ajuns să ni

se pară doar... interesant (sau chiar absurd, în condițiile arătate la început). Nu vital, mai mult chiar decât hrana trupului, nu, ci interesant ... Dacă în Occident, conform multor mărturii, bisericile, în majoritatea lor, au fost reduse la stadiul de centre turistice "bântuite" de fotografii, încât intelectualii occidentali vorbesc în cazul său, nu de azi de ieri, despre o "societate post-creștină", la noi, din fericire, lucrurile nu stau... încă, așa. Îmi spunea un preot ortodox că un preot anglican, asistând la o liturghie ortodoxă în Zalău, a rămas mut de uimire văzând numărul credincioșilor din biserică. Și asta într-o duminică netrecută cu roșu în calendar... Sigur, unora, argumentul statistic ce ține de numărul celor ce merg la biserică nu li se va părea relevant în ceea ce privește starea spirituală reală a oamenilor. Pe de altă parte, însă, te poți întreba pe bună dreptate: ce mai caută atâta amar de lume la biserică dacă s-a înstrăinat, cum spun unii, de cele sfinte? Firește, se pot da multe răspunsuri la această întrebare, care de care mai... interesante.

În ciuda oricărui scepticism, să nu ne pierdem, prin urmare, nădejdea! Căci semne ale rezistenței spirituale la încercările acestui veac - semne duhovnicești - găsim, la noi, destule... Dacă știm și vrem să le vedem cu adevărat. Privind și numai aproape de noi, foarte aproape chiar, semnalăm cu bucurie, în acest sens, faptul că Episcopia Sălajului are o editură: *Credință și Viață în Hristos*. Însă - și o spun cu o umbră de întristare - poate nu aș fi aflat degrabă de existența acestei edituri dacă, un prieten de-al meu din copilărie, Trandafir Vid (actualmente preot paroh în Treznea), nu și-ar fi publicat aici o carte deosebită, intitulată *De dragul păcătoșilor (încercări de versificare a Patericului)*. O carte de acest gen este ea însăși un semn duhovnicesc, o mărturie îmbucurătoare a faptului că, deși împovărat de grijile supraviețuirii trupești, creștinul secolului XXI mai poate să spună sincer: *Sunt însetat de Dumnezeu!* Și apoi, în reculegere și tăcere, să I se închine...

Despre ce anume reprezintă *Patericul* pentru creștini (prețuit, în mediile monahale mai aspre, imediat după Sfânta Scriptură) și ce a încercat Părintele Trandafir Vid în *De dragul păcătoșilor* - carte apărută în 2009, cu binecuvântarea Preasfinției Sale dr. Petroniu Florea, Episcopul Sălajului - a scris cu pricepere și acuratețe, în prefața ei, Pr. lect. dr. Gabriel-Viorel Gărdan (cititorilor mai curioși le recomandăm comentariile lui Cristian Bădiliță din introducerea la ediția din 2003 a *Patericului*, apărută la Polirom). Motivația scrierii sale ne-o dezvăluie, cu smerenie, autorul, într-un scurt *Cuvânt de sfârșit*, din care spicuim: "Am încercat numai să dau formă de rimă, ici-colo. Pentru ca nouă, păcătoșilor, care nu avem atâta sete încât să trecem dincolo de arhaic, *Patericul* să ne fie mai accesibil și mai ușor de reținut prin ritm și vers. Da... am făcut asta de dragul păcătoșilor. Așa mi-aș numi eu puțina osteneală: *De dragul păcătoșilor*..."

Cititorii iubitori de duhovnicie vor căuta, cu siguranță, această carte... Căci e mare secetă în pustiul acestei lumi și sunt puține fântâni neotrăvite.

De dragul păcătoșilor, Părinte Trandafir Vid, roagă-te și pentru noi...

Daniel HOBLEA

Caiete Silvane

Studii și documente despre isihasm*

Michel Vâlsan

I

HERMES 4 (NUMĂRUL despre *Maestrul spiritual în marile tradiții ale Occidentului și Orientului*) a publicat un articol al dlui André Scrima, intitulat *Tradiția părintelui duhovnicesc în Biserica răsăriteană***. Ne vom opri asupra lui, pentru a semnală un element documentar de un anume interes pentru studiile actuale despre isihasm. După ce a vorbit, spre sfârșit, de linia stareților de la Optina (Rusia centrală) ce urcă până la renovatorul isihast, stabilit în Moldova, Paisie Velicicovschi (1722-1794), autorul, arhimandrit al Patriarhiei Ecumenice, legat el însuși, se pare, de isihasm, spune în concluzia textului său:

"Cuvântul de încheiere i-l vom cere unui alt Părinte spiritual, din linia starețului Paisie, foarte apropiat de zilele noastre (a fost răpit ucenicilor săi în octombrie 1946). Cu aceeași smerită și limpede conștiință a spiritualilor dintotdeauna, părintele Ioan, «pelerinul cel străin» adresa, cu puțin timp înainte de dispariția sa, o scrisoare (inedită) fiilor săi duhovnicești din România, scrisoare care, deși conține testamentul său, explică în același timp de ce, în acest domeniu, nu poate exista un «cuvânt ultim»; iată rândurile ei finale (...)"

Întrerupem aici citatul pentru a da câteva explicații. Cunoaștem și noi într-o oarecare măsură, din altă parte, istoria acestui călugăr venit neștiut din Rusia în România în timpul ultimului război, ce a trăit câțiva ani în mediile monahale românești înainte de a se întoarce în țara sa unde s-a stins din viață; după informații mai complete, el se numea pe sine și ținea să fie numit "Pelerinul cel străin", "Ioan cel Străin" sau, pe scurt, "Străinul". Desigur, avem aici un titlu de categorie inițiată, și ne vom raporta în această privință la ceea ce scria Guénon despre calificativele de "călător" și "străin", cele două semnificații ale termenului *peregrinus* din care provine "pelerin", la fel despre raportul special pe care îl prezintă simbolismul "călătoriei" cu companionajul¹.

Reproducem acum fragmentul scrisorii anunțat în textul dlui Scrima:

"Așa m-a dăruit Domnul cu ceea ce se numește «înmânarea harică a unei moșteniri duhovnicești, precum și încredințarea conducerii spre mântuire a sufletelor oamenilor».

Întorcându-mă înapoi să văd întinderea străbătută, iar eu sunt călătorul care umblă de 64 de ani prin această viață, văd înapoi cum Domnul s-a grăbit dintru început, prin alegerea Sa dumnezeiască, să toarne în inima mea o nebiruită dragoste de foc către El.

Binecuvântez pe Domnul că El s-a grăbit să umple înlăuntrul meu și să mă covârșască cu milele Sale negrăite. M-am smerit întru plinătatea acestor daruri care sunt mai presus de toate bunătățile pământești și pe care lumea și mintea omenească nu le pot pătrunde.

Binecuvântez pe Domnul că din anii cei dintâi m-a dus prin căile tainice până la izvoarele nesecate din care se revarsă cu îmbelșugare harul și pe care le păzeau bătrânii Părinți în sihăstrie, în munți sau unghere neștiute.

Binecuvântez pe Domnul, Care din pragul fraged al bărbăției a făcut să se topească la un loc, în încăperea inimii mele tinere, belșugul darurilor din care și acum trăiesc și mă

înnoiesc și pe care suferințele și trunchiatul drum al vieții mele, totuși nu l-a pierdut, ci l-a păstrat cu grijă și cu teamă și a căutat să nu-l împuțineze. Ci, încă, dimpotrivă, duhovnicește vorbind, pot mărturisii în chip neînșelat că eu, smeritul, darul cel adevărat al Proniei, dincolo de slăbiciunea mea, l-am făcut părtășit multora dintre acci care în chip sincer au căutat. Da, El singur S-a împărtășit pe Sine întotdeauna tuturor acelor călători ai călătoriei noastre pe care Domnul i-a adus pe felurite cărări ale însăși vieții lor pământești, pentru potolirea setii sufleteste a lor.

Setea Domnului este necovârșită și prin nimic nu se poate umple, iar Domnul prin Darul Lui, cu cât se revarsă, cu atât mai mult crește și umple.

Așa este, cu adevărat.

Fie mila lui Dumnezeu și Harul Domnului nostru Iisus Hristos cu voi toți. Amin!"*

Cunoscând noi înșine textul integral al acestei scrisori în versiunea sa românească (originalul este în rusă și nu-l posedăm), vom adăuga câteva remarci utile despre această traducere franceză.

Mai întâi prima frază reprodușă (care ar avea nevoie, în orice caz, de unele clarificări), ar putea fi nuanțată mai exact în felul următor: "C'est ainsi que le Seigneur m'a accordé ce qui s'appelle «la mise en possession, par acte de grâce, d'un héritage spirituel» (*înmânarea harică a unei moșteniri duhovnicești*)², ainsi que la charge de conduire les âmes des hommes vers le salut (*precum și încredințarea conducerii spre mântuire a sufletelor oamenilor*)". Se va remarca, înainte de toate, că textul românesc spune "a unei moșteniri duhovnicești", la modul nedeterminat, și nu "a moștenirii duhovnicești", căci nu există doar un singur gen de moștenire spirituală. "Încredințarea conducerii sufletelor oamenilor" menționată apoi, apare ca un lucru diferit, deși condiționat în mod plauzibil de existența unei moșteniri primite.

În paragraful 2, nu e lipsit de interes să reproducem o mențiune întâmplătoare ce nu apare în traducerea franceză; conform versiunii românești, părintele Ioan spune într-un loc: "...văd înapoi cum Domnul s-a grăbit dintru început, prin alegerea Sa dumnezeiască, să toarne în inima mea o nebiruită dragoste de foc către El".

În legătură cu paragraful 4, unde e vorba de accesul său "la izvorul nesecat" al harului care - după versiunea românească - trebuie citit la plural, "la izvoarele nesecate" ale harului, ne întrebăm dacă avem aici indicația unui eveniment de tip exclusiv "interior" și dacă nu există de asemenea o aluzie la un anumit demers exterior și la o descoperire subsecventă. Menționarea "căilor tainice" prin care pelerinul a fost "dus" la izvoarele amintite, apoi precizarea că aceste izvoare erau cele "pe care le păzeau bătrânii Părinți în sihăstrie³, în munți sau unghere neștiute", permite o asemenea accepțiune, cu atât mai mult cu cât referirea la paza "bătrânilor" Părinți implică faptul că, demult deja, "izvoarele" nu mai erau situate în "locurile" de odinioară, ele trebuind să se găsească în mod necesar și mai departe de o lume în care nu mai aveau nici vechile suporturi,

nici păzitorii de altădată. Noțiunea de centre spirituale ordonatoare de forme tradiționale, cea a posibilităților lor de "retragere" sau de "emigrare" la o distanță mai mare sau mai mică (fie spre centrele spirituale "învecinate", fie spre Centrul Suprem din care toate centrele particulare provin la origine), la fel ca și cea a posibilei lor "remanifestări" într-un moment favorabil al ciclului tradițional, în domeniul tradițiilor respective, aceste noțiuni ce țin după René Guénon de învățătura inițiativă, ne pot face să înțelegem care sunt elementele unui caracter instituțional și mai tehnic pe care trebuie să-l presupună anumite evenimente și dezvoltări spirituale de felul celor despre care e vorba la modul aluziv în această scrisoare.

La sfârșitul paragrafului 5 și în al 6-lea, Pelerinul, deși afirmă transmiterile spirituale ale harului prin mijlocirea sa, își ia precauția, obișnuită de altfel în acest domeniu, să spună că puterea lucrătoare nu-i aparține, ci este a Domnului. Pentru că unii, precum Marco Pallis (vezi *Le Voile du Temple, E.T.*, nov.-dec. 1964, pp. 265-266), pornind de la ideea că Hristos este principiul oricărei lucrări spirituale, cred că pot deduce absența, în creștinism, a oricărei transmițeri inițiatice prin intermediul maeștrilor (bătrâni, stareți etc.), li se poate atrage atenția că, în fapt, lucrurile se petrec într-un mod, s-ar putea spune, cu totul normal...

Scrisoarea este semnată: "Ioan, părintele cel străin", o altă variantă în plus a calificativului său.

În sfârșit, pentru a sublinia o dată în plus interesul acestei scrisori ca document inițiativ, vom mai cita din ea un pasaj caracteristic aflat în partea nepublicată de dl Scrima:

"Încă de pe când eram tânăr, dumnezeiasca lucrare a Proniei a avut bunăvoință față de inima mea și pe calea mântuirii mele m-a dăruit cu binecuvântarea harică cea dată prin moștenire. M-a dăruit de asemenea cu un îndrumător duhovnicesc sub har, care avea o mare trăire. Și iarăși, m-a dăruit de-a dreptul cu spiritul Său haric prea înțelept și foarte tare, pe această cale a pribegiei mele spirituale".

Este vădită aici enunțarea succesivă a trei lucrări diferite, intervenite în mod distinct în misiunea "pelerinului străin": o "binecuvântare harică" inițială, ce poate fi înțeleasă ca prima legătură cu calea isihastă⁴. Urmează menționarea unui îndrumător spiritual autentic ce pare a trebui luat în considerare într-un moment diferit de cel în care avea loc "binecuvântarea" inițială. În fine, e vorba de o intervenție divină directă, eveniment exprimat în termenii unui fel de confirmări. În ciuda formulărilor sumare, avem aici, fără nicio îndoială, lucrări caracteristice unei căi inițiatice.

În sfârșit, nu se poate trece cu vederea, într-o altă frază din partea nepublicată a acestei scrisori, următoarea mențiune: "Fericiți sunt cei care nu s-au îndoit de mine săracul vostru părinte și duhovnic⁵ și care mă aflu «străin trimis»". După aceasta, se înțelege că Părintele Ioan a acționat, mai ales prin călătoria sa în România, după o orientare funcțională precisă, în pofida aparențelor exterioare.

Precizăm de asemenea, în această circumstanță, că am primit în ultima vreme, din mediul religios unde a trăit Părintele Ioan în timpul războiului, informații ce confirmă cele susținute de noi despre ritul de aderare isihastă în articolele noastre pe marginea problemei inițierii creștine. Astfel, cu privire la *binecuvântarea* introductivă în practica isihastă, unul dintre recenții⁶ noștri corespondenți, vechi profesor universitar în București⁷, ne scria nu demult următoarele: "Am fost inițiat - sau cum se spune

în limbaj isihast - am primit «binecuvântarea» de la un ucenic al Părintelui Ioan⁸. Isihasmul athonit a suferit în noul Athos⁹ o remaniere ruscască. Persoana (foarte autorizată) cu care am vorbit nu mi-a putut spune până unde a mers această remaniere; știa doar de la Părintele Ioan că, în disciplina isihastă, există 7 etape spirituale ce corespund celor 7 taine evanghelice, și că în fiecare din aceste etape «pelerinul» primește o «binecuvântare», adică o inițiere".

Într-o scrisoare ulterioară, același corespondent ne preciza următoarele după consultarea unui ucenic direct al Părintelui Ioan, care ocupă un loc important în ierarhia bisericească: "În privința puterii de a transmite «binecuvântarea» în domeniul *rugăciunii minții*, Părintele B este categoric: doar cei ce primesc o *împuternicire specială*, printr-un *rit special*, pot transmite această rugăciune". Același Părinte B. consideră de asemenea "ca indiscutabil caracterul inițiativ al binecuvântării isihaste". (...)

Traducere de Daniel HOBLEA

* Studiu apărut în *Études Traditionnelles* nr. 406-407-408, 1968. Aici e vorba doar de traducerea primei părți a acestui studiu (varianta ci integrală poate fi găsită în volumul *Oriens*, Ed. Aion, Oradea, 2006) - n.t.

** Articol tradus și inclus de Anca Manolescu în volumul lui André Scrima, *Timpul Rugului Aprins. Maestrul spiritual în tradiția spirituală*, Humanitas, București, 1996 (n.t.).

1 *Etudes sur la Franc-Maçonnerie et le Compagnonnage*, vol. I, p. 52: *A propos des pèlerinages*. În mod firesc, în această perspectivă tradițională se înscrie și documentul intitulat *Mărturisirea unui pelerin rus*, apărut mai întâi în rusă la Khazan către 1865 și cunoscut în franceză mai ales după traducerea lui J. Gauvin publicată în 1943 la Neuchâtel. (Ni se pare semnificativ faptul că, după 1989, această cârtică deosebit de "ziditoare" a cunoscut nu mai puțin de patru versiuni românești (unele în mai multe ediții), pe care nu le vom transcrie, nevrând să răpim unui anumit gen de cititori plăcerea de a le descoperi pe cont propriu - n.t.).

* Am preferat această versiune apărută în *Sbornicul* (vol. I, ed. Episcopiei Ortodoxe de Alba Iulia 1994, pp. 290-293), deoarece, după pasajele în limba română reproduse în textul francez, e evident că Vălsan a avut acces la aceeași versiune, care a circulat de altfel în manuscris, ca multe alte scrieri duhovnicești, în mediile monahale românești. O altă versiune poate fi găsită în volumul lui A. Scrima amintit în nota noastră precedentă (n.t.).

2 Termenul românesc *înmânarea* (etimologic "a pune în mână", din latinescul *in manu*) semnifică "faptul de a încredința cuiva un lucru".

3 Cuvântul textului românesc pentru "ermitages" este *sihăstrie*, adaptare a gr. *hesychasteria* (tot în română, *sihastru* = "ermite" vine din gr. *hesychastos*).

4 Expresia "dată prin moștenire" vrea cu siguranță să spună că "binecuvântarea" respectivă nu este un act realizat de "binecuvântător" în nume personal, de pildă datorită sfințeniei proprii, ci cu titlu funcțional, în raport cu un lucru instituit și transmis prin moștenire.

5 Cuvântul românesc *duhovnic* (de origine slavonă), în afara sensului special de "confesor" îl mai are pe cel de "părinte spiritual" (în slavonă și în românește *duh* = "spirit").

Precizăm că este vorba de Anton Dumitriu care, cum am arătat în altă parte, a avut o atitudine ciudată, dacă nu suspectă, cu privire la René Guénon (cu care a corespondat de altfel) (nota MAT).

6 Să se observe că, și aici, binecuvântarea introductivă în practica isihastă este considerată ca o "inițiere".

7 Calificare a mănăstirii Optina; remanierea de care e vorba se raportează la opera renovatorului Paisie și a stareților de la sfârșitul secolului XVIII.

Un act de restituire de mult așteptat

Ileana Petrean-Păușan, Ioan Ghiurco, Gheorghe Chende-Roman,
Bisericile de lemn din Sălaj - schițe monografice, foto album.
Editura Silvania, Zalău, 2008, 218 p.

În cursul anului 2008, a văzut lumina tiparului un album mult așteptat și, care reia subiectul unui alt volum, apărut în 2004, cu un titlu mai mult decât incitant "Bisericile de lemn din Sălaj". Pe unii dintre autorii primei cărți (2004) îi vom regăsi și în cea de-a doua. Realizatorul primului volum, tipărit prin programul de finanțare PHARE (2000), este arhitectul Valeria Lehen. În apariția lui este implicată Asociația Humanitas și coordonatorul de proiect, preotul Ioan Ghiurco, împreună cu Direcția Județeană de Cultură (DJ.C.C.P.C.N.-Sălaj) prin directorul său, regretatul prof. Gh. Chende-Roman. Fiind un album în care fotografia are un rol esențial, ar fi nedrept să nu-i amintim pe cei ce au realizat, în mod excepțional, pozele celor 58 de biserici de lemn: Nicolae Gozman, Dorel Moraru, Daniel Sana, Valeria Lehen. Înainte de a lectura textul și a privi imaginea fiecărei biserici, ești obligat, pentru buna înțelegere a faptelor, să parcurgi: "Cuvântul înainte" (autor preot paroh Ioan Ghiurco), "Nota autorului" (arh. Valeria Lehen) și studiul "Sălajul Bisericii de lemn" (prof. Gheorghe Chende-Roman).

Cu aceeași abnegație, subiectul va fi reluat și completat peste 4 ani (în 2008), într-un album cu un nou format 30/21 la care și-au adus contribuția și preoții parohi care slujesc în localitățile unde se găsesc aceste adevărate "bijuterii de arhitectură tradițională și dovezi ale credinței strămoșești" (Ileana Petrean-Păușan, p. 218). Numărul bisericilor inventariate și prezentate sunt cu zece mai mult față de volumul precedent (68) la care se adaugă și alte 9 biserițe, care, din varii motive, au fost strămutate în alte localități: Ciucea, Cluj, Sibiu, Răzoare (Maramureș), Suiești (Vâlcea). Profesorul Gh. Chende-Roman revine cu un studiu aprofundat "Bisericile de lemn din Sălaj - bijuterii de arhitectură tradițională românească", care are menirea să introducă cititorul în istoricul zbuciumat al zonei și nu numai, ceva

mai mult să scoată în evidență specificul regiunii în comparație cu celelalte ținuturi din Ardeal. Studiul este bazat pe o biografie de specialitate bine selectată și, ca atare, cititorul, mai mult sau mai puțin avizat, își va clarifica multe din informațiile cunoscute. Coordonatorul de carte, Ileana Petrean-Păușan semnează două materiale, "Leontin Ghergariu, *Bisericile de lemn din Sălaj*, (lucrare în manuscris, Arhivele Naționale Sălaj, colecția personală "Leontin Ghergariu" actul din 1976) și "Nota redactorului", care încheie volumul. Părintele paroh (actualmente vicar eparhial), Ioan Ghiurco explică de ce hramul "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" este cel mai des întâlnit la aceste biserici. Din 77 de biserici, 43 au ca hram pe cei doi Sfinți Arhangheli. Studiul părintelui I. Ghiurco este o îmbinare fericită de cercetare teologică cu elemente de analiză sociologică care îndeamnă cititorul la o reflecție profundă. Cele două materiale semnate de redactorul de carte vin să completeze informația asupra apariției albumului și să repună în discuție geneza cărții. Este evocată personalitatea profesorului Leontin Ghergariu, figură emblematică a învățământului zăläuan. În cei peste 20 de ani, cât a funcționat ca și profesor în orașul de la poalele Meseșului (1919-1940), L. Ghergariu a făcut muncă de pionierat în mai multe domenii: lingvistică, arheologie, istorie, folclor, etnografie. Încă din 1934, Leontin Ghergariu a adunat material pentru volumul care avea ca subiect "biserici de lemn" din Sălajul istoric. Lucrarea redactată în două variante nu a apucat să fie tipărită, din motive nu greu de aflat, ea găsindu-se în manuscris la Arhivele din Zalău și fragmente la mai multe persoane particulare. Reținem doar o informație mai mult decât relevantă, în studiul profesorului Ghergariu se face referire la 114 biserici de lemn. Prin articolul său concis și la obiect, Ileana Petrean-Păușan face și un act de restituire științifică care era de mult așteptat.

Fiind un album reușit sub toate aspectele este obligatoriu să menționăm și pe cei care s-au străduit să realizeze partea tehnică: tehnoredactare computerizată Zinia Matyas, foto: Dorel Moraru, prelucrare foto: Dombi István-Attila.

Prin rezumatele în limbile franceză și engleză, albumul pătrunde mai ușor în circuitul internațional; lectura lor însoțită de o privire atentă a fotografiilor va dezvolta interesul pentru trecutul locuitorilor de pe aceste meleaguri. Istoricul majorității lăcașurilor de cult este redactat de preoții parohi locali, la foarte puține, textul este redus, iar în unele cazuri redactorul de carte a preluat și această sarcină.

Despre aceste albume, în mod special cel din 2008, se pot scrie mult mai multe, dar nimic nu poate înlocui lectura și studiul cu atenție a fiecărei pagini, fotografiilor și fiecărui text care are "valoare documentară" și promovează "patrimoniul cultural național care ne dă identitate" (p. 218).

Gabriel VASILIU

Serie nouă, Anul VI, Nr. 3 (62), martie 2010

Pretexte II

Despre poezia lui EMIL DREPTATE, cuvinte juste a scris Zaharia Sângeorzan: *Realitate și vis, neliniște și reculegere se conjugă într-un scenariu de paradoxuri, de amânate replici ale ființei, expansiuni ale realului ce cunoaște în final revelația cuvântului luminii. Neiertătorul strigă anunță nașterea luminii, purificarea de păcatele lumii.* (Referințe critice, p.102). În grupajul din **Pretexte** identificăm două categorii de poeme. În prima parte sunt poezii cu o versificație mai liberă, compuse din rânduri muzicale, de un rafinament livresc și estetic, revelând o bogată imaginație lexicală și prozodică. Poeziile din partea a doua sunt cu formă ceva mai apropiată de ceea ce califică îndeobște în literatură atributul *alexandrin* cu înțelesul său etimologic, adică tipul de vers folosit prima oară în versiunea franceză a cărții populare **Alexandria**. Aici, pateticul obsedant al lirismului antrenează sonorități tumultuoase: *Cu ceața mea duc sângele-ți aprins / Spre ceturi care ne despart ființa / Când urcă toamna-n goluri dintre noi / Nembrățișează strâns îngăduința // Când blestem simt durerea altei pietre / E piatra idolului tău căzut / Murmur departe trupurile noastre / Urcă de-acum mai dureros și mut // Că-n trupul meu port zei pietrificați / și piatra cărnii mele te mai doare / Săruți pe buza mea defuncții zei / Cu buza ta de timp otrăvitoare.* (p.106). Cu o prestație specială între eseiști cărții vine etnologul VASILE V. FILIP, autorul unei mult apreciate cercetări despre **Universul colindei românești**. Eseul său, structurat în șase părți, se intitulează **O cronică apocrifă a spiralei devenirii** și este un foarte doct comentariu la romanul postum al lui Vasile Avram, **Fiul apocrif**. După câte ne dăm seama, romanul e citit într-o subtilă cheie antropologică. În mare parte autoreferențial, subiectul romanului e proiectat, pe unul dintre planurile narative, într-un sat tradițional din Sălaj, Lemniu, satul de baștină al scriitorului. Sunt așezate față în față zestrea mitică a satului, geografia misterioasă, oameni cu atribute magice și limbaj emblematic, într-o parte, și haralzii cu purtări lamentabile ai tăvălugului comunist, în partea cealaltă. Leagăn spiritual al atât de sensibilului Vasile Avram, satul Lemniu furnizează substratul mitologic al cărții comentate de Vasile Filip. Această *cronică* e un eseu captivant, în care autorul pune la bătaie, pe lângă înzestrarea nativă, o subtilă știință diegetică. Demersul său critic, *volens, nolens*, devine greoi pe alocuri din cauza informației cu încărcătură mitologică, mai ales pentru aceia care n-au citit romanul. Din dosarul de referințe critice aflăm că MENUȚ MAXIMIAN cultivă textele de graniță. Cele patru bucăți din antologie au fost selectate din volumele **Pe aripa cerului** și **Chip de înger**. **Coaja de nucă** e mai aproape de scrisul estetic decât de jurnalistic. E o mică alegorie, suficient de ambiguă, pentru a rămâne interesantă sub aspect literar, până la capăt. În **Chipul** se cochetează cu fiziologia literară, însă personajele de aici au doar viață socială, trăind mai puțin pe plan interior. Un punct nodal din diegeza textului îl constituie momentul când protagonista, Irina, se îndrăgostește. **Aproape de cer** ni se pare un reportaj prea realist, care nu lunecă nici o clipă în

ficțiune, de aceea, chiar dacă scris corect și cuminte, e departe de literatură. Finalul e invadat de fraze prelinse dintr-o retortă socială aberantă. Nu sunt acele *manifestări de eticism* invocate de Liviu Rebreanu pe coperta a patra, căci sunt respingătoare. Asemenea compuneri mai mult plutesc în zona vulgarizării literare, decât în aceea a transfigurării literare.

O legendă vie în mișcarea literară din Bistrița-Năsăud a fost până mai ieri poetul Lucian Valca. Exponent al generației războiului, hărăzită de un destin implacabil a fi *generația pierdută*, exeget al lui Coșbuc, pitoresc și nuanțat memorialist, Lucian Valca are un admirator statornic în poetul MIRCEA MĂLUȚ. El se ocupă și de editarea postumă a scrierilor precursorului. Înainte de toate, însă, Mircea Măluț e un poet și un critic literar marcant. Parcimonios, publică rar poezie: **Exilul lacrimii** (1992), **Fragmente din monografiile imperiului** (2002), dar întotdeauna reperat de criticii de vârf. Gheorghe Grigurcu îl apropie de poezia apocalipsei, gen Ion Caraion sau Ioan Alexandru, îi vede poezia ca o *confruntare absurdă de energii stihiale*, pentru a concluziona că *avem a face în orice caz cu o prelungire a expresionismului optzecist* (p.139). În cele mai puțin de zece texte antologate descifrăm o poezie ce, cu religiosul arc tangentă atâta doar cât omul e o ființă călătoare pe pământ. Rătăcirea nu e decât o ipostază a călătoriei, a drumului, a destinului: *în provinciile imperiale / ei calculau de zor / eficiențele rătăcirii // se întorceau amănii târgului / mirosind a fântâni / nu observați ce de riduri au lucrurile spunea / n-am știut că ești unul dintre noi / spune ce se aude dinspre supunere / și cine aduce neliniștea-n dogme // ei calculează eficiențele rătăcirii / și se simte o teamă printre clopotnițe / vești vrem despre ultimul vlăstar / al voievodatului coloanelor de umbră // calculele noastre exacte / arată numai căderi / și aici am ridicat altarele punctului // acestei geometrii / îi lipsește linia fricii le-a zis / porunca era să-nngenuncheați / la marginea cântecului // ei sunt cei care s-au ridicat / contra algebrizării durerii / luați aminte ce-și spun / două umbre / sunt porțile ascunse ale legii* (**vești despre voievodatul coloanelor de umbră/călătorul 17,3**, pp.132-133). Peste tot spații, toposuri aluzive, de obicei marginale: *provinciile imperiului, aleile frigului, granițele provinciale,*

locuințe de scribi, de exilați, *fiii mlaștinilor*. O poetică a așteptării, a răspântiilor existențiale. În poezia lui IOAN MĂRGINEAN, limbajul ecleziastic e adesea în amestec cu cel suprarrealist, ceea ce conferă o mină stranie textelor sale: *Rugăciunile se îngrămădesc în gura flămândului; / deasupra - mormintele cu ochii de jar.* (**Lacrimi**, p.138). Fenomenul e surprins cel mai nimerit de Ion Mureșan, într-un articol din 2007: *Ai impresia, iar asta e semn al poetului autentic, că Ion Mărginean nu caută cuvântul potrivit, ci cuvântul nepotrivit la locul potrivit.* (p. 134). Poezia e străbătută de o viziune panteistă, dar un panteism sui-generis, netrucat, de felul celui care dă târcoale copiilor, ca petalele de gutui luminate stins de lumina lunii, când cad în curtea bisericii: *Dumnezeu coboară-n colinde / născându-se în fiecare ungher; / cărările din munți / aici sunt funii / cu care El ne leagă de cer.* (**Verticală**, p. 17). Pe alocuri, apar îndrăzneții de preot-poet, care nu pot face decât bine poeziei: *Tac și-i dau cu împrumut lui Dumnezeu / două poeme.* (**Se face duminică-n mine**, p. 139). Între poezii din volum ce strălucesc și în peisajul național al liricii contemporane se cuvine remarcat ALEXANDRU CRISTIAN MILOȘ. Considerat un excentric ce-și caută poezia în chip dramatic, așteptând s-o întâlnească acolo unde mai nimeni n-a întâlnit-o cândva, autorul e prezent în paginile **Pretexte**-lor cu poeme de o mare frumusețe, atestând un poet remarcabil. Grupajul său poetic se deschide cu un poem-confesiune, de o viziune și plasticitate a limbajului ce ilustrează barocul, cu un stil grandilocvent și afinități structurale amintind de Cenaclul Literar de la Sibiu: *Pe străzile aceluia burg și azi / Când seara își înfinge săbiile în teii subșiri, / Frumoasele noastre amintiri / destul timp împrăștiate, o să treacă, / Până le voi striga bătrânelor! / Am sângele tău, iubire, / Cu mâine ca în fiecare zi / Voi lua din nou mantia prințului Mășkin, / Spectatorul din ea va râde cu lacrimi ascunse, / Pe străzile aceluia burg azi și eu / Îmi plimb speranța / /Și seara își înfinge săbiile în teii subșiri / Și astfel părăsit de toți și de toate / Îți cânt numele, tristețea tânără cum îmi stai / Sprijinită de lună. / Nu dispera, îmi spui, / Ceața se va risipi pe când / Pe aripile sorții văd picături de rouă, / Burg înserat tu mă-nțelegi prea bine / Iar răsărind încet / Uriașul Soare !* (**Burg înserat**, p.143). **Luna albă** e un poem în care eposul intră în combinație cu un religios vag, dând surprinzătoare efecte estetice, iar în **Omul de la țară** se însinuează câte ceva din etnografismul păstos din **La lilieci** de Marin Sorescu. Decanul de vârstă al culegerii este ALEXANDRU MISIUGA. Acestuia îi revine și greaua misiune de a acoperi o pată albă, aici, dar și în peisajul liric în general: poezia umoristică și satirică. Dacă ar fi să privim doar câteva dintre publicațiile la care a colaborat, ne-am da lesne seama că Alexandru Misiuga e un epigramist: *Albina, Urzica, Păcală, Scaiul, Râsu' lumii, Pepetuum comic.* Dificultatea de a te exprima lapidar și tăios totodată, așa cum o cere epigrama, e dovedită și de reușitele puține ale speciei. Iată una: *Cântă cucu-n România / Unde e ...democrația? / Dar întrebă - în pom - gaia: / Ce e aia?Ce e aia?* (**Între păsări**, p.148).

Criticul și istoricul literar ANDREI MOLDOVAN este poate cel mai vivace literat din zonă. Fondator al reuniunii literare *Cenaculum*, cronicar la *Mișcare literară*, autor al

O degustare de vin cu
V. Fanache, D. R. Popescu,
Andrei Moldovan.

unor volume de eseuri, unele distinse cu premii, precum: **Coșbuc sau lirismul pragurilor**, 1997, **Erezii lirice**, 2004, **Întâmplări literare**, 2005, a publicat de curând, în colaborare cu Niculae Gheran, un **Liviu Rebreanu prin el însuși**, carte minuțios alcătuită din textele romancierului reflectând asupra creației, care ar putea marca în viitor destinul receptării scriitorului. În volumul de față, pe care l-a construit de la un capăt la altul, Andrei Moldovan ni se înfățișează cu un eseu de teorie literară, sugestiv intitulat: **Tzvetan Todorov activează alarma: literatura este în pericol!** Demersul său pornește de la o carte recentă a lui Tzvetan Todorov, **Literatura în pericol!**, care sesizează o amenințare iminentă, aceea că direcțiile moderne ale criticii, în frunte cu structuralismul, s-au aplatizat în fața comunicării de tip literar. Descriind cartea gânditorului francez adoptiv, Andrei Moldovan se oprește stăruitor asupra unui *Cuvânt înainte*. Acesta e în bună măsură autoreferențial, consemnând opțiuni decisive încă de dinainte de plecarea sa din Bulgaria (1963), până la întâlnirea în Franța, determinantă, cu Gerard Genette și cu Roland Barthes. De-acum, teoreticianul literar va vedea abordarea literaturii evoluând numai în strânsă conexiune cu celelalte științe despre om și societate, va înțelege că *literatura nu se naște în gol* și că principala ei funcție e aceea de a te ajuta să trăiești. De sleirea instrumentelor criticii moderne se face vinovată mai întâi școala, care le-a transformat într-un scop în sine, uitând, practic, de opera literară. Dar, în bună măsură, și revistele literare sau scriitorii înșiși. Alături de formalizarea discursului critic, literatura însăși - în actualitate - are neajunsurile ei grave: nihilismul și solipsismul, care o conduc la întreruperea unei relații semnificative cu lumea. Incursiunile în isoria esteticii arată aceeași severă condamnare a ideilor literare împinse la extremă, până la mișcările de avangardă din secolul al XX-lea, care produc ruptura decisivă dintre literatură și lume, începând cu limbajul transformat în dicteu automat. Concluzia cea mai firească a eseului ne vine de la profesorul Andrei Moldovan: *...elevul nu trebuie să devină un specialist în analize literare, ci un bun cunoscător al ființei omenești, prin literatură.* (p.157).

(continuare într-un număr viitor)

Viorel MUREȘAN

Serie nouă, Anul VI, Nr. 3 (62), martie 2010

Nichita Stănescu - poetul sau "zânaticul"

Poezia încă mai bate în piepturile câtorva miliarde de oameni, dar este dincolo de oameni. Cine a desprins Frumusețea din te miri ce fleacuri splendide și "a găsit că e amară", acela abia dacă suferă orice inimă travestită. Acela este Poetul. Este Neasemuitul. Iar a fi poet înseamnă să porți sub cămașă (nebănuită de nimeni) o aripă îngerească, să faci din sângele tău o torță veșnic arzând, să crezi că miracole sunt iarba, arborii, fluturii, fiecare apus sau răsărit de soare. Poetul alege "meseria de a trăi" ridicând ochii spre stele, uitând de banalul cotidian, de vremurile furajere. Făptura lui e făptura cuvintelor sale, mai diafană "ca umbra unei idei". Uneori, el coboară în stradă cu tolba plină de speranțe, cu harpa lui Orfeu în mâinile ca niște rafale de crini. El vede zâne, căci e "zânatic." El "simte enorm", căci locuiește în lăuntrul unei inimi. Din revelația durerii și-a făcut o profesie, din nenoroc o tristă obișnuință...

Pentru Nichita Stănescu noțiunea de poet este superioară artei scrisului și, îndeosebi, noțiunii de scriitor. Poetul e, deopotrivă, creator total și stăpân absolut al lumilor ficționale: "Arta scrisului și noțiunea de scriitor cuprind pe prozatori, dramaturgi și esești. Poeții adevărați nu sunt scriitori, ei sunt și scriitori. Dacă prozatorul poate inventa, dacă pictorul poate avea viziuni, poetul inventează în măsura în care este și prozator, are viziuni în măsura în care e și pictor". Dar acest visător incurabil n-a inventat Poezia, ci însăși natura umană i-a revelat-o ca unui receptacol singular al existenței. El doar a exprimat-o: "Poetul autentic nu inventează. El exprimă poezia din oameni, descoperă poezia din oameni, își modifică destinul după destinul poeziei din oameni, ca să fie crezut și eficient".

Fiindcă Poezia nu are un etalon, încarcerarea poezilor, în așa-zise clasamente, e ridicolă, aberantă, aleatorie și extraliterară: "Clasamentele poetice nu sunt altceva decât o invazie a clasamentelor de fotbal în poezie". Cel ce se scrie pe sine - purtat de dorul Paradisului pierdut - este sau, pur și simplu, nu este Poet. Poezia nu e o competiție unde se împart laurii

nemuririi. Concurezi cu Idealul propus, cu cea mai frumoasă promisiune făcută "duhului" tău! Dacă ești sau nu Poet, poți afla privindu-te auster până la ruinarea oglinzii: "Se știe, sperăm, că un poet este mare sau de nimica, numai față și față de sine însuși. În poezie nimeni nu se concurează cu nimenea. Totul este să fii poet, și dacă ești tu singur o știi, tu singur ești măreț sau jigodie, și, asta, numai față se tine însuși."

A vorbi despre biografia Poetului mi se pare o gravă eroare similară cu împământarea îngerilor. Interesul avid pentru anecdotică picantă spulberă inefabilul existenței poetice. Preocupată doar de meandrele unui destin adesea contorsionat, bârfa mondenă strivește nimbul poetului, îl aruncă irevocabil "în adâncimi de întuneric". Și totuși, Poetul nu trăiește în lume, ci lumea întreagă trăiește în el și numai prin el. Cine este al tuturor, de multă vreme și de prea mult suflet, nu-și mai aparține: "Mi-aș îngădui să spun că poetul este de fapt proprietatea privată

a poporului său, a statutului său și că el nu se are nici măcar pe sine". Prin urmare, conceptul de "biografie" sau "viață personală" nu i se poate aplica Poetului în accepțiunea ștearsă, comună, extrem de prozaică. Poetul se aseamănă întrucâtva cu soldatul. El luptă în numele patriei "de pământ" și "de litere". Viața lui e totuna cu praful îndelungatelor drumuri, cu pulberea din războiul cuvintelor: "Poetul ca și soldatul / nu are viață personală. / Viața lui personală este praf / și pulbere" (*Poetul ca și soldatul*).

Numai Poetul trece prin anii sterpi îmblânzind răul etern cu bătăile inimii, răstignindu-se întru reînvierea semanticii sentimentelor. Să-l iubim pe Poet pentru biografia lui cea adevărată: POEZIA!...

Marcel LUCACIU

Notă: Citatele au fost reproduse conform volumului *Nichita Stănescu, Respirări*, Editura Sport Turism, București, 1982, p.159

Cuvânt - în "Togă de gală"

Numeroase și distincte volume alcătuiesc portretul artistic al poetului și prozatorului Ioan-Pavel Azap care își înscrie debutul în *Autoportret cu mască*, continuând cu *Funigei*, *Poeme de cinci stele*, *Bărbi* (catrene epigramatice), *Traveling* (interviuri), *Stop-cadru* (cronici de film) și *Câteva ore din viața ta* - volum de proză. O activitate amplă ce nu se oprește la volumele menționate; cea mai recentă este antologia *Togă de gală*, ediția a II-a, apărută la Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2009, un volum în care Ioan-Pavel Azap "scrie cu absențe", cum pertinent nuanțează în prezentarea cărții Ion Mureșan.

Tomul, structurat în două părți: Cartea I, *Mică idilă feroviară* și Cartea a II-a, *Magazin micxt*, anunță o lirică deopotrivă incitantă și ludică, iar spiritul mualit și serios se întâlnește în poemul minimalist, dar profund, al celor două secțiuni. Volumul în ansamblu este un *glissando* în tonalități diferite care surprinde prin contrastele sale, date pe de o parte de naturalețea expresiei și de familiaritatea cu logosul, iar pe de alta de adâncimea ideilor. De fapt, în spatele unei aparente simplități se conturează un ins cerebral, refăcând, în imagini profunde, lumea scindată devenită sursă de abordare în manieră realistă: "N-am să mai scriu poemul acesta, n-are rost./ Oricum îl știu pe de rost./ Atâta vreau doar să știți:/ E un poem cu îngeri decrepiți; // E un poem cu femei eminamente fatale, / Lipsite total de prejudecăți sexuale; // E un poem abstract și discret - / Sfios precum gândul unui amant poet"; (*Atâta vreau doar să știți*); "Îngerul mă privea din prag, enervat - / Își pierduse răbdarea sau poate era beat" (*Înger de pază*).

Poemul *cuminte* este, în esență, un poem vitriolant, "E un poem ca un glonț de argint", un poem jalonând între măștile lirice, ascunzând chipul lăuntric grav și meditativ. Totul pare evanescență în lirica lui Azap, o lirică febrilă în care îngerii sunt "imateriali", "bătrâna doamnă" trece neobservată în lumea preocupată de problemele cotidianului agitat: "Copiii nu o salută, vecinul bate covoare" (*Plimbarea bătrânei doamne*). Un timp imemorial și ineluctabil este reconstituit din amintiri, din senzațiile olfactive și vizuale, retrăind, în și prin vers, miracolul copilăriei, al spațiului originar nealterat: "Pământ fluorescent și, poate, / Timpul se va opri la jumătate;/ La jumătate între zi și noapte./ Timp cu

miros de mere coapte;/ de mere coapte așternute-n fân.../ Tu erai tristă, mamă, eu eram bătrân" (*Timp cu miros de mere coapte*).

Detaliile cotidiene, viața cu derapajele și blocajele ei alcătuiesc jocul poetic din *Mică idilă feroviară*: "În zori, trenul se va opri într-o gară/ Aproape pustie... Tu, goală,/ Vei dansa printre șinele de cale ferată:/ Nașul va rămâne cu gura căscată;/ Acarul va lăsa baltă macazul/ Și va pleca să-și înecă în vodcă necazul;/ Impiegatul nu va da semnalul de plecare/ Și va fuma, absent, țigare de la țigare;/ Călătorii vor părăsi vagoanele discret/ Și vor porni într-o călătorie, pe jos, fără bilet;/ Turnul de apă va irumpe ca un vulcan/ De butaforie, filmat în prim-plan.../ Numai sergentul major TF livresc se va-ncrebra/ Care e diferența dintre *i* din *i* și *â* din *a*...?!".

Motivele din lirica existențialistă precum moartea, îngerul sunt renunțate în poemul lui Azap, prinse într-o expresie când gravă, când ludică, trădând atitudinea oscilantă a ființei: "Moartea, atunci, seamăna cu o față bătrână./ (Era, cum s-ar spune, o moarte virgină.)// Avea ticuri și isterii cu greu controlate./ Suferea cu fervoare de singurătate" (*Moarte virgină*); "Simt că o să ningă, o să vină iar/ Moartea nesătulă și-o să dea cu var". (*Sărutul*); "Soarele credeam că e un înger răzvârit;/ Eram copil, am fost cândva adolescent, apoi un bărbat ostent" (*Uneori înjuram*).

Grija față de poem, atașarea de logოსul scris, fragilitatea și sensibilitatea acestuia definesc lirismul profund, melancolic și meditativ al ființei ce a "ridicat cu grijă cuvintele din iarbă./ Învăluit în șoapte ca o pădure dalbă" și a reușit să surprindă în imagini acustice *imaterialul*: "Ascult ce zgomot face umbra căzând pe apă;/ Din lacrimile mamei vin cai și se adapă" (*Cuvintele din iarbă*). Poemul și poetul devin motive de subtile, uneori acide ironii îndreptate împotriva superficialității, a inconsistenței, a noțiunii devenită sinonimă cu banalul: "Pe starda cu castani și tei pitici/ Treceau nepăsători ai mei amici// Într-ale scrisului și bahicelor mode./ Înviorați doar de mireasma berii blonde// Ne întrecem în versuri albe și sonete/ (Pe prozatori îi exilam în epigrame desuete)// Și ne jucam că tot ce scris-am doar postum/ Va fi să-mbrace haină în formă de volum" (*Tandri și profani*); "Prietenul meu e un om cu picioarele pe pământ - / Fumează țigări fără filtru, bea absent./ Tocmai ieșeam din poem, mă

îndreptam spre casă./ Când el m-a oprit și mi-a spus: lasă, // Mai bine hai să bem, dă-o dracului de poezie./ Nu vezi că de când te chem toată lumea a început să scrie...?!" (*Prietenul meu e un om cu picioarele pe pământ*).

După poemul schematic, cadențat al primei părți, în partea a doua perspectiva se schimbă, renunțându-se la atitudinea ludică și tonul ironic care vor fi înlocuite de o stare contemplativă, meditativă, într-un poem condensat, înveșmântat într-o "Togă de gală" aproape stănesciană. Lumina, timpul, visul, lacrima devin motive recurente, tăcerea devine omniprezentă, iar imaginile oximoronice și vizuale inundă stihul: "Preschimbat în lumină amară așteptam reverii sacerdote/ călăreții păgâni dezmoșteniți ai timpului se numeau/ înfloreau lumanări și explodau bancnote/ penitenții dimineților celeste privegheau// sufeream la atingerea aspră a bronzului șlefuit de copitele cailor/ nimicisem orice speranță devenită inutilă obsesie atemporală/ ochii tăi lăcrimau în visele preafiericiților/ sufletul meu strălucea ca o togă de gală" (*Toga de gală*). Poemul se intelectualizează, se îndepărtează de concretul și de naturalețea aparent uzuală a primei părți, propunând sugestia polivalentă și poemul sintetic ale cărui idei se succed asemenea imaginilor dintr-o secvență cinematografică.

Ermetismul expresiei din Cartea a II-a, "Magazin Micxt" traduce dinamica liricii moderne descrisă de Aragon în termenii unui poem care "există numai datorită unei continue recreări a limbajului". Logosul acestei părți se combină ingenios într-o sintagmă ce *desprăfuieste* cuvântul, "măturând cu palma" *ridurile* lui și

împroșcând "hârtia/ cu picături/ sărate/ de/ cernelă".

"Limbă fără cuvânt și cuvânt fără limbă" este sintagma care esențializează lirica lui T.S.Eliot și devine expresia ce nuanțează tăcerea în vorbirea lui Pavel Azap: "copiii rătăciți în orașul înghețat/ aveau cuvinte strivite pe buze/ se închinau la steaua suavei lehuze/ copiii rătăciți în orașul înghețat" (*Copii în orașul înghețat*).

Volumul creează senzația unui "film nedezvoltat", ce surprinde fotogramă cu fotogramă etapele unei existențe, într-o concentrare a imaginilor: "Nu furați fumul lumânărilor/ pierdeți-vă urmele/ șterge-ți zăpada de sub unghii/ uite sufletul meu, ca o batistă albă imaculată/ singurul antidot împotriva fricii e/ iubirea acest sentiment livresc/ corodează inima destul de repede/ moartea vine pe nesimțite/ ca îmbrățișarea brutală/ a unui meloman îndrăgostit de/ fiica măcelarului/ de vis-à-vis/ lăsa-ți aripile desfăcute/ într-o precece

senzualitate/ ca într-o fotografie/ de mult/ voalată".

Limbajul se îngustează, este sintetizat până la nuanța care să exprime cel mai profund febrilitatea și neliniștea: "Cuvinte împrăștiate/ pe birou./ (S-a răsturnat/ Călimara.) O./ Ce poem/ Necitit...!"; sau "Cad lacrimile/ Mamei/ Ca un rod."

Lirica acestui volum redă o dinamică a stărilor și este percepută ca o mișcare dinspre obscurantismul exterior spre lumina interioară, spre ochiul spiritual și creator din care irumpe esența, traducând o poetică a viziunii, a reflectării: "Nu te mai încrede/ în cuvinte/ mi s-a spus/ și a trebuit să-mi detest/ vorbirea/ nu te mai încrede/ în păsări/ mi s-a spus/ și le-am alungat/ cu pietre/ dar mai ales/ nu te încrede/ în lumină/ mi s-a spus/ și eu am închis ochii/ și ei au strigat nu/ nu nu/ nu închide ochii/ mai bine scoate-i".

Onirismul este provocat artificial, iar expresionismul traduce o realitate distrusă,

o aglomerare ce redă devalorizarea cotidianului, izolându-l și mai mult pe poet: "Scriu/ nu pot să dorm/ timpul e un ceas de flori/ veste/ noaptea văd stelele/ prin geamul crăpat/ și blocul de vis-à-vis/ ploaia o aud/ de parcă ar cădea direct/ pe mașina de scris/ toamna mi-au plăcut întotdeauna/ ploaia și ceața/ visul și cafeaua/ și tigările ieftine..." (*"Magazin Micx"*).

Desacralizarea lumii, obnubilarea spiritualului devin frecvențe în lirica lui Azap: "Un înger îngâmfat peste măsură/ (Cu-aripile duhnind a băutură!)/ Și-n urma lui, ca o căpușă/ Lumina se strecoară pe sub ușă..." (*Fiat lux*).

Autorul ne propune o antologie atent selectată care îi nuanțează maturitatea poetică, etapele distincte ale creației, ingeniozitatea lingvistică, încheiate într-un tom ce concentrează în imagini și cuvinte, tăcerea.

Imelda CHINȚA

Meditația (III)

Trăitor pe pământul plin de spaime, unica alternativă după pierderea cerului, înfricoșat și neputincios, omul a trebuit să se *pământeneze*, să trăiască imitând animalele, să adopte legile și obiceiurile pământului. Dar încă singur și între oameni, și înfricoșat ca totdeauna, omul a încercat și tot încearcă să afle cine este, de unde vine, unde pleacă ș.a. Sigur, învățături despre sine, despre viață și despre menirea lui a tot primit, dar astea au fost simple veșminte de străbătut mai ușor prin viață. El avea nevoie de convingerea, obținută prin sine, că există ca fiind al *cuiva* și, dăruit sieși, avea nevoie să-și legitimizeze în fața lui însuși, de către el însuși, ființa sa fizică și spirituală, rodul acestor convingeri de nestrămutat. Nu se putea mulțumi cu o învățătură lipită de el în care i se spunea că e om, învățătură atât de ușor de pierdut, pe care o și pierduse și pe care o găsisese de nenumărate ori, ajungând până la a renunța definitiv la ea. Marea căutare de sine, dar și celelalte mari căutări, aproape toate născute din frica de a nu se ști singur și neajutorat, i-a covârșit repede viața spirituală, deși aceasta se tot împuțina și așa în dauna vieții materiale, pe care pământul și împrejurul tot mai stabile și mai supuse sub piciorul lui i-o asigurau. Se zbătea în marele paradox: certitudinea că este al *cuiva* și, totuși, căutarea, deși tot mai în van, a acestui *cuiva*. Vârsta l-a purtat prin nenumărate credințe și practici religioase ritualice, i-a străluminat existența cu mari virtuți ale căutărilor și ale roadelor căutărilor, dar numai *Marea Credință*, anunțată de sfintele scripturi prin profeții săi, mai ales, venirea pe lume a Mântuitorului și a jertfei Lui i-a spulberat omului orbirea, l-a lămurit asupra sa și i-a arătat calea de urmat. Dar și acum dorința și nevoia de a crede s-au izbit de chinul neputerii de a crede, de spinii îndoiiilor care creșteau în om, fără a se întrezări măcar posibilitatea stîrbirii lor. Și căutarea neabătută a lui Dumnezeu - Tatăl și a Fiului continua și continuă. A crede cu adevărat că matca ta ca om, că obârșia ta este Dumnezeu înseamnă a primi necondiționat răspunsul la marile întrebări chinuitoare asupra ta și a rosturilor tale, înseamnă găsirea mult căutatei legitimize a ta în fața lui Dumnezeu, a ta însuși, în fața cerului și a pământului. Dar, pe măsură ce ispitele lumești copleșeau omul, căutarea se împuțina, una din cauze fiind chiar biserica, cea care, prin sfada neîntreruptă a slujbașilor ei, dezorienta enoriașii și-i îndepărta de credința care, prin esența ei, nu era decât una, indivizibilă și de

netărguit. Să fi fost omul vinovat de puținătatea puterii lui de înțelegere? Nu e căderea noastră să judecăm, dar căutarea și găsirea lui Dumnezeu nu este la îndemâna tuturor, oricând și oricum, deși vorbește, și chiar unele dintre cărțile sfinte, o fac atât de simplă, nu este, în primul rând, îngenuncherea la nesfârșit, pupatul mâinii preotului, rugăciunea fastuoasă și tot cortegiul de fapte menite să ne apropie de Dumnezeu, ci este, în primul rând, căutarea în noi, lupta cu noi înșine, care suntem și lăcașul celor bune, dar și al celor rele, strădania de a învinge zilnicele îndemnuri ale răului. Adevărata cale de găsire a lui Dumnezeu este, într-un cuvânt, meditația. În meditație, dialogul tău cu Dumnezeu și cu Necuprinsul, se află imensa bucurie a căutării, deplina ta libertate, găsirea clipă de clipă a dumnezeirii și contopirea cu ea. Retragerea în singurătatea schitului nu a însemnat neapărat un loc de rugăciune - loc de rugăciune și-au găsit martirii și în temnițe - nu a însemnat părăsirea oamenilor tot mai păcătoși, ci, dimpotrivă, pătrunderea în Necuprins, în dialogul cu acesta, lăcașul lui Dumnezeu. Aici, în mijlocul nemărginirii, înfrățit cu nemărginirea, tot mai aproape de Dumnezeu, omul s-a simțit cu adevărat liber și puternic, vrednic fiu al Ziditorului, și nu vierme sau rob, așa cum crede omul că trebuie să se umilească, ca și când așa i-ar fi vrut Dumnezeu pe fiii săi. Acolo și-a chemat omul sufletul la judecată, l-a ascultat și s-a făcut ascultat de el și, curățindu-l, l-a înfățișat ofrandă Domnului. Și atunci a fost învrednicit să afle că Dumnezeu sălășluia deja în el. Și atunci și-a dat seama că e Om. De unde, dacă nu de aici, din credință, puternicia sfinților părinți, cei care au înfruntat martiraje supraomenești, dar au rămas să trăiască și acum întru întărirea și mântuirea noastră?

Meditația, puterea de a căuta mereu în noi înșine cu mâinile curate, lupta necurmată cu noi înșine, cei supuși ispitei răului, slava înălțată lui Dumnezeu și vieții dăruite nouă ca bucurie supremă, este calea cea mai negreșită de a vorbi mereu cu Dumnezeu. Cu cine să vorbim mereu, dacă nu cu El? Dar să nu uităm că tot El ne învață că drumul spre îndumnezeire, calea de urmat nu este neapărat singurătatea unei bisericiuțe, ci viața de care ne îndeamnă să ne bucurăm și în care să ne veselim, fără nicio teamă de a greși, atâta timp cât în noi, mama și stăpâna noastră de suflet, de inimă și de minte e credința în Dumnezeu cel purtat mereu în noi.

Ștefan GOANȚĂ

Caiete Silvine

Peter Cooper

Mărturisesc că nu-mi este ușor să scriu despre Peter Cooper... Despre omul blajin, care mă privea cu atâta drag și înțelegere de parcă mi-ar fi fost frate sau am fi copilărit împreună... Despre omul care - urmând calea iubirii pentru aleasa lui - și-a părăsit țara de origine... Despre omul care îți acorda atâta atenție încât te făcea să te simți o excepție... Despre omul de o noblețe cum foarte rar îți este dat să întâlnești în acest veac grobian...

Îmi este greu să scriu despre Peter, în primul rând pentru că el nu mai este, fizic, printre noi: la gândul că nu-l voi mai întâlni - aici, în lumea numelor și formelor - *față către față*, realizez cât de neputincioase și fade pot deveni cuvintele când nu mai au sprijinul prezenței Celuilalt. Mi-a fost mult mai ușor să o fac când Peter debuta în martie 2006, în cadrul Cenaclului "Silvania", cu poeme traduse în românește de soția sa, Corina Știrb Cooper. Scriam atunci, în paginile *Caietelor Silvane*, despre revelația pe care mi-au produs-o

versurile sale... Au urmat alte lecturi în cenaclu din creația lui Peter, printre care cea a nuvelei *Grădina Paradisului*. O nouă revelație, în urma căreia ne-am gândit, în asentimentul colegilor de cenaclu, la o ediție românească a scrierilor sale (știam de la Corina că Peter este autorul mai multor volume de poezie și proză apărute în SUA).

La întâlnirea de joi a cenaclului, din 4 februarie a.c., Peter nu a mai participat... Această primă întâlnire după plecarea lui a stat sub semnul creației sale... S-a citit un grupaj amplu de poeme semnate de el... Și toți cei prezenți i-am simțit, cred, prezența inconfundabilă, învăluindu-ne în tandrețea zâmbetului său... Și după lectură, la sfârșitul întâlnirii, Corina ne-a reamintit că vrea să traducă în românește și să publice tot ce a scris soțul ei. Așa să fie! Și vom fi alături de ea în acest demers... Pentru a nu ne bucura doar noi, câțiva, de frumusețea tulburătoare ce iradiază din creațiile lui Peter Cooper...

D. HOBLEA

Poeme de Peter Cooper

Pământ și cer

Marea Iubire te caută
să împartă cu tine țărâna
de sub numele tău gravat în
piatră
murmurul ei e mai puternic
decât vaierul catedralelor
amuțind tristul cântec
al celor ce-ți udă mormântul

Când zeei întind
un braț înaripat
să-ți vegheze călătoria
printr-un cer atât de străin
Marea Iubire te ajunge
din nou și din nou

În acest dans al curilor
care caută
cu ochi scrutători
printre neoanele urbane
zile de ieri rătăcite

pierdută printre stelele
speranței divine
Ea îți arată calea
către Pământul - Acasă
unde dragostea te așteaptă
nouă.

Zile de lumină

În aceste zile de lumină
când ochii uită de trup
și carnea cade

precum copacii ce uită că-s
pădure

Organele-mi plutesc
bucet de baloane roșii
livide
rătăcind în vântul subtil al
spiritului

Nu am degete la mâini
doar rezultatul final al
intenției de a atinge

nici degete la picioare
doar pietricele moi pe cărare

Inima asta care bate
în ecourile trecutului imediat
sângele acesta
continuă un vis
uitat

În aceste zile de lumină mai
bună
gust iubirea în fărâme
întâmplătoare
îmi amintesc arcul și notele
cântecului de jale al unui
curcubeu
acum dispărut

și mă gândesc la tine

strălucitor
la marginea umbrei tale
privindu-mă
din cer

Un poem pe care nu-l vei citi niciodată

Acesta este un poem
pe care nu-l vei citi niciodată
pentru că nu-l scriu
cu adevărat

Dar dacă vei vedea într-o zi
o omidă sărind printre nori
anticipându-și aripile

sau dacă vei auzi
o sculptură de piatră
vorbind impecabil românește

sau dacă vei observa un râu
uscându-se cu un prosop

vei ști despre ce este vorba în
acest poem
pe care nu-l scriu

pentru că
dacă tu mă poți iubi
toate aceste miracole
pot fi reale

eu sunt omida aceea
și ochii tăi sunt norii printre
care zbor

și capul meu de piatră
îți va învăța limba
chiar dacă va trebui să-mi
sculptez buze noi

cu fiecare cuvânt

și râul acela
sunt lacrimile mele de
bucurie
iar măneca mea
prosopul
absorbindu-le
înainte ca tu să vezi
acest poem pe care nu-l scriu

ci îl trăiesc

Zeei mei cruzi

Ne călătorim minutele vieții
unul după altul
în șir indian
peste posomorala fără griji a
iresponsabilității
oprindu-ne la împărtașania
zilelor frumoase
aici în umbra crescândă a

orei cinci
pe prima treaptă a urcuşului
către templul zeilor noştri
cruzi

Nu vom cunoaşte sfârşitul
până când nu vom cădea de
pe zidul
de vis-beton care ne separă
de zborul nostru început
O mână întinsă prin aburul
acestui moment
o privire, un gust, un sărut

Nu voi sta singur decât în
mânie
viaţa pe care o trăim, viaţa pe
care o învăţăm
cele două împletite, o sfoară
să mă caţăr
bună pentru greutatea unui
astfel de trup
aproape mort, aproape gol
ultimul efort de a atinge
pervazul
şi odihna şi aşteptarea unei
vremi mai calde

Suntem furtuna trădată de
noapte
cu vânt şi gloanţe acide de
ploaie
agăţat de această buză uriaşă
mă rog, brusc conştient
că noaptea nu e răspunsul la
întrebarea zilei

ci mai mult un dar al ochilor
închişi spre a curma viziunea
momentului

dedesubt o maşină invadează
strada
şi curăţă reziduurile de ieri
mătura lacrimilor mistice
colapsează într-un noroi de
minciuni
într-un vortex de amintiri

CREDE urlă marca zeitate
şi vei fi LIBER
dar libertatea duhneşte a
înţelegere amară
şi limba-i prea pârjolită ca să
se mai poată întinde
după stropi de umezeală
otrăvită
sângele prietenilor e prea
uşor vărsat
O soră mă numeşte diavol,
un frate îmi zice sfânt
între cei doi o sămânţă de
muştar, adevăr înăscrit
caută ţărână să însămânţeze
un alt eu
un altul care să urce pe vânt
şi să se pitească într-o
identitate
de durere nouă în structura
frunzoasă a zorilor
aşa că mor, încep acest somn
şi-mi cioplesc
iniţialele unui alt oraş pe

încheietura mâinii

O, zeu crud
preoţii tăi sunt internaţi în
negura acestui bordel
acest pământ mamă, cu
picioarele ei căscate
suspîn care ucide ridicând
beton din nisip
râsul ei e veselie ucigătoare

De data asta trimite o fată să
cureţe
pe fiul tău ţine-l lângă tine
apoi cere-mi să mă căiesc ori
să cred, nu amândouă
ca şi cum cuvintele mele ar
putea recrea soarele

Nu mă vei purifica prin
speranţă
ştiu regula: trăieşti, mori
şi îţi duci inima în rai cum
duci o capră pe deal
unde firele de iarbă sunt
puţine
şi foamea e eternă şi apa e un
vis

Monstru întunecat ce
dansezi în palma omului
născut cu greu din ovarele
arşiţei
nu-ţi ştiu numele dar tu-l ştii
pe-al meu
la sfârşit, nu-mi voi da

prietenii pe un câştig incert
şi nici nu voi întoarce
obrazul pe care l-ai palmuit
când eram prea tânăr să pot
simţi altceva decât durere

Ca bărbat, te simt profund
şi iau cuţitul întrebărilor,
acum fără teacă
şi ţi-l înfig în inimă, să-ţi
explorez durerea
şi să râd de fiecare a ta
zvârcolire
în ruşinea eternităţii

Nu voi ceda
nu încă
noaptea nu mi-i gata încă, iar
când va fi
pielea ta îmi va încălzi
spinarea
şi te voi duce la poalele
muntelui
până când vreun înger hidos
ne va ierta
şi ne va apleca înspre şansă
ori noroc
ori spre vreo lucrătură
dizgraţioasă
poate un pantof, poate o
sabie
vom merge, vom lupta,
şi vom aştepta
zei mai buni decât mine şi
decât tine

Apelul de seară

Parodie

Ioan Moldovan

Printre degete

(*Caiete Silvane*, nr.61/2010)

De ieri mi-am încercat arta răbdării.
Stau la copca noului mileniu pentru un
poem.

Poezia actuală nu mă mai
satisface. Uitării

De texte aş arunca-o, dar mă tem
Că cei din familie, puţinui, câţi au mai
rămas,
Vor considera gestul lipsit de
transparenţă.
Mă umflă plânsul de frig şi las

Pescuitul - nu-i chiar o urgenţă -
Sunt obosit, deşi m-am tratat de
oboseală,
şi iată că îmi scapă printre degete
Acest poem în a *Caietelor Silvane* oală!

Parodie

Sânziana Batişte

Cum mă striga

(*Caiete Silvane*, nr.61/2010)

Eu încă din studentie,
De când mergeam la Arizona, la cafea,
Nu răspundeam, să se ştie,
Necunoscuţilor care fluierau
La trecerea mea!

Unii, pesemne născuţi în Zodia
Lupilor, chiar urlau,
De lăcomie,
Ca-n faţa unui miel de lumină.

Alţii, mai artişti,
Tandri îmi ofereau
Doine şi dore, ba unul, sincer,
Chiar o odaie sub cer
La un cămin de familişti.

Abia târziu, după ce am intrat
Pe păşunile zeilor,
Am răspuns unui apel anonim,
Dar şi atunci m-am prezentat

Cu un pseudonim.
Lucian PERŢA

Poeme de Gabriela Toma

urcă odată cu mine

urcă odată cu mine
mai sus decât poate liftul să te ducă
vei înțelege:
mințile noastre sunt niște diapozitive
imaginile se reiau dimineața:
trupul meu gol
lângă trupul tău gol
seara ne uităm la un film
adormim mereu când otik frânge gâtul
porumbeilor
pentru prietenul lui,
vecinii bat în ușa umedă a
apartamentului
pe care a crescut mușchiul verde
noi existăm în agenda lor
cu plata la întreținere.

ritmul celeilalte inimi

căluțul de mare își schimbă culoarea
pielii în palmele mele
visează fuga printre alge
eu privesc de aici
fuga fratelui meu abel din fața
rachetelor,
teama londonezilor invadați de
pescărușii flămânzi
ascult
ritmul tobelor pocal, bătăile în metalul
încins
în metalul tare
apoi ușor în geam
lucrurile din jur devin albastre
între nopți
la întoarcere, strada e mai mică
rudele dorm
în paturile acoperite de mușchiul verde
deschid ferestrele doar
când se anunță la radio curcubeul,
vecinul pitic de alături perforează
pereții
ca să nu-și piardă mințile.

bloc cu patru etaje

etajul patru

fratele meu trănțește ușile cu furie. asta
înseamnă că are nevoie de ceva.

etajul trei

la dud a început totul. s-au așezat la
masă prietena mea, copilul și un
profesor de italiană. Șarpele se uita
foarte atent în ochii celor care vorbeau.

etajul doi

spitalul i-a donat o inimă vecinului de
la 122, acum simte tot ce mișcă în jur.

crede că îmi spun rugăciunea cu voce
tare, eu îi citesc poeme la geam.

etajul unu

în noaptea în care nu a răspuns la
telefon am dormit nemișcată. când m-am
trezit, partea pe care dormisem era
prinsă în ace mici și dese. simțurile
amortiseră. era o ușurare ca și cum
cineva m-ar fi debarasat de o altă ființă
pe care o purtam și mi-ar fi dat de
înțeles că de-acum îmi voi putea privi
liniștită dublul.

parter

nu aș fi vrut să cobor. în dreapta mea
zăresc două pisici și un somnambul.
cablurile liftului s-au desprins. eu zac
pe asfaltul umed și mătășos. mă atrage
prima scară pe care acum nu mai pot
urca. trupul e prins în zeci de impulsuri
electrice. ideea e să-mi construiesc
camera pentru a mă întoarce.

vecinul lazăr

copiii desprind coaja copacilor din fața
blocului
noi ajungem acasă și pândim
semnele care ar putea să ne apară pe
trup
spunem lucruri ciudate într-o cameră
mică după atâția ani
grăbește-te
(cu merg mai repede, alerg)
un vecin își sapă tunel spre camera ta
să te avertizeze, să-ți aducă presa
să te mângâie și să rădă cu tine la
comediile de vineri seara,
lasă-l să intre
vecinul lazăr
va ști întotdeauna să-ți spună pe nume.

el îmi lasă dimineața

el îmi lasă dimineața
pe tapetul pereților
cuvinte de dragoste
eu cobor încet din patul umed
sunetul și lumina din încăpere
se deplasează
în oglinda zgâriată
cu același desen de linii negre.

el îmi lasă dimineața
o tăietură în palmă;
doarme gol
cu spatele la mine
în fiecare noapte.

mamei i se citesc multe poeme

mamei i se citesc multe poeme de
dragoste noaptea
fermoarul i se desface treptat
burta începe să-i crească
naște continuu
în timp ce
dumnezeu
botează copiii
din dicționar.

treceri

bucătăria e mai aproape de hol
holul de palier
și palierul de moarte ca mușchiul verde
de pe zidurile blocului.

vecinii înghesuți spun:
cuiul înfipt în carne
trezește o iubire mai mare
fiecare oră ne va trezi în altceva
eu vreau să duc o viață normală
să umblu fără pelerină
vecinului de la trei îi e frică
se uită pe hubloul ușii la hainele
scămoșate ale vecinilor
așteptând spectacolul
cu palmele pregătite
și nevoia de a se lăsa impresionați
de fulgerul ce despică un cuvânt pe care
n-ai să-l rostești
te vor ruga să mai ieși o dată
să arăți tot
pe spatele tău umbrele copacilor te
avertizează însă
afară se repetă o înmormântare
afară cineva nu găsește un cuvânt
afară mâinile aspre nu mai mângâie
cineva ține isonul sopranei care și-a
pierdut vocea.

Din volumul "Cântecul geamănului"
(Editura "Humanitas", 2009)

Serie nouă, Anul VI, Nr. 3 (62), martie 2010

Flavius Lucăcel

Pictura sinceră și senină care se relevă pe pânzele lui Flavius Lucăcel este o evocare a mitului primordial al Creației prin toate arhetipurile legate de acesta, cum sunt în cazul lui Lumea finită, Omul - figura umană, aparent Copil în toate ipostazele ei, Casa reprezentată explicit sau doar simbolic cu forme cvasigeometrice și semne plastice liniare care determină un câmp concret al formei mari trasând limite hotărâte, natura în aluziile de formă abstractizate dar organice ca și forme plastice (plante ciudate), Copacul îndeosebi - legătura transcendentală între cer și pământ, și - prezență permanentă, uneori invizibilă dar mereu prezentă spiritual în lucrări - micile spirite ale unor Spiriduși care populează lumea aceasta. O atmosferă caldă într-un spațiu ireal al miticului care la noi trăiește în conținuturile imaginarului colectiv numit Basm. Da, cel popular dar cel suprarrealist cu accente de etno-cult influențat de pop urban. Țuculescu este inițiatorul și maestrul acestui demers spiritual vizualizat în pictura românească a secolului XX. "Țesăturile" și "covoarele" lui Lucăcel sunt elementele organice ale unui ambient estetic de habitat personal obligatoriu familial, post modern și, bineînțeles, transilvan și intelectual, în care picturile stau ca dovadă cântului, doinei, povestirii, anecdotei, durerii și iubirii, a firii omenești dar și al delirului. Ele recită poeziile și descântecele unei identități care se naște la hotarul

între tradiție și postmodern, rustic și urban, verbal și vizual, imaginar și real, toamnă și vară, primăvară și iarnă, țărână și asfalt. Sunt exteriorizările frământărilor celui care interiorizează tot ceea ce este valoare, observă nonvaloarea, și dorește printr-un act al creației să marcheze sau măcar să influențeze anturajul spiritual, obiectual fizic și estetic. Sunt pași făcuți înapoi spre, și înainte dinspre tradiția materială și imaterială a culturii și spiritualității acestui spațiu geografic-mitic formulându-se semantic într-un joc transcendental al incantației la care Lucăcel ne invită să participăm. Asistăm de fapt la integrarea unor esențe dobândite prin moștenire și bine asimilate, ale unui univers uman tradițional

Imaginile prezente sunt mici lumini ale lumii lui invocate, o scurtă incursiune în plastica artistului care poposește la peisaje cu Casă de la țară, Grădină cu mici animale și plante fantastice, dar care în citirea autorului nu sunt altceva decât celebrii Bagarici. Apoi avem un grup de Copaci, trei la număr, care dialoghează cu Luna de pe cer, și în sfârșit și o Leliță care ne salută din acel univers mirific al lui Chagall nelăsând iluzii raportat la actualitățile Satului transilvan. Cei care vorbim limba acestui artist, și înțelegem cuvintele sale, știm că totdeauna merită să ne alăturăm discursului la care el ne invită.

SZABÓ Attila

Serie nouă, Anul VI, Nr. 3 (62), martie 2010

Prenume: Flavius

Nume: Lucăcel

Data nașterii: 26 august 1968, Cehu Silvaniei, Sălaj

Date de contact: e-mail: flavius_lucacel@yahoo.com

Activitate literară: Cercul literar "Dedalus" Baia Mare 1990-1992

Debut: poezie revista: "Tribuna", Cluj-Napoca;

Poezii publicate în : "Noesis";

Teatru debut - revista "Thalia", Cluj Napoca, 1993;

Revista "Archeus", Baia Mare, 1998-1999;

Revista "Caiete Silvane", Zalău, 2007, 2008, 2009;

Proză scurtă: "Regio Info" 2002;

Debut în volum de teatru: 2006 - "Trilogia spațiului închis",

Editura Eikon, Cluj-Napoca; „Marțianul Telemah”, Editura

Eikon, 2008, Piesa Anului 2008 la Clubul Dramaturgilor

București, "Ceai de fluturi, Butterfly Tea", Editura Limes

2009, Cluj-Napoca.

Activitatea plastică: pictură - expoziția "Ferestre", 1998, Covasna;

Salon de artă Zalău: 1998, 1999, 2002, 2004, 2005;

Expoziții de grup: "Borna", Zalău, 2001;

"Philadelphia" - SUA, 2002;

"4005" - Jibou, 2004;

"Români în România" - Zalău, 2006;

Expoziții personale: Zalău, 1999, 2002; Baia Mare 1999, 2002;

"Povestea vinului" - Festivalul Zilele Romane Zalău - 2005, 2006.

Deplasarea dinspre roșu

În cea mai "roșie" perioadă a tinereții mele, îmi amintesc de o discuție purtată cu Horia Dulvac, despre coloranți și vopsele. Pentru că, deși era culoarea Partidului și a "tineretului revoluționar", deși steagul cu secera și ciocanul flutura peste tot, alăturat tricolorului, culoarea roșie producea oamenilor numai necazuri. Folosită pentru a colora firele și pânzeturile, ea se spăla, se amesteca cu celelalte culori, păta covoarele de export țesute manual, însângera apa din albi. Doamne păzește să nimerească vreo bluziță roșie printre obiectele de lenjerie intimă, deoarece după spălare toate albiturile dobândeau o nuanță rozalie, ca pielea unui purceluș tocmai fătat. Nicolae Ceaușescu, dictatorul mânat de credința oarbă că și noi putem produce lucruri de calitate, însă la prețuri mult mai mici, mili-microscopice, practic nesemnificative, se încăpățănase să renunțe la produsele din import, printre care și culorile nemțești de anilină. Prin urmare, tot ceea ce era vopsit cu roșu păta.

În vara lui 1985, Horia Dulvac tocmai își terminase studiile și părăsise redacția revistei timișorene "Forum studențesc" ca să treacă "în producție". Nu însă înainte de a participa la o ultimă tabără studențească de creație (literatură și foto), alături de câțiva tineri care de atunci și-au făurit un nume în literatura română: Cristi Popescu, Sanda Cordoș, Radu Sergiu Ruba, Petre Barbu, Mihail Gălățanu... Directorul taberei fusese însuși Marin Sorescu, secondat ca o umbră de regretatul Pătrul Berceanu. Păstrez cu pioșenie transcrierea interviului luat nouă de doamna Elza Cenușă și difuzat la postul național de radio.

Apoi am pierdut legătura cu Horia. L-am redescoperit peste ani și ani, când și-a publicat un prim volum de eseuri, "Îngrijorări fără mandat" (Editura "Marineasa", Timișoara, 2000). A urmat apoi "Discursuri și părți" (Editura "Aius", Craiova, 2005). L-am descoperit în paginile revistelor culturale din capitala Băniei: "Ramuri", "Mozaicul", "Autograf MJM". Medita, filosofa, cultiva un stil impecabil, logica expunerii respira discret, ritmic, vălurind abia perceptibil rândurile din pagina tipărită. Scruta sensurile și vedea dincolo de aparențe.

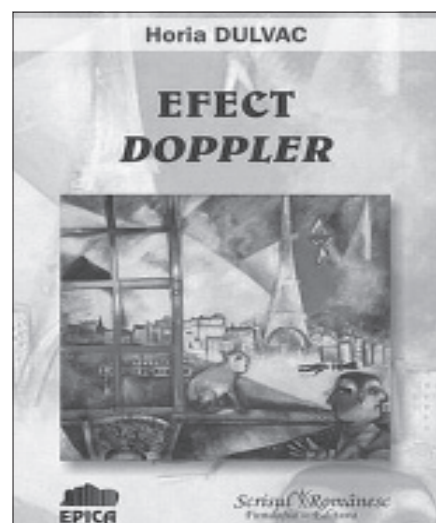
Părea să-și fi găsit menirea în a-și deschide gândurile ca pe niște flori plasate pe ramurile Copacului Înțelepciunii, uitând de celălalt sine, al povestitorului.

Apariția "Efectului Doppler" (Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2009) m-a surprins. (Nu știam că lui Horia îi apăruse anterior, în 1997, un alt volum de proză scurtă: "Femeia lui Ghidirmic", la Editura Ramuri.) La prima citire, avem de-a face cu un fel de "Carte a Morților" oltenească:

"Știam de la fizică despre efectul Doppler generat de pierderea celui drag. Lumea devenea un sunet care se îndepărtează brusc. (...) Cauza acestui fenomen era faptul că durerea dispare cu viteză mai mare decât prezentul."

Într-adevăr, când o undă vine către noi, fronturile de undă par să se îndese, dând senzația că frecvența oscilației crește. Când trece de noi și începe să se îndepărteze, lungimea ei de undă se mărește. În cazul galaxiilor aflate în partea de Cosmos diametral opusă nouă, spectrul de radiații emise este deplasat către roșu, ceea ce l-a determinat pe astronomul american Edwin Hubble să susțină că trăim într-o perioadă de expansiune de Universului. Dacă unda respectivă reprezintă un sunet, el devine mai grav și capătă un ton potrivit pentru a discuta despre despărțirea de cei apropiați: tatăl (cărui îi este dedicat volumul), tataie (care îl numea întotdeauna, greșit, Mircea), fratele bunicului, bunica, domnișoara Topuzu, un prieten din liceu mort la cutremur.

Din punct de vedere stilistic, Horia Dulvac ni se înfățișează acum mult mai optzecist decât fusese în anii '80. Iată un cumul de notații cotidiene, de gesturi observate cu minuțiozitate, redată fără false pudori, nelipsite de o puternică încărcătură metaforică. Zbaterile între foamea cultivată ca o trăsătură a transcendentalității și moartea pe care scribul încă nu și-a meritat-o, pendularea între chinurile existențiale și eliberarea de trup, sunt redată pe îndelete, ca o proiecție de diapozitive axată pe golirea de sine. Cele două părți ale volumului, redau în fapt unul și același text. "Craiova domnișoarei Topuzu" reprezintă doar o abordare dintr-o altă perspectivă a angoaselor din nuvela ce

dă titlul volumului.

Unele detalii persistă obsedant în memoria naratorului și capătă tușe grotești, dar nu absurde, ci supraréaliste: tatăl - chiar mort - răcește din te miri ce; bunicul lasă în urmă dulapul cu gutui senzuale, morbide și surde; bunica se ridică la cer, îmbrăcată în rochii suprapuse ca foile de ceapă. În această atmosferă suprasaturată cu decedați, un veritabil Macondo doljean, omul decide că-i mai bine să-și rezerve un loc de veci. Întrucât trăim într-o lume a vitezei de căpătuire ("în mileniul stroboscopic"), la un moment dat, administratorul de la cimitir devine nerăbdător. Printr-un funcționar de la primărie, îi transmite "clientului" său: "Măi, dacă ăla nu vine să își ocupe mormântul într-o lună, să îl elibereze, că avem cereri destule". Să reținem pro-domo și figura unchiului Vasile, mecanic de locomotivă la Jibou. În vreme ce își lăsa nepotul să tragă de maneta alarmei, îl dădăcea și-i explica geometria lobacevskiană, conform căreia, dacă ai suficientă răbdare să stai la pândă și să observi, liniile paralele se întâlnesc într-un punct aflat la infinit.

Trăim într-un Univers în expansiune, unde locul nostru se deplasează dinspre roșu, tot mai tare, pe măsură ce apropiem de sine. Drumul către pagina scrisă constituie un traseu inițiat. Scriitorul trebuie să-și asume natura profetică: "Eu nu le voi cere oamenilor să se pocăiască, ci doar să fie atenți. Fraților, să fiți atenți. Doar atâta o să le zic." Pentru că dacă nu suntem atenți, putem pierde totul prin găurile lăsate de felurite neatenții și slăbiciuni...

GYÖRFI - DEÁK György

Crâmpoeie din istoria SF-ului autohton

1. Antologiile

Cu puține excepții, în România, antologiile de literatură science-fiction în limba maghiară au apărut la Editura Kriterion, unde director a fost, în perioada 1969-1990, scriitorul Domokos Géza.

"A kozmosz hullámhosszán" a apărut în 1970. Volumul de referință, "Pe lungimea de undă a Cosmosului", denumit astfel după a povestire a poetului Mihai Dragomir, a apărut în 1967 la Editura Tineretului și a cuprins o selecțiune reprezentativă din creația românească. Deoarece cartea a fost gândită ca o antologie destinată străinătății, ea a fost tradusă ulterior în mai multe limbi. Versiunea maghiară a fost realizată în 1970 de Semlyén István, un eseist clujean, interesat de implicațiile sociale ale cuceririlor științifice, un bun traducător din română (G. Iuteș, Francisc Munteanu, Al. I. Ștefănescu) și engleză (Samuel Pepys, Jack London).

Cinci ani mai târziu, la Cluj, Mircea Oprea, pe atunci redactor al editurii "Dacia", a selectat un număr de 14 autori români ca să-i prezinte în volumul "Az átlépett látóhatár" (Dincolo de orizont). El a încredințat traducerea textelor lui Némethi (Némethi) Rudolf, unul dintre literații formați de revista studențească "Echinox". Altminteri, Mircea Oprea a fost un autor apreciat de Kuczka Péter și o prezență obișnuită în revista "Galaktika" (12/1975, 36/1979, 76/1987), unde i s-a dedicat și un număr separat (54/1984). La câțiva ani după căderea regimului comunist, scriitorul clujean a devenit directorul Institutului Cultural Român din Budapesta și a facilitat o serie de întâlniri dintre creatorii români și maghiari, precum și apariția unui alt număr special al revistei "Galaktika", rezervat anticipației românești (188/2005).

Tot în 1975, a apărut "Alagút a világ alatt" (Tunelul de sub lume), prima dintre antologiile realizate de ziaristul Ágoston Hugó de la săptămânalul "A Hét" din București. Iată un absolvent al facultății de fizică de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, strămutat în București, unde a optat pentru o carieră în jurnalistică. Titlul cărții provine de la o povestire a lui Frederik Pohl. Cu puține excepții (Gérard Klein, D. A. Bilenkin, Sandro Sandrelli și Stanislaw Lem), volumul constituie o panoramă a SF-ului anglo-american, cu texte semnate de Poul Anderson, Arthur C. Clarke, A. E. van Vogt, Ray Bradbury, Isaac Asimov, Damon Knight, Roald Dahl, Robert Sheckley, Robert F. Young, Cyril Kornbluth și Evelyn E. Smith.

Când a început declinul economiei R.S.R., dictatorul Nicolae Ceaușescu a cerut instituțiilor de stat, inclusiv celor literare și culturale, să se autofinanțeze. Cum literatura SF a prezentat întotdeauna interes pentru marea masă a cititorilor, Editura Politică a dat tonul și a început tipărirea unei serii de culegeri așa-zis propagandiste (antirăzboinice, ateiste, ecologiste), dar care viza să aducă cât mai mulți bani în caserie, pentru a compensa astfel pierderile înregistrate cu "operele tovarășului secretar-general", care nu prea se vindeau.

Exemplul ei a fost urmat și de Kriterion. În 1984, Ágoston Hugó

a alcătuit "Piknik a senkiföldjén" (Picnic la marginea drumului), o antologie a lucrărilor SF scrise de savanți, precum astronomul Johannes Kepler, ciberneticianul Norbert Wiener, astrofizicianul Fred Hoyle, geologul și paleontologul Ivan Efremov, fizicienii Louis N. Ridenour și Szilárd Leó, istoricul religiilor Mircea Eliade, matematicianul Martin Gardner, biochimistul Isaac Asimov, astronomul și expertul în telecomunicații Arthur C. Clarke, psihologul James McConnell, biologul Julian Huxley, geneticianul J.B.S. Haldane și astrofizicianul Boris Strugațki, fratele lingvistului Arkadi.

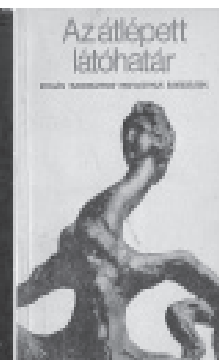
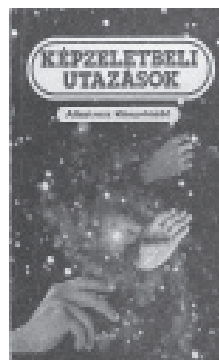
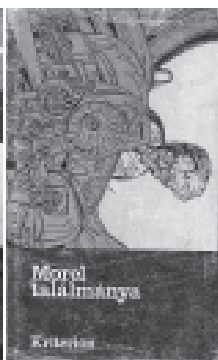
Ea a fost urmată în 1986 de o lucrare cu caracter declarat complementar, "Morel találmánya" (Invenția lui Morel), cuprinzând texte SF scrise de literați și filosofi, oameni din domeniul "umanioarelor", creatori fără o specializare tehnică sau științifică: Voltaire, Maupassant, Alexandru Macendonski, Arthur Conan Doyle, Appolinaire, Babits Mihály, Karácsony Benő, Victor Eftimiu, Adolfo Bioy Casares și Majtényi Erik.

Și alte edituri s-au arătat dornice să-și umple coșurile cu miera dulce a imaginarului. Însă, la indicațiile aceluiași atotdiriguitor Nicolae Ceaușescu, sub pretextul protejării naturii și a economisirii hârtiei, cenzura a impus o "cotă de hârtie", respectiv restricții la numărul de cărți și de pagini care puteau fi publicate anual de către un singur autor. Așa că, atunci când Editura Albatros a dorit să devină rentabilă și să-și alcătuiască propriile antologii, din pălăria unui iluzionist inspirat și neînfricat a apărut Medgyesi Ákos, "aka" (also known as) "fiul Mediașului", adică tot Ágoston Hugó.

Prima antologie scoasă la Editura Albatros a fost "Képeletbeli utazások" (Călătorii imaginare), în 1986 și i-a cuprins pe Ion Hobana, Cristian Tudor Popescu, Ivan Antonovici Efremov, Ondrejcsik Kálmán, Selmeczi György, Herbert George Wells, Murray Leinster, Ray Bradbury, Jorge Louis Borges.

Următorul volum, "Az összerobbanás" ("Implozia", după o povestire de Italo Calvino), din 1987, s-a bazat pe multitudinea, concizie și varietate, adunând microschite cu poantă (short short stories) și povestiri scrise de H. G. Wells, Ray Bradbury, Jorge Luis Borges, Italo Calvino, Avro Manhattan, A. Dneprov, Russell Baker, Ursula K. Le Guin, Csáth Géza, Gheorghe Păun, Tor Age Bringsvaerd, W. Hilton-Young, Jack Lewis, Karinthy Frigyes, Juan Luis Herrero, Ovidiu Bufnilă, Mihail Grănescu, Marion Gross, Mack Reynolds, William Kotzwick, Juan G. Atienza, Vladlen Bahnov, Stanislaw Lem, Czeslaw Chruszczewski, Iuri Kotliarski, Voicu Bugariu, Marian Truță, Robert Sheckley, Mirela Paciugă, Isaac Asimov, Eduard Jurist, Majtényi Erik, Mircea Oprea, Andrei Dmitruk, Bob Shaw, Bíró László Péter, Cristian Tudor Popescu, Donald Barthelme, Ilia Varșavski, Arthur C. Clarke, Carlos Cabada, Szilárd Leó, Anton Quintana, Leonida Neamțu, Gerhard Branstner.

GYÖRFI - DEÁK György

Pasajul galben - albastru

În memoria artistului Ioan Sima

Misiunea

Se împlinesc douăzeci și cinci de ani de la trecerea în eternitate a artistului emerit Ioan Sima. Galeria de Artă Ioan Sima organizează an de an în luna februarie o expoziție tematică din lucrările artistului, în completarea expoziției de bază. În cinstea memoriei maestrului, anul acesta am propus publicului o temă cromatică intitulată *Pasajul galben - albastru*. Misiunea noastră este de a evidenția din multe puncte de vedere specificul artei maestrului, iar punctarea unui reper cromatic aparte în plastica artistului este, credem, mai mult ca binevenită în acest sens întrucât valorificarea unei opere necesită varietăți de acest gen. Nu întâmplător găsim în creația maestrului anumite teme și anumite preferințe cromatice sau tehnice, și de aceea acestea merită accentuate, cu atât mai mult cu cât ele sunt de notorietate maximă în marea operă.

Personalitatea artistului, formată în spiritualitatea transilvană de sorginte intelectuală românească de cea mai bună calitate a acelei epoci, precum dragostea de pământul natal, Sălajul, de care îl lega cele mai frumoase amintiri, l-au determinat pe artist să înfăptuiască un gest de mare generozitate sufletească, dăruind Sălajului o parte din lucrările sale de artă. Încercările și dorința de a constitui o colecție bine încheată, l-a preocupat atât pe artist cât și pe soția sa Margareta (mai ales în ultimii ani de viață). În 1980, pictorul donează Muzeului Județean de Istorie și Artă din Zalău lucrări de pictură și grafică, arhiva personală, precum și biblioteca de artă.

Moștenirea spirituală a artistului Ioan Sima ne obligă la păstrarea memoriei vii a celui care a fost primul mare pictor sălăjean, dar și un intelectual ilustru al vremii sale. Responsabilitatea lui față de răspândirea valorilor culturale ne-a rămas un exemplu de urmat, lucru pe care Galeria de Artă Ioan Sima îl percepe ca o misiune culturală și tinde să o îndeplinească de la înființarea sa până în prezent.

Moștenirea intelectuală.

Vocația de artist

Descendent al unor ilustre familii românești, care au contribuit la ridicarea nivelului cultural și moral al țăranilor, Sima este un demn urmaș al acestei spiritualități. Înaintașii săi, spirite revoluționare, au contribuit la realizarea României Mari. Străbunicul său a fost un mare revoluționar pașoptist, Iacob Deleu care a luptat în armata împăratească și întors acasă în 1848 în toila evenimentelor revoluționare s-a alăturat armatei lui Avram Iancu. Bunicul său, Daniel Deleu a fost fruntaș de seamă al mișcării cultural-naționale românești sălăjene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Ioan Sima a copilărit în Pericei, comună din apropierea Șimleului Silvaniei. Școala elementară a urmat-o în satul natal, iar liceul l-a absolvit la Șimleu Silvaniei. În 1916 după ce termină liceul, este mobilizat în armata austro-ungară ce staționa la Praga, aici luând contact cu operele universale ale artiștilor din muzeele din Praga. Întors în țară, în 1918, la insistențele familiei se înscrie la Facultatea de drept din București. Însă după un an, viitorul artist se transferă la Cluj. Aici va frecventa

Serie nouă, Anul VI, Nr. 3 (62), martie 2010

Atelierul școală al pictorului Francisc Acs. În anul 1926 va obține diploma de avocat și va pleca la Viena pentru a studia la școala profesorului Frölich. La această școală nu va poposi foarte mult, deoarece va întreprinde alte deplasări prin Italia, Germania și Elveția. Fiind atras de reputația Parisului, Ioan Sima se va înscrie la Academia „De la Grande Chaumiere”. Acumulările făcute până în acest moment, îl determină să acorde o și mai mare parte din timpul său liber picturii.

Fiind o persoană exigentă cu sine și față de arta sa, pictorul Ioan Sima se va prezenta publicului într-o expoziție personală de certă valoare artistică, fapt recunoscut și de presa vremii. În 1935 Ioan Sima va organiza prima expoziție personală în Sala de Sticlă a Prefecturii din Cluj, împreună cu pictorul François Gall. După această dată, va fi prezent la diferitele manifestări expoziționale, integrându-se între marii coloristi ai picturii românești, participând la numeroase expoziții colective, de grup și regionale organizate în țară și străinătate. Va expune în anul 1946 la Salonul bănățean Timișoara, tot în acest an la Cluj va participa la expoziția de artă plastică organizată de Ateneele Nicolae Bălcescu și Józsa Béla. Începând din anul 1954 devine membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, Filiala Cluj, marcând momentul cel mai important din viața maestrului, deoarece de acum se dedică întru totul picturii. În 1955 îi este organizată prima expoziție personală la București în sala Nicolae Cristea.

În 1967 la invitațiile doamnei Georges Galfrard (colecționară de artă și membră a Asociației prietenilor muzeelor din Franța) și domnului Robert Yan (președintele Societății

artiștilor independenți) va expune la a 78-a expoziție a "Salonului artiștilor independenți" din 1967 organizată la Grand Palais. Francis B. Conem dedică maestrului un articol în L'Amateur d'Art din care vom reproduce finalul: *"Printr-o tehnică ce-i este proprie, formele colorate apar ca lumini în lumină și se desprind de un fond de o luminozitate singulară continuă. Ioan Sima redă cu o stăpânire atmosfera florală și se înscrie incontestabil în linia marilor pictori de flori. Aici ne dă toată măsura unui talent sub aspectele ei multiple"*.

Un an mai târziu îi este conferit ordinul Meritul cultural clasa a II-a. În anul 1969, galeria de artă Ror Volmar din Paris îi organizează o expoziție personală. În anii 1967, 1969-1973 va participa împreună cu alți pictori clujeni la expozițiile organizate la Titograd, Iugoslavia, în 1969 la Tel-Aviv, Israel. În capitala Franței va fi prezent trei ani consecutiv - 1970, 1971 și 1973 - la a 81-a, 84-a, respectiv 85-a ediție a Salonului artiștilor independenți.

La împlinirea vârstei de 75 de ani îi va fi acordat ordinul Meritul Cultural clasa I, iar în anul 1978 în sala Dalles cu ocazia împlinirii vârstei de 80 de ani, i se organizează o vastă retrospectivă și îi este conferit Ordinul 23 August clasa I.

Pictura

Ion Irimescu, prietenul și colegul de breaslă, remarcă în memoriile sale:

Am câteva tablouri de Ion Sima. Le privesc mereu și mereu găsesc în ele acea putere fascinantă de a reține, pe care întotdeauna am trăit-o în fața marilor opere. Și mă întreb care este misterul acestei puteri de atracție, pe care o emană pictura lui Sima. Răspunsul nu poate fi găsit decât în acea mare cantitate emotivă în fața naturii, pe care acest artist o trăiește atunci când creează.

Pictura lui pornește din suflet și se adresează cu multă dăruire sufletului omenesc, la fel ca și pictura lui Luchian sau a lui Van Gogh. Apariția lui Sima în pictura românească are aceeași înrudire cu apariția lui Gauguin în pictura franceză.

Fără studii preliminare, talentul lui Sima a izbucnit la un moment dat ca o flăcără vie, ce astăzi strălucește și va străluci întotdeauna pe firmanentul picturii românești alături de cei mai iluștri reprezentanți ai acestei meserii.

Plecăt de pe meleagurile Periceului, acest urmaș al unor generații de români, luptători pentru libertate, vine cu sufletul încărcat de o mare cantitate de trăiri și acumulări în mijlocul naturii, care i-au determinat, de bună seamă, acea mare sensibilitate coloristică, ce ne emoționează atât de mult, pe care Sima o dăruiește fără reținere fiecărui tablou al său.

Ion Sima este un meditativ și fiecare atingere de pensulă este expresia unui gând, pornit de undeva din străfundurile sale. Așa se explică, poate, abundența revărsare a acestor palpitate frumuseți coloristice, pe care Sima le așterne cu o măiestrită dăruire pe pânzele sale, concentrând pe suprafața limitată de rama tabloului sonorități delicate de culoare, în care se simte fiorul unei lumi ce trece dincolo de pragul obișnuitului.

Pictura lui Sima este un imn închinat culorii și luminei.

Privind picturile acestui artist, avem întotdeauna impresia că culorile își pierd calitatea lor de materie, rămânând doar ca niște discrete aluzii ale realității, în care vibrează acorduri cromatice pline de vrajă, ce ne aduce cu gândul la frumusețea

cutremurătoare a doinelor noastre, sau a muzicii lui Bach.

Ion Sima tâlmăcește natura în felul său, dar întotdeauna cu aceeași sensibilitate și rafinament, cu care au tâlmăcit-o marii creatori ai artei universale.

Sima cântă în pictură, cum cântă privighetoarea, din instinct.

Pensulația lui este un joc măestrit, ce ne captivează prin proșpețime și spontaneitate.

Cu o remarcabilă economie de mijloace, pensulele lui atât de caracteristice având, părul foarte scurt, sunt mânuite în același timp cu vigoare și multă delicatețe, sugerând printr-un joc cromatic de o rară frumusețe nu obiectul în sine, ci acea imagine de mare tensiune picturală izvorâtă din adâncul ceridic al naturii.

Scriind aceste rânduri, privesc la un tablou cu flori ce îl am în față și, ca întotdeauna când îl privesc, mă simt parcă învăluit de o nemărginită decantare sufletească.

Ai făcut un lucru încântător, dragă Nacule, pentru care te iubim mult".

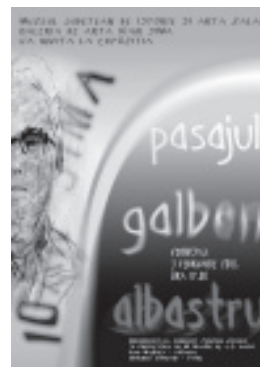
Galben-albastru

Expoziția prezintă o selecție a lucrărilor maestrului pe criterii cromatice. Este vorba despre compoziții în care domină galbenul sau albastrul, ori, pur și simplu acestea alcătuiesc contrastul cromatic. Am sesizat această preferință pentru cele două culori în lucrările aparținând celei de-a doua perioadă de creație a pictorului.

Stilul cu care ne confruntă aceste lucrări este unul impoziționistic, cu mari sintetizări și chiar simplificări stilistice și picturale. Simplitatea stă în ușurința de tratare a suprafeței cu o sevă subțire în general, un fond cromatic, de fapt, peste care apar tușe mai vâscoase care definesc formele motivelor. Galbenul și albastrul apar într-o largă variație de tonuri și nuanțe. De la familia galbenului crom trecem prin citon și ajungem la ocră, cu câteva ocoluri spre orange, auriu și gama galbenurilor palide. Albastrul, deseori în vecinătatea galbenului, contrabalansându-l pe acesta, temperându-l, este polul advers în compoziția cromatică, ajungând deseori să fie chiar dominantă. Dar, bineînțeles, sunt multe lucrări în care albastrul joacă rolul principal definind intrinsec culoarea motivului în cazul florilor, de exemplu.

Traseul expozițional aranjat pe cinci săli a fost conceput pe criterii tematice: începe cu sala de acuarelă, continuă cu sala galbenă (flori galbene), sala albastră (flori albastre), apoi sala portretelor în ulei (pe o dualitate cromatică galben-albastru), și la urmă ajunge în sala de naturi statice și peisaje tot în concepție galben-albastră. Parcurgând acest traseu, vom asista deopotrivă la dinamismul bine armonizat al pasajului de la galben la albastru ce se realizează foarte spectaculos în aceste picturi.

Astfel, stările și atmosfera de rece și cald al tonurilor răsună în simfonii cromatice de o deosebită tandrețe și chiar de o muzicalitate desăvârșită.

SZABÓ Attila, Marcela BĂBĂNAȘ, Marin POP

Serie nouă, Anul VI, Nr. 3 (62), martie 2010

Credințe și obiceiuri de primăvară

Scriem despre așteptarea sau întâmpinarea primăverii, având sub observație datele sărbătorilor, cum ar fi ziua de 2 Februarie, Întâmpinarea Domnului (Stretenia): în noaptea de 1 spre 2 Februarie, dacă vulpea are gheață să treacă peste râu, gerul se va rupe și va veni vreme mai caldă. Dacă nu are gheață, își va face, deci, vine frig și ger încă 40 de zile. Apoi, în ziua de 2 Februarie spre amiază, iese ursul din bârlog și, dacă își vede umbra, va fi soare și senin; dacă intră în bârlog și nu iese 40 de zile, înseamnă că iarna mai ține 40 de zile. Dacă e frig, vânt și cer noros, ursul rămâne afară, nu mai intră în bârlog, semn că vine vreme caldă.

În acest an la Stretenie, vulpea a avut gheață; în puține locuri era valea fără gheață, iar ziua a fost, dimineața și seara, frig, noros, dar la amiază a ieșit soarele. Așa că iarna mai ține 40 de zile, dar treptat se înmoaie, deci aerul cald își face loc și nouă, locuitorii satelor, nu ne rămâne decât să chemăm soarele, să-l ajutăm să prindă putere, adică, să-l încurajăm. Poate mulți își pun întrebarea, cum putem noi oamenii să ajutăm natura să se încălzească? În zilele însorite, se scot resturile de fân (ogrinjii) din ieslea animalelor, se duc în grădină, se aprind, pe acest foc se pun resturile vegetale din grădină, trebuie să creăm posibilitatea de a ieși cât mai mult fum. Afumatul grădinilor, clădirilor și a pomilor se fac cu mai multe scopuri. Afumatul grădinilor se face pentru chemarea soarelui, afumatul clădirilor (a ipuletiurilor) se face pentru protejarea animalelor și a oamenilor de duhurile rele, mai bine zis pentru purificare, curățire de tot răul. Afumarea livezilor și a tuturor arborilor are un dublu scop: odată cu afumarea se alungă găzele (peptii) care așteaptă înflorirea să depună ouă în flori ca fructele să fie viermănoase, fumul intens repetat mai de multe ori se depune pe mugurii tineri și protejază de înghețurile târzii, care i-ar putea îngheța și rămânem fără poame.

Afumatul grădinilor se face în fiecare zi în care avem posibilitatea de a strânge și a grebla resturile vegetale uscate.

Afumatul clădirilor se face în fiecare zi de Sâmbătă, de la Sfânt-Toader, până la Sâmbăta lui Lazăr, se pune pe lopată jăratec și tămăie, se înconjoară de trei ori toate clădirile gospodăriei rostindu-se următoarea rugăciune: *Doamne Dumnezeul nostru, uită-te din sfânt lăcașul Tău, către casa aceasta, șura aceasta... Înlătură de la ele toate relele văzute și nevăzute; păzește, Doamne, toate viețuitoarele din ele și fă să fie curate și neatinse de ce-i rău. Că numai Tu, Doamne, ne poți păzi de cele rele. Ție, Doamne, ne închinăm și pe Tine te rugăm să ne păzești de ce-i rău! Amin.*

Afumatul pomilor se face cât de des posibil, mai des în

zilele friguroase pentru a fi protejați mugurii mai bine.

Mai există un ritual, având ca scop chemarea primăverii, care se face în ziua de 9 Martie, când se ține 40 de Mucenici. Cu o zi sau două înainte de 9 Martie, după cum este permisă ziua de copt pâine, se fac 40 de păsărele din aluat de pâine, care numesc cuci și pupeze. La cuci le facem coada răsfirată, la pupeze - creastă răsfirată. Aceste păsărele împreună cu prescurile pregătite se pun cu o ștergară nouă într-o straiță nouă în ziua de 40 Mucenici; se duc la biserică pentru a fi sfințite, apoi de aici, în drum spre casă, se împart la copiii și oamenii întâlniți pe drum. Două păsări trebuie să rămână în straiță, pentru ca acasă să fie legate cu o ață într-un pom, zicându-se: *Să vie primăvara, să vie păsările, să mănânce peptii de pe pomi, să fie poame multe și sănătoase!*

Tot în această zi trebuie să mai observăm cum este vremea și ea așa va fi în următoarele 40 de zile.

Bunica ne-a învățat și cum se citesc semnele cerești în noaptea de 23 spre 24 Martie: în zona noastră se arată, după ora 1 până la ora 3, o stea cu coadă (bătrânii noștri nu știau de comete), jucăușă și, după cum ține coada în timp ce trece pe deasupra noastră, ne indică cum va fi anul.

Dacă ține coada în urmă și trece liniștită, va fi un an bun, cu ploi și soare la locul și vremea lor. Dacă trece sărind, cu coada în jos, vor fi multe ploi și vremuri grele, iar dacă ține coada în sus, va fi secetă. Rar se întâmplă să fie cu coada înainte (atunci ea ar prevesti, foamete, război, pierdere mare între oameni).

O întâmplare la care am fost prezentă, citită pe cer într-o după-amiază de toamnă: pe calea Galbenă în sus vedeam mai mulți oameni, cu străițele la mână, de la cules mălai și tăiat huluji, de pe țarină. Era toamna cam târziu, ziua mai mică. Trebuia să plecăm mai repede din câmp pentru a fi acasă pe când venea bivolaru și păcuraru cu caprele. Când să ajungem câtă vârful Bulciului, ce vedem pe cer? Cam la mijlocul distanței între miazăzi și apus, niște nori adunându-se, la care ne uitam toți mirați, la care o femeie și întrabă: Oare, oare ce ni se mai arată? Le uitați-vă voi pă cer.

Mătușa Anica - sora lui tata - citește acele semne și ne spune: "Și știți voi că semnele astea îs și bune și rele. Noi de astăzi înainte n-om mai lucra la colectiv. A fi mare bai acolo la conducere și s-a desface colectivul. Da mă tem că a fi bai și între omeni că să arătă mare învălmășală".

Nu știu cum sau câți au luat-o în seamă pe mătușa, dar adevărul e că, în Decembrie, a venit Revoluția din 1989 și se destrămă colectivul.

Florica CRISTE

Focul purificator de primăvară

Obiceiul pe care îl prezentăm a fost adus în Nadiș din Țara Chioarului, azi județul Maramureș, de către preotul dr. Vasile Câmpeanu, prin anul 1930. De atunci practicarea lui are loc în fiecare an fără întrerupere. Chiar în timpul ocupației horthyste din anii 1940-1944 și în perioada regimului comunist, 1947-1989, manifestarea n-a putut să fie oprită de nimeni.

La desfășurarea acestui obicei magico-ritual cu profund caracter religios participă întreg satul și lătureni din împrejurimi, inclusiv maghiari romano-catolici și reformați din Cehu Silvaniei, care sunt atrași, probabil, de caracterul ieșit din comun și spectaculos al manifestării.

Pregătirea acestei serbări neobișnuite în zonă are loc în Săptămâna Mare. Mai întâi se adună materialele necesare pentru un foc mare, o bobotaie enormă, care va arde pe un deal înalt, va lumina cerul și locurile chiar în mijlocul nopții de Înviere, putând să fie observat de la mare depărtare. Înainte, adică mai demult, se adunau resturile de la tăiatul de primăvară a viței-de-vie, numite *vineței*, iar operațiunii de tăiere i se spune *mețlerlit*. Se strângeau și crengi rezultate în urma curățirii și tăierii de primăvară a pomilor din vii și grădini. Astăzi, se duc acolo chiar și anvelope uzate. Tinerii transportă materialele în Dealul Drăganului lângă cimitir, unde va fi făcut *focul purificator*.

Menționăm că focul purificator de primăvară, având funcție magică, se încadrează într-o practică străveche existentă peste tot la români și nu numai. Curățirea de primăvară a locurilor cultivate sau care trebuia să fie însămânțate, mai ales a viilor, grădinilor și livezilor, urmată de arderea resturilor, se practica de-a lungul întregii primăveri, mai ales la anumite date știute: la 9 martie de cei Patruzeci de sfinți, la 25 martie de Blagoveștenie etc.

Sâmbătă seara, înainte de Paști, după orele 22, mai mulți tineri, copii mărișori și chiar unii bărbați mai tineri se adună

în deal și aprind focul, îl îngrijesc și întrețin în așa fel încât pe la orele 24 să fie o flacără mare. În jurul focului, copiii aleargă, se joacă și sună din *toroșipuri*, un fel de tulpice confecționate din coajă de răchită, azi și din materiale plastice.

Până la orele 24, în jurul focului se formează un grup de feciori tineri în frunte cu un "șef", având misiunea de a le da imbold la strigatul care urmează a se produce curând.

În același timp, credincioșii se adună în curtea bisericii ca să ia parte la slujba de Înviere. Aici se formează un grup de bărbați, cu sarcina de a răspunde la strigatul celor din deal.

La orele 24, ritualul începe cu glasul clopotelor, care nu s-au mai tras din seara de Joia mare. După primul interval de timp al glasului clopotelor, începe strigatul. Grupul de tineri din deal strigă puternic: *Hristos a-nviat!* Bărbații din curtea bisericii răspund cu aceeași intensitate: *Adevărat c-a-nviat!* Ecoul acestor cuvinte, care seamănă speranțe în suflete, răsună peste dealuri și văi, se multiplică la atingerea pădurilor și se înalță la cer. Acest dialog strigat se repetă de trei ori, se trag din nou clopotele apoi urmează a doua serie a dialogului strigat și continuă în felul acesta de douăsprezece ori, trăgându-se și clopotele după fiecare serie de strigat. În total se strigă în 12 serii de câte trei ori și se trag clopotele de 12 ori. La urmă clopotele se trag un timp mai îndelungat. Cei din deal coboară spre biserică în vreme ce cântă fără oprire: *Hristos a înviat din morți...* În același timp, la chemarea preotului: *Veniți de luați lumină!* începe slujba de Înviere.

Augustin MOCANU

Note:

1. Descrierea a fost realizată după informațiile oferite de dl. învățător Aurel Fălăuș.

2. Material extras din: Augustin Mocanu, *Nadiș - 620 de ani*, Baia Mare, 2007, pp. 82-83.

Cărți primite la redacție

Creția populară despre Avram Iancu

Motto:

*În Beliș, în Poiana, la Smida
înnoptând,
Auzi vuirea apei și brazii fremătând
Și simți duhul lui Iancu în inimă
și-n gând.*

Deși s-au scurs 138 de ani de la trecerea în eternitate a craiului munților și al moșilor, pentru poporul român Iancu a rămas un model și un simbol, iar faptele sale s-au înscris în istorie ca un ideal.

Farmecul fizicului său, curajul-i tinerec, analiza-i lucidă, exemplul personal de angajare până la sacrificiul suprem, toate la un loc l-au ridicat pe treapta cea mai înaltă a istoriei, dar și pe cea a creației literar-artistice. Și nu întâmplător. Când flăcările revoluției din primăvara anului 1848 au început să încălzească și Transilvania, acest chipeș bărbat n-a stat pe gânduri ci s-a situat în fruntea moșilor și nu la multă vreme în fruntea tuturor românilor transilvăneni. Cel mai de seamă argument îl constituie crezul formulat în testamentul său din 20 decembrie 1850, care preciza: *Unicul dor al vieții mele e să-mi văd națiunea fericită, pentru care, după puteri, am lucrat până acum.*

La nici 24 ani împliniți a intrat definitiv în istorie și-n creația literară populară și cultă, precum și-n arta plastică și-n muzică. Într-o bibliografie despre Avram Iancu, ce se referă la perioada 1848-1972, sunt înscrise 1145 de documente, cărți, studii, articole, creații literare, la care se adaugă peste 100 de piese muzicale și lucrări de artă plastică.

Din timpul vieții până azi eroul a fost înălțat prin fantezia creatoare în sfera marilor eroi naționali. Creația populară este o dovadă a personalității lui și a înrăuririi pe care a avut-o asupra celor mulți. Doine, balade, cântece de vitejie au fost adaptate, ori special create, pentru Iancu, și interpretate cu patos, arătându-i aspirațiile, lupta pentru cauza dreaptă a românilor, vitejia eroului.

Pentru curmarea necazurilor moșilor a luat lancia, ca Horea, declarându-se nepot al acestuia și a fost urmat de români cu toată încrederea. Aceștia îl ascultă, îl urmează, îl iubesc și îl preamăresc, iar cântecele îl transfigurează într-o personalitate excepțională:

*Și-am un bade de vidran,
Cu numele Ianc Avram,
Gura lui - zahăr cleștar,
Ochii lui - mărgăritar,*

*Părul lui - mătăasă verde,
Rău mă tem că mi l-oi pierde.
În alte cântece sunt scoase în relief
trăsăturile lui psihice, este transpus în
lumea basmelor :*

*Boii-s cu coarne de ceară,
Om ca Iancu nu-i în țară,
Boii-s cu coarne de spume,
Om ca Iancu nu-i în lume.*

O astfel de personalitate se angajează să rezolve situația moșilor, cărora li se răpise dreptul de proprietate asupra pădurilor, chestiune vitală pentru ei. El ajunge la concluzia că singura cale care a mai rămas este cea revoluționară. Participând ca observator la lucrările dietei nobiliare din 1847 și indignat de noua lege urbarială rostește faimoasa replică: *Nu cu argumente filosofice și umanitare se pot convinge tiranii, ci cu lancia lui Horea.* Pentru el expresia *lancia lui Horea* cuprinde întregul său crez revoluționar, de aceea, în amintirea poporului a rămas suficient de clar scopul acțiunilor sale:

*Iancu de la Vidra pleacă
Ca dreptate să ne facă.*

După întrunirea canceliștilor români de la Târgu-Mureș se întoarce în Apuseni, îi informează pe moși și-i mobilizează la lupta pentru obținerea drepturilor sfinte, sociale și naționale, devenind cel mai bun apărător al acestora.

Creația populară consenmnează faptul că lupta dusă până la sacrificiu a făcut-o în interesul națiunii. La întrebarea:

*Ce-ți trebuie bogății
Pentru că tu n-ai copii?*

răspunsul lui, prin gura creatorului anonim, este:

*Am un neam și-o țară-ntreagă
Să le scot dreptul mă roagă,
Din robie și din somn
Scot un neam ca să-l fac domn.*

Moșii îl ascultă, îl urmează, îl adoră. Așa se explică și entuziasmul, mândria și încrederea în el, când își face apariția la adunarea de la Blaj, grupul său, organizat militarmente, cântă :

*Astăzi, cu bucurie, românilor veniți,
Pe Iancu, în câmpie, cu toți să-l
însoțiți....*

Cu un astfel de conducător au plecat moșii la Blaj, unde Iancu i-a încredințat pe cei prezenți la adunare că românii sunt mulți încât trebuie să obțină satisfacerea revendicărilor. El spune entuziasmat : *Uitați-vă pe câmp, românilor, suntem mulți ca cucuruzii brazilor, suntem mulți și*

tari, căci cu noi este Dumnezeu.

Dar nobilimea maghiară a respins pretențiile populațiilor nemaghiare, la o viață națională, la o egală îndreptățire, la viața politică, administrativă și culturală.

Întors de la Blaj, în munți, constatând atrocitățile săvârșite asupra românilor, Iancu își asumă rolul de conducător și cere ca *"românii să se pregătească, să se înarmeze, fiindcă a sosit timpul să fie liberi, să-și facă lănci și să-și îndrepte coasele"*.

Poporul pune în scama lui versurile din care rezultă atât țelurile sale cât și profilul demnității și dreptății ce-l caracterizau:

*Nu vă chem să osândiți.
Nu vă chem să asupriți,
Ci vă chem eroi să fiți,
Țara voastră să păziți.
Dreptul altuia nu luați,
Da pe-al vostru-l apărați...
Noi nu vrem să atacăm,
Pe nimeni nu supărăm,
Dar când uită cineva
Că-i dator ca să ne dea
Și vine-n casă la noi
Cu potcă și tărăboi,
Apoi, oameni slabi am fi
Dacă nu i-am ști primi.*

Țăranii i-au răspuns fără ezitare, l-au însoțit la cea de a treia adunare de la Blaj, din septembrie. Acolo, Iancu a ținut o scurtă cuvântare (așa cum erau toate intervențiile lui) spunând: *Pretențiile noastre sunt sfinte, precum e sfântă dreptatea și noi românii vom fi gata a le căpăta cu orice preț.*

Și pentru că armatele ungare au intrat în Transilvania pentru a o anexa, românii s-au apărut, au organizat 15 legiuni, conduse de prefecți, ajutați de viceprefecți.

Legiunea *Auraria Gemina* condusă de Avram Iancu, cu centrul la Câmpeni, a fost cea mai activă dintre toate, luând măsuri pentru statornicirea unor noi rânduiești. Locul vechii administrații feudale a fost luat de alta de tip nou, românească. Începuse să se făurească o țară nouă, pentru popor, apărată de popor, condusă de oameni din popor. Realizările sunt simțite de popor și atribuite eroului, creația populară exprimându-se astfel:

*Om ca Iancu n-a mai fost
C-a pus iobăgia jos,
Până domnii de sam-o băgat
Iobăgia o-ngropat.*

Satisfăcuți de ștergerea iobăgiei, țărani îl slăvesc pe conducător :

*Iancu cu fluier de vie
Ne scoase din iobăgie,
Iancu cu fluier de soc
Umplu țara de noroc.
Mulțămesc secure, coase,
Că-mi țineți sufletu-n ose,
Mulțămesc codri și văi
Că scăparăți frații mei.*

Dar din cauza greșelilor săvârșite de unii conducători ai revoluției ungare, și anume, nerecunoașterea drepturilor naționale ale românilor și trimiterea de unități înarmate în Transilvania, pentru a o anexa, s-a ajuns la lupte, așa cum au fost cele de la Traniș, Vișag, Călata, Bălcești, ori cele mai aprige, de la Mărișel-Fântânele. Moții își apără glia străbună încât cetatea de piatră a Apusenilor nu poate fi cucerită de către dușmani.

Cea mai răsunătoare victorie este cea din 5-6 iulie 1849. O splendidă creație populară ne spune:

*Vasvari străbate, pân la Fântânele,
Cu trei mii de oameni și cinci tunuri grele*

*Dar tribunul Corcheș nu se dă-apoi
Și-i izbește-acolo cu câțiva eroi,
Pelaghia Roșu, cu zeci de femei,
Dă cu mii de pietre și boci peste ei,
Dușmanii se-torc și o iau la fugă
Dar moții, din urmă, știu cum să-i*

*ajungă
Și-i aruncă-n Someș, să scape de ei
Să nu mai omoare, nici prunci, nici*

*femei,
Să se-nvețe minte, că-n munți și în văi
N-au ce să încerce dușmani și oameni*

*răi,
Să bage de seamă, că și-n vremuri grele,*

*De gândesc să fure munții de la moți
O să aibă parte, ca la Fântânele
Gropi de patru coți".*

Victoria de la Fântânele a fost atât de categorică încât dușmanii n-au mai cutezat să intre în Apuseni, iar numele Fântânele a

devenit un simbol al libertății, o nouă Posadă a românilor. Poporul i-a cinstit pe luptătorii de aici zicând:

*Să trăiască moții
C-au luptat cu toții
Sus, în vârvurile
Sus, la Fântânele.*

Perioada care a urmat luptelor este plină de șicane puse la cale de habsburgi împotriva lui Iancu, ajungându-se la o adevărată tragedie a poporului român și a eroului său. În decembrie 1849, Iancu a fost arestat la Hălmagiu, în septembrie 1852 a fost prins, legat și bătut în temnița din Alba -Iulia. Din crai al munților este coborât la o ființă de care pot să-și bată joc cum vor uneltele habsburgice. Având în vedere sensibilitatea deosebită a eroului, dușmanii i-au provocat șocuri. Încordarea, surescitarea, cortegiul de insulte și de maltratări l-au frânt într-o oarecare măsură.

5.

Poporul a simțit și a luat atitudine. Doina de largă circulație *Pe dealul Feleacului* este modificată, prezentând starea tristă a eroului:

*Pe dealul Feleacului
Merge umbra Iancului,
Carul merge-mpiedecat,
Iancu merge supărat
Pentru-n hoț de împărat.*

Fostul "general" se scufundă în melancolie, înlocuiește sabia cu fluierul prin care-și revarsă durerea și prefăce istoria în folclor, pribegeste prin munți fără a-și putea găsi alinarea. Dacă este provocat răspunde : *eu nu-s Iancu, eu îs umbra lui Iancu, Iancu e mort.*

Inima lui sângerează la cele ce se petrec sub ochii lui. Poporul simte și se jeluiește:

*Jele-i Doamne, cui și cui,
Jele-i, Doamne, muntelui,
De armele Iancului,
Că le plouă și le ninge
Și n-are cine le-ncinge.
De când Iancu a plecat
Iar mâncăm mălai uscat.*

sau:

*Pe Coca, spre Călățele
Merge Iancu și i jele,
Că un hoț de împărat
L-a mințit și l-a trădat.*

Eroul, deziluzionat și deprimat de atitudinea habsburgilor, răătăcește prin codri, devine un fel de duh al munților. Poporul ne spune că până și murgul Iancului simțind necazul se destăinuie:

*Nu l-am văd de-o săptămână,
De mine nu se-ngrijește*

Numai din fluier doinește.

Resemnarea de care dă dovadă Iancu o motivează astfel prietenului său Ilic Măcelariu: *timpul speranțelor mele e ca al șarpelui, căruia natura îi spune să-și apere capul. Dar să nu crezi că spun aceasta fiindcă mi-aș teme viața... căci această viață mi-am expus-o în 1848-1849, în mai multe rânduri, pentru iubita mea națiune....*

Dar inima sa s-a topit ca o rouă în zorii zilei de 10 septembrie 1872, la Baia de Criș. Atunci s-a petrecut doar moartea fizică a eroului, pentru că în ciuda scurgerii atâtor decenii i se păstrează memoria vie în sufletele urmașilor ce-l cinstesc prin cântece, poezii, povești și legende.

Contemporanii i-au găsit reale înclinații spre muzică. Ei afirmau că-i plăcea să fredoneze un cântec dedicat lui Horea, dar care mai târziu s-a transformat în *Cântecul lui Iancu*, cunoscut tot mai mult sub varianta *Moțul din Ardeal*, cu un început doinit, apoi cu accelerări în genul învârtitei :

*Foaie verde de pe deal
Eu sunt moțul din Ardeal
Păunașul codrilor
Crăișorul munților.
Foaie verde lacrimioară
Am un dor la inimioară.
Dorul țării mă topește
Dușmanul o prăpădește.
Vântul bate, ploaie, ninge,
Inima-n mine se frânge
Că-n robia dușmănească
Piere viața românească.*

După revoluție, când lucrurile s-au liniștit, austrieii au reinstalat vechile rânduiești. Neîmplinirea țelurilor de eliberare l-au zdruncinat pe Iancu în așa măsură încât poporul îl căinează :

*Doamne, nu da nimănui,
Jalea dată Iancului.
Codrului, ce-a vrut i-ai dat,
Dar lui Iancu i-ai luat
Zilele, hodinile,
I-ai lăsat blestemele.
Nu mai vede, nu aude
Și de stele se ascunde,
Nu mai vede floricele
Numai a moțului jele,
N-aude a pășării glas
Numai a moțului năcaz...*

De acolo, de la Țebea, chiar dacă îl plouă cu frunze, nu doarme pe veci, poporul îl știe că veghează și la nevoie mare îi va zice :

*Scoală Iancule, din drum,
Scoală din mormânt, acum,
Să-i vezi pe moții tăi, frate,
Cum se zbat pentru dreptate.*

Nicolae ȘTEIU

Amintiri din Întuneric

Predestinat din neam să fie învățător, Arcadie Ion, cu harul moștenit, devenise mai mult, profesor de istorie. Copilăria și primele clase primare le făcuse pe plaiul Prahovei și văzuse multe în vremurile acelea murifice. Și chiar dacă vara Arcadie umbra descult, cu haine purtate de frații mai mari, se lăuda că l-a văzut de două ori pe rege Carol al II-lea, pe urmașul său Mihai de mai multe ori, pe mareșalul Antonescu ce înăbușise rebeliunea legionară. A cunoscut Arcadie Ion marele război când *Antonescu și Mihai ne dă pâine cu mălai*. Copilăria și primele clase primare i-au fost marcate de atmosfera colegilor de la Casa Regală pe care o vedea de la distanță Castelului Peleş. Marea majoritate a sclavilor erau regaliști, aveau cultul monarhiei, iar deviza lor era "Regele și Patria"!

Așa a fost până la sfârșitul lui decembrie 1947 când regele Mihai, adulat de noi, a fost izgonit părăsind Castelul Peleş, cu suita sa, în seara de 3 ianuarie 1948. Apoi a urmat **întunericul** și lungă noapte a comunismului a semănat frica. M-am lepădat - spunea Arcadie Ion - de monarhie, devenind adeptul dictaturii proletare. Aprofundându-și conștiința Arcadie ca licean, apoi student, nu putea să înțeleagă de ce s-au schimbat la față un Mihail Sadoveanu, un Tudor Argezi, un Cezar Petrescu, un Camil Petrescu, un I.C.Parhon, un Călinescu, un Iorgu Iordan, devenit primul ambasador român la Moscova și alții care din neștiință sau interes meschin au pactizat cu **diavolul**.

Și totuși, în primii ani ai deceniului șase, elevul Arcadie cu o stare materială precară a salutat noul regim politic impus cu forță de Kremlin, naiv fiind, considera binevenită dictatura proletariului. Numai cu timpul elevul și mai apoi studentul în istorie, Arcadie Ion și-a dat seama că "iarba verde de acasă" este o himeră. În cei cinci ani de facultate, partidul a făcut curățenie în rândul cadrelor didactice și-al unor studenți ce priveau cu îndoială valoarea noii ideologii marxiste. "Intruși" au fost dați afară și înlocuiți cu pseudoprofesorii pregătiți sumar la universitățile sovietice. În cei cinci ani de studenție, Arcadie a trăit în permanență coșmarul exmatriculării, deoarece starea lui socială era mic-burgheză, temându-se să nu pățească ca bunul lui coleg -viitorul academician Răzvan Theodorescu - înlăturat din facultate și trimis la "munca de jos" ca zilier la construcția Sălii Palatului din București, Dar totul s-a terminat cu bine și Arcadie este numit profesor de istorie, economie politică și socialism științific într-o comună, capitală de raion în județul Sălaj.

Arcadie, atunci profesor stagiar, era conștient și avea harul să sădească în sufletul elevilor săi sentimentul iubirii și dragostei de a depăși starea socială a părinților săi opincari și cu cioareci, dar înțelepți prin educația lor ancestrală.

În noile condiții precare într-un castel medieval improvizat în școală, cu ferestre mari învechite și mâncate de carii, cu sobe împrumutate de tuci unde fumul și funinginea de multe ori înnegrea pereții creând disconfort într-un locaș unde trebuia să predomină lumina și știința de carte. Cu toate neajunsurile, elevii proveniți din "talpa țării" la lumina palidă a lămpii cu petrol învățau pe "brânci" și considerându-se "domnișori" aveau ambiția să devină domni.

Numai că viața tânărului profesor Arcadie a început să fie încorsetată de noua ideologie care nu-i permitea să aibă gândurile sale proprii, inițiative personale, fiind la cheremul activistului de partid, semianalfabet, atotputernic, dictatorial și lipsit de scrupule

și educație.

După instaurarea dictaturii proletariului, începând cu anii 1948 în România s-a instaurat frica și nesiguranța cetățeanului, Frica era pretutindeni, iar teama de a-ți pierde libertatea era la cheremul partidului și-al organelor represive. Omul de "tip nou" era cetățeanul care nu mai avea demnitate, fără drept de a gândi, un executant inconștient al partidului. Malformarea conștiinței cetățeanului de rând era consecința partidului ce conducea la legi draconice și inumane. Un prim-secretar de județ, culmea, cu multă învățătură juridică, într-o ședință cu propagandiștii spunea pe un ton draconic: "În țara asta un singur om conduce, tov. Nicolae Ceaușescu, restul execută fără șovăire"!

În această atmosferă de dictat și suspiciune, unde frica era factorul comun în societate, profesorul Arcadie devine subiectul și obiectul de urmărire a organelor de securitate. În anii 70 ai secolului trecut, profesorul Arcadie în cadrul Societății de Științe Istorice- filiala Sălaj a fost interesat de tema "Revizionismul și antirevizionismul în Țara Silvaniei", pentru care a primit informații de la publicistul Grațian Mărcuș, locatar o vreme la Securitatea din Cluj, printr-o corespondență cu Corneliu Coposu, pe care profesorul nostru nu-l cunoștea în persoană. Timp de câteva luni, între C.Coposu și profesorul Arcadie s-a purtat o corespondență, e drept, bine cenzurată și urmărită de organele de represiune. Arcadie era încântat că-l **descoperă** pe C.Coposu, care putea să-l sprijine în lucrarea cu caracter istoric ce o avea la inimă.

Profesorul Arcadie n-a pus-o sub obroc corespondența cu Corneliu Coposu, ci, dimpotrivă, se mândrea și chiar citea în cancelarie colegilor unele fragmente din scrisori. Numai că într-o dimineață, într-o pauză la cursuri, directorul școlii, Gălgău Gheorghe, îl chemă în cabinet pe Arcadie spunându-i chiar speriat că a doua zi la orele 11 va fi audiat de un colonel de securitate pe tema relațiilor cu C.Coposu. Pentru prima dată i-a fost frică, știind verticalitatea sa la istorie și era încurajat de "deschiderea" spre adevăr istoric, în ultimii ani.

La data și ora fixată, a doua zi, își făcea apariția colonelul de securitate, jovial, înalt, bărbat frumos, salutându-l pe Arcadie ca și cum l-ar fi cunoscut de ani de zile. Colonelul propune o discuție "în doi" cu scopul de a-l urechea pe profesor și a-l determina să înceteze "relația" cu "**banditul**" de Coposu. Știindu-se sigur pe picioarele lui, Arcadie refuză dialogul în doi, propunând participarea directorului liceului și a soției profesorului care predă matematica. Sub rugămintea soției lui, Arcadie, care a început să plângă de teama periclitării existenței familiei, profesorul Arcadie a acceptat renunțarea la relația cu C.Coposu.

A fost un moment de lașitate, de slăbiciune condamnată, în care frica dezonora cetățeanul, rușinându-i restul vieții.

Parcă a fost o "făcătură" ca profesorul de istorie să treacă prin alte "furci caudine", naivitatea și credulitatea în semenii săi să-l însoțească în permanență. La amurgul vieții, prof. Arcadie era mândru de foștii săi elevi, dintre care 36 sunt profesori de istorie, iar câțiva, cu doctorate în istorie. Nu dau nume, de teama de a nu lăsa pe dinafară pe cineva cu merite.

Mă opresc la întâmplarea profesorului Arcadie, care prin anii 70 ai secolului trecut, descoperise încă din clasa a IX-a un elev cu mari aplicații spre istorie. Era firav la fire dar cu o minte "ascuțită", pasionat pentru istorie, inteligent și iscoditor în a descoperi adevărul. Arcadie a simțit că elevul său, prin învățătură

permanentă, promitea să fie mândria școlii. Lucian, elevul preferat al profesorului Arcadiem, avea o stare materială modestă, făcea naveta dintr-o comună apropiată Jiboului, împreună cu alți colegi, fie cu ocazii întâmplătoare, fie pe jos câte 4 km dus și întors. Pasiunea pentru istorie a lui Lucian, pe care colegii îl "mângâiau" Luci, a stimulat-o profesorul Arcadie, care obținea în fiecare an premii și mențiuni la toate olimpiadele de istorie, fie județene, fie naționale. Mai mult, profesorul Arcadie îl încuraja trimițându-l la multe sesiuni științifice în țară, de unde Lucian venea cu premii.

Numai că în clasa a XI-a, Lucian părea că are ceva pe suflet și trebuie să se mărturisească, mereu agitat și interesat să scape de "păcatul" știut numai de el. Lucică își urmărea profesorul aproape în toate pauzele, căci numai el știa că făcuse "un pact cu diavolul" și acum îl regreta, implorând în gând și-n suflet iertarea Apostolului Său.

Momentul se ivi într-o zi de sâmbătă, la sfârșitul orei a șasea, când hotărât își oprește maestrul pe care-l diviniza, și cu două lacrimi în ochi elevul Lucică își mărturisește păcatele: "Tovarășe profesor să știți că eu sunt informator! Periodic dau note informative unui securist ce vine de la Zalău, întâlnindu-mă în spatele gării din Jibou. Să știți tovarășe profesor că am dat 4 note informative despre dumneavoastră, dar în toate nu v-am condamnat, dimpotrivă, am scris lucruri frumoase. Că predați bine, că iubiți țara, că apreciați răspunsurile elevilor, vă stimăm și chiar vă iubim. În schimbul informațiilor, ofițerul de

fiecare dată îmi dădea 100 lei. Acum tare mult mi-e rușine de colaborarea cu "satana". Dumnezeu mi-a luat mințile. Regret din suflet ce am făcut și sunt un Iuda. N-am să mai fac, "regret" și vă rog iertați-mă. Sărăcia și mizeria, lipsa de bani, de 100 de lei mi-au luat mințile și sufletul".

Mărturisirea sinceră a elevului Lucian a fost o adevărată "bombă" pentru dascălul său Arcadie Ion, care a rămas halucinat de sincera mărturisire. Nu-i venea să creadă dacă este adevărat și n-avea putere să-și explice gestul degradant al elevului iubit atât de mult de maestru, care nu a mai avut puterea să continue discuția. Profesorul Arcadie Ion se înspăimânta la aflarea unor lucruri ce puteau compromite relația dascăl-elev. Calm și înțelept profesorul Arcadie Ion nu și-a dojenit elevul, ci l-a iertat. În sinea sa, profesorul Arcadie Ion se simțea vinovat și umilit căci elevul său era produsul educației magistrului care în lunga sa carieră didactică a fost tributar în educația elevului său, făcând concesii ideologice, malformându-și personalitatea și conștiința.

Au trecut de atunci 20 de ani, Lucian, după un eșec la o admitere în facultate, este astăzi licențiat în istorie, absolvent al Facultății de Istorie din Cluj-Napoca. După un stadiu destul de lung la câteva școli sălăjene, prin concurs, este astăzi profesor la un liceu.

Oare regretă, are remușcări, se căiește sau se spală pe mâini ca Pilat din Pont?!

Ion IVĂNESCU

Abonează-te la cultură!

Caiete Silvane

***Prin oficiile poștale și factorii poștali, prin Damco sau prin redacție.
Prețul unui abonament pe o lună, pentru anul 2010, a rămas neschimbat: 2 lei.**

www.caietesilvane.ro

De la *robotă* la... *robot*

În urmă cu treizeci de ani, Al. Graur publica (la Editura Științifică și Enciclopedică) o carte de **Cuvinte înrudite** în care aducea pe aceeași pagină, termeni foarte îndepărtați ca formă și înțeles, dar având aceeași origine latină. Autorul alegea 284 de rădăcini latinești în jurul cărora grupa atât cuvintele românești moștenite din latină cât și neologismele romanice împrumutate. Așezând în fața fiecărei grupe două cuvinte cu origine comună, dar aparținând unor câmpuri semantice diferite, autorul oferea cititorului nespecialist (și nu numai!) surprize etimologice în măsură să-l determine să citească întreaga pagină. Bunăoară, cititorul află că rădăcina *tex-* se păstrează în cuvintele moștenite *a țese*, *subțire*, în neologismele *text*, *textil*, *context*, *pretext* dar și în *...toaletă*, fiindcă lat. *tela* "pânză" a devenit în franceză *toile* de la care s-a format *toilette* (la început "bucată de pânză pusă pe masă în fața oglinzii").

După modelul amintit mai sus, dar... cu alte mijloace, supunem atenției cititorilor o pereche de cuvinte (*robotă*, *robot*) de origine slavă.

Primul termen, *robotă*, denumește o "muncă grea, trudnică" și are câteva derivate: "*a roboti*; *roboteală*; *robotit*; *robotăș*." Toți acești termeni aparțin limbajului popular și sensurile lor pot fi ilustrate cu citate din creațiile scriitorilor în care sunt accentuate relațiile sociale dintre personaje. La Liviu Rebreanu *roboteală* apare atât în **Ion** cât și în **Răscoala**: "După o *roboteală* de o vară întreagă pe la alții...." Verbul *a roboti* însemnând, inițial, "a munci din greu" a dezvoltat și sensul de "a face treburile mărunte în gospodărie" sens cu care cuvântul apare la Delavrancea ("Oană ce *robotești*? - Spăl, Măria ta") și la Sadoveanu ("Nevasta umbla cu pași nesimțiți în jurul nostru *robotind*").

Verbul *a roboti* intră în bogata serie de verbe de origine slavă: *a se trudi*, *a se căzni*, *a se sili*, *a se osteni* (toate sinonime ale lui *a munci*) în ale căror sensuri se mai păstrează ecouri ale vremurilor în care munca se asocia cu chinul, cu truda, cu suferința.

Dicționarul limbii române literare

contemporane înregistrează și derivatul *robotăș*, "clăcaș" ilustrându-l cu versuri din **Poezii populare din Bănat** (1892) culese de N. Hodoș: "Fă-mă, Doamne, ce mi-i face/ Fă-mă trestie pe baltă/ Să cresc subțirea și-naltă, / Să mă cosească coșaii/ Să mă strângă *robotășii*".

Încadrând substantivul *robotă* într-o serie sinonimică, Ioan Slavici aducea și necesare nuanțări semantice: "Românul are pentru *labor* cuvintele: *lucru*, *muncă*, *robotă* și *clacă*; *lucrul* e plăcut, *munca* - truditore, *robotă* - silnică, iar *claca* - e fără plată".

Neologismul *robot* a intrat în limba noastră prin filiera franceză și denumește un "sistem automatizat care poate îndeplini, pe baza unui program, o serie de acțiuni dirijate asemănătoare unor activități umane". Cuvântul este folosit și cu sensul figurat de "persoană care lucrează, care acționează mecanic, precum un automat". Prin extensiune au primit numele de robot diferite aparate cu utilizări multiple în gospodărie. Foarte frecvent este compusul *portret-robot*. Interesant este faptul că termenul *robot* a devenit cunoscut prin piesa de teatru **R. U. R. (Rossum's Universal Robots)** a scriitorului ceh Karel Capek (1860-1927).

Aducând pe scenă primele automate ficționale numite "roboți", niște ființe ciudate investite cu o deosebită capacitate de muncă dar lipsite de viață sentimentală, care nu cunosc nici durerea, nici plăcerea, scriitorul ceh provoacă, la acea dată (1921), spectatoriilor tulburătoare întrebări despre viitorul speciei și al societății umane.

De fapt, drama relua, într-o versiune modernă, dorința veche a omului de a stăpâni natura de a-i schimba legile spre propriul folos și de a-și depăși limitele fizice.

În limba cehă *robotă* denumește atât "munca grea" cât și condiția celui legat de glie. Cuvintelor formate, în alte limbi, de la *robot* (*robotică*, *robotiza*, *robotician*) româna le-a adăugat pe *roboțel*, devenit, între timp, personaj de cărți pentru copii, de benzi desenate și de film.

În dicționare cele două cuvinte *robotă* și *robot* sunt vecine chemându-se de multă vreme unul pe altul, în conștiința vorbitorilor ele aparțin unor zone de activitate și unor timpuri doar în aparență depărtate.

Satisfacția și admirația oamenilor prilejuite de multitudinea și precizia operațiilor efectuate de roboți au fost însoțite, în contrapondere, de neîncredere, de repulsie și de teama unor repercursiuni sociale nefavorabile. De aceea, Carl Sagan, astrofizicianul american pasionat și preocupat de inteligența artificială, în capitolul 20 ("În apărarea roboților") din *Broca's brain. Reflections on the romance of science*, New York 1979 (tradusă în românește după un deceniu) îndeamnă la depășirea acestor "șovinisme primitive", fiindcă "mașinile inteligente nu au nimic antiuman în ele; ele sunt una din consecințele capacităților extraordinare pe care în momentul de față, pe planeta noastră, numai ființa umană le posedă" (p.364).

Se adevărește faptul că și în lumea cuvintelor un urmaș destoinic și... foarte cunoscut poate salva de la uitare ruda înaintată.

Gheorghe MOGA

Caiete Silvane

Despre economie, contabilitate și politică

Termenul de „economie” este vehiculat din ce în ce mai mult, cu diferite ocazii și în diferite împrejurări: când vrem să definim un anumit nivel de dezvoltare a societății, vorbim despre economie, când vorbim despre gradul de ocupare a forței de muncă, vorbim despre economie, când vorbim despre sistemul de asigurări sociale, respectiv despre sistemul de pensii dintr-o țară, ne ducem cu gândul tot la economie, nivelul de salarizare depinde tot de economie, așadar aproape totul se mișcă în jurul „economiei”.

Dar ce este economia? Economia poate fi definită ca fiind un sistem care cuprinde toate activitățile umane din domeniile producției, a distribuției și a consumului de bunuri materiale și servicii, definiție dată în DEX. Viața noastră a tuturor se mișcă în jurul economiei, de nivelul de dezvoltare a acesteia depinzând și satisfacerea celorlalte nevoi umane, respective nevoile culturale, spirituale, dacă vreți. Dacă economia, respectiv procesele de producție și de distribuire a rezultatelor economice, ar avea ca singur scop satisfacerea nevoilor biologice, atunci cu ce s-ar deosebi omul de animal?

Dacă ai face un sondaj cu privire la ceea ce înseamnă cuvântul „economie”, majoritatea oamenilor intervievați ar răspunde că înseamnă ceva legat de bani. Oare așa să fie? Nu dintotdeauna societățile umane au folosit în cadrul relațiilor economice banii. De exemplu, pâna la apariția banilor s-a folosit „troc”, adică schimbul în natură a produselor. Uneori și în zilele noastre se fac schimburi de produse între oameni sau între diferite forme de organizare a persoanelor juridice, numai că denumirea nu mai este de „troc”, ci de „compensare”.

Acum 35 de ani, khmerii roșii, când au venit la putere în Cambodgia, au desființat banii, astfel că timp de trei ani nu au mai fost aceștia folosiți în cadrul schimburilor economice. Sigur, rezultatul a fost dezastruos, dar o perioadă de timp banii au fost ignorați, demonstrându-se că se poate și fără ei. Ajungând în acest punct, inevitabil ne izbim de termenul „contabilitate”, lumea fiind obișnuită ca acolo unde este vorba de bani, atunci în mod sigur trebuie să intervină și contabilitatea. În mare parte este adevărat, cel puțin datorită faptului că toate fenomenele economice dintr-o societate, toate activele și pasivele care rezultă în urma activităților economice sunt cuantificate într-o anumită monedă, în funcție de țara în care se măsoară aceste fenomene, iar pe plan internațional se poate cuantifica într-o monedă etalon, cum ar fi

de exemplu euro sau dolarul american.

Dar ce este contabilitatea? Este o știință sau o artă? Au existat multe discuții asupra definirii contabilității.

Astfel, de-a lungul timpului contabilitatea a fost definită ca artă, tehnică de lucru, știință, mijloc de comunicare etc. Contabilitatea, dacă este privită din punct de vedere a abilităților și îndemânării profesionistului contabil de a reflecta realitățile economice dintr-o entitate, atunci contabilitatea este o artă. Dacă însă contabilitatea, în aplicarea ei, utilizează principii, procedee și instrumente de cunoaștere a realității economice, atunci poate fi definită ca o știință. Dacă contabilitatea este o știință, la fel de adevărat este și faptul că sistemele contabile aplicate nu se bazează pe legi obiective, așa cum sunt științele fizice și naturale. De aceea contabilitatea poate fi definită ca o știință socială aplicativă, deoarece vizează nevoile de informare a omului.

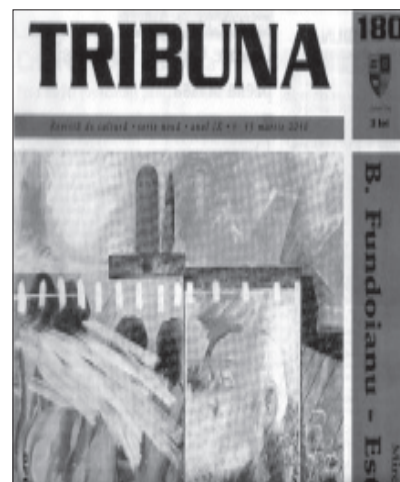
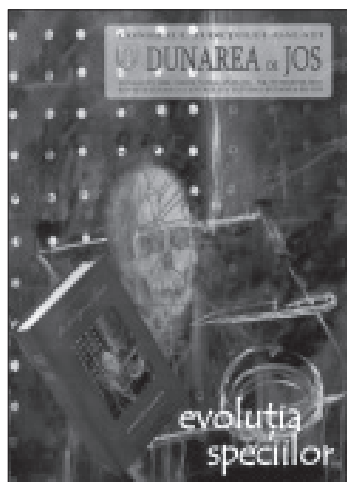
Contabilitatea este o construcție a omului necesară informării și cunoașterii de către acesta a unor realități economice. Primele evidențe contabile au apărut odată cu apariția scrisului la sumerieni, adică cu 3.000 de ani înainte de Christos.

Ca știință, contabilitatea datează din anul 1494, când călugărul franciscan Luca Paciolo a publicat prima lucrare cu conținut contabil. După această dată, contabilitatea s-a dezvoltat foarte mult în special datorită faptului că s-a simțit nevoia de ordine în ceea ce înseamnă sistemul economic și financiar al societății în general și în cel al entităților economice și neeconomice în special.

În ceea ce privește relația economic-politic, există o controversă permanentă în ceea ce privește care dintre cele două sunt factorul determinant într-o societate. Politicul determină economicul sau economicul determină politicul? În ceea ce mă privește, consider că problema aceasta trebuie abordată prin prisma faptului că societatea trebuie să respecte legile obiective ale economiei, iar politicul trebuie să intervină acolo unde există abuzuri din partea economicului, precum și în procesul de redistribuire echitabilă, în funcție de anumite criterii, a bunăstării create de economic. Trebuie să existe un echilibru între gradele de implicare a celor două în viața societății, altfel se va ajunge în mod sigur la abuzuri, așa cum vedem, din păcate, atât de des în România.

Alexandru TAMBA

Reviste primite
la redacție

Cărți achiziționate recent de Biblioteca Județeană Sălaj

EDITURA POLIROM

Cuibul de vipere. Genitrix - François Mauriac
Chloë - Freya North
Fetele lui Faraday - Monica McInerney
Experiențe carcerale în România comunistă, vol. III - Cosmin Budeanca (coordonator)
Fata fantomă - Sophie Kinsella
Eșecul lui Maigret - Georges Simenon
Din psihologia contrariilor și a paradoxurilor - Tiberiu Rudica
Seducătoarea din Florența - Salman Rushdie
Niste răspunsuri - Mihaela Rădulescu
London Fields - Martin Amis
Cuibul de vipere. Genitrix - François Mauriac
Cele mai frumoase basme spaniole
Trickster - Ovidiu Pop
Riscuri și inechități sociale în România - Marian Preda (coordonator)
Introducere în antropologia politică - Călin Cotoi
Etnografii urbane. Cotidianul văzut de aproape - Vintila Mihăilescu (coordonator)
Terapia integrativă. Ghid practic - Maja O'Brien, Gaie Houston
Cronica pășării arc - Haruki Murakami
Jocul îngerului - Carlos Ruiz Zafón
Ploaia înainte să cadă - Jonathan Coe
Lumea postamericană - Fareed Zakaria
Management strategic în turism. Concepte și studii de caz - Bogdan Băcanu
Bărbatul și moda - Adina Nanu, Ovidiu Buta
Mormintele tac - Johann Steiner, Doina Magheti
Fugi din viața ta, revoltătoare și slută, în cartea mea - Daniel Banulescu
G.Călinescu. A cincea esență - Andrei Terian

Mormintele tac. Relatări de la cea mai sângeroasă graniță a Europei

Conform statisticilor, în 1988 granița româno-iugoslavă devenise cea mai sângeroasă din Europa: în acel an, au fost împușcați aici 400 de fugari din România. Johann Steiner și Doina Magheti ne propun un volum în care sunt relatate întâmplările dramatice ale

câtorva dintre miile de oameni care au încercat să forțeze plecarea din România prin Iugoslavia, între 1944 și 1989.

O excelentă reconstituire a tentativelor de trecere ilegală a frontierei în timpul comunismului, volumul evidențiază de asemenea evoluția raporturilor româno-iugoslave și a reglementărilor de la frontieră, dar și rolul pe care acordurile de la Helsinki și autoritățile ONU l-au avut pentru refugiați.

EDITURA HUMANITAS

Apocalipsa după Vaslui - Doina Cazan
Bărbatul de la gară - Jennifer Johnston
Biblioteca Morților - Glenn Cooper
Cântecul geamănului - Gabriela Toma
Capcanele Limbii Române - Alexandru Graur
Creșterea ghețarului. Jurnal 1969-1971 - Constanța Buzca
Dicționar al Greșelilor de Limbă - Alexandru Graur
Dintre sute de clișee - Radu Paraschivescu
Drumul Comac - McCarthy
Dumnezeu numără lacrimile femeilor - Pia Degermark
Jurnalul unui an prost - Coetzee
Jurnalul unui bătrân amant - Marcel Mathiat
Manual de Formare a Specialistului în Copilăria Timpurie - Coordonatori: Stephanie Kolly, Cătălina Rădulescu
Mic Tratat de Ortografie -

Alexandru Graur

Non-sensul giratoriu - Matei Pleșu

Povești impertinente și apocrife -

Andrei Cornea

Viața începe vineri - Ioana Pârvolescu

Zen. Cele mai frumoase scrieri - Paul

Reps, Nyogen Senzaki

Dicționarul greșelilor de limbă, Mic tratat de ortografie și "Capcanele" limbii române

își păstrează neatins dinamismul axiologic al mesajului inițial. Aceste exemplare

meditații despre aspecte importante ale limbii române se oferă cititorului de azi cu aceeași proaspătă și înțeleaptă deschidere spre dialog, specifică academicianului Al. Graur.

Prin dimensiunile sale reduse, *Dicționarul greșelilor de limbă* nu a putut desigur cuprinde toate fluctuațiile variantelor puse în discuție. Cititorul de azi va avea posibilitatea să completeze, din proprie experiență, multe dintre aspectele semnalate. Va putea adăuga bunăoară rostirile pe cât de incorecte, pe atât de viabile din păcate, nementionate de autor, ale unor cuvinte ca **examen, exact, a executa** (pronunțate, tot mai agresiv, *ecsamen, ecsact, a ecsecuta*). Sunt, în schimb, semnalate în *Dicționar* pronunțări greșite de tristă faimă în epoca în care a scris acad. Al. Graur: *esperență, ezact, ezamen/lesamen, a ezista, a ezezata, ezercițiu, a exprima, tutulor*. Menționarea însăși a acestora în lucrări tipărite înainte de 1989 poate fi socotită un act de curaj.

Biserica romano-catolică "Adormirea Maicii Domnului" din Jibou

Primul lăcaș romano-catolic de cult din Jibou a fost o mică biserică ridicată înainte de invazia tătară, probabil în secolele XII-XIII. Ea a fost incorporată în zidurile templului de dimensiuni mai mari construit ulterior, constituind partea care în prezent formează altarul bisericii reformate.

Preotul paroh a fost amintit pentru întâia dată în secolul al XV-lea, cu ocazia unui proces. În înfățișarea din 2 ianuarie 1460, moșierul Kusalyi Jakcs Péter l-a desemnat ca avocat pe "zyboi plebanus", adică pe părintele Kozma.

În 1782, călugărul minorit Komáromi Dávid, capelanul familiei Wesselényi, a încercat s-o îmbuneze pe baroneasa Cserei Heléna, soția lui Wesselényi Miklós senior, cel supranumit "bourul din Jibău".

Dacă urmărim recensămintele din perioada 1850-1992 și evoluția numărului de credincioși, conform lucrării lui Varga E. Árpád, "Erdély etnikai és felekezeti statisztikája", vom remarca faptul că o creștere semnificativă a fost atinsă la sfârșitul secolului al XIX-lea, când s-a lucrat la construcția căilor ferate dintre Dej, Baia Mare și Zalău. Dacă în 1850 s-au declarat 10 romano-catolici, numărul lor a crescut la 110 în 1880 și la 213 în 1890. Cu ajutorul muncitorilor polonezi și italieni, în 1886 a fost terminată biserica catolică și sfințită în 15 august cu hramul "Adormirea Maicii Domnului".

Conform celor arătate de inspectorul școlar și poetul Petri Mór în "Szilágy vármegye monographiája", în 1895, Jiboul găzduia două instituții de învățământ: o școală de stat și o școală confesională catolică.

Cu toate acestea, până în 1920, Jiboul a fost o filie a parohiei din Gârcei, sat situat aproape de orașul Zalău.

Crucifixul turnat din beton din grădina bisericii, amplasat lângă peretele din stânga, precum și perechea lui din cimitirul de pe strada Băilor au fost ridicate la începutul anilor '70. Ultima dată, biserica a fost renovată în 1979.

Amplasată în interior, pe peretele răsăritean, o cruce mare de lemn semnalează anii când prin Jibou s-au perindat misiunile călugărești, primite cu mult drag de către localnici: 1944 și 2009.

Biserica adăpostește trei altare: un altar principal, o masă de altar pentru ceremonialul liturgic și un altar secundar, amplasat în dreapta, închinat "Inimii lui Isus". Altarul principal a fost donat de

familia Wesselényi, iar perechea de coloane care se înalță și încadrează icoana pictată la Viena în 1884 a fost donată ulterior de familia Merza.

Amplasate pe altare, socluri independente ori în nișe, se află mai multe statuete ale Fecioarei Maria (printre care una de la Lourdes și una de la Medjugorje), un Sfânt Iosif și un Sfânt Anton de Padova.

Pereții interiori sunt decorați cu mai multe fresce viu colorate. În stânga și în dreapta altarului principal, se află portretele regilor Sfântul Ladislau (Szent László) și Sfântul Ștefan (Szent István). Pe tavan, sunt reprezentate două scene: Predica de pe Munte și un grup de îngeri care cântă în cor, acompaniați la un armoniu. Arcada care desparte altarul de nava principală este împodobită cu imaginea unui ostensoriu, înconjurat cu trei spice de grâu și o viță de vie cu patru ciorchini de struguri, alți îngeri și îngerăși. Interioarele ferestrelor sunt decorate și ele, fiecare, cu motive în lanț.

Sus la balcon, în spațiul rezervat corului, se află un armoniu cu 13 registre, în stare de perfectă funcționare, construit de firma lui Hörl Nándor din Budapesta.

În vârful turnului clopotniței se află trei clopote, două mai mari și unul mic. Toate sunt niște rarități în regiune, deoarece prezintă o anumită particularitate constructivă, dovadă că au fost turnate în atelierul lui Novotny Antal din Timișoara. În partea de sus a fiecărui clopot, sunt practicate mai multe deschideri identice, de forma "cheilor" din cutia de rezonanță a viorilor. Inovația meșterului bănățean face ca sunetul clopotelor făurite de el să fie mai plin și mai plăcut auzului.

Pe unul dintre clopotele mari se poate citi următorul text:

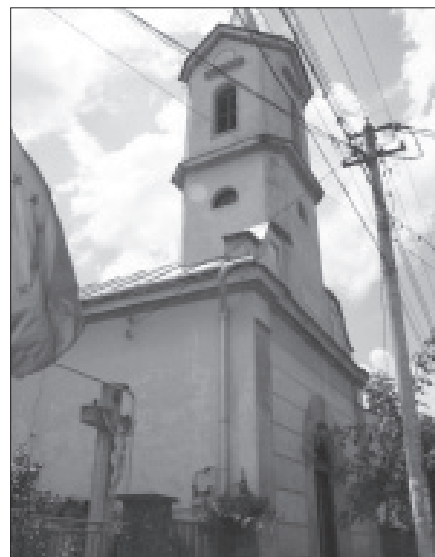
TEPLOMUNKNAK
ZSIBÓ RÓM. KATH.
LAKOSAI. 1912

În traducere:

PENTRU BISERICA NOASTRĂ
LOCUITORII ROM.(ANO)-
CAT.(OLICI) DIN JIBOU.
1912.

Pe celălalt clopot mare, se află o altă inscripție, destinată să dezvăluie faptul că reprezintă o donație din partea văduvei lui Merza Lázár.

Pe bazele datelor aflate în prezent la îndemâna noastră, am întocmit o primă listă a preoților parohi care l-au slujit pe Domnul Isus în comunitatea credincioșilor

din Jibou:

Szentkirályi Zoltán István (1903-1906)

Pércsi Márton (1920-1930, 1934-1945)

Juhász Lajos (1933)

Schönstein (Szörényi) Márton (1934)

Jónucz István (1941-1949)

Varga Lajos (1949-1962)

Bodnár János (1962-1963)

Gécsei Károly (1963-1969)

Páter Angi Csaba Lajos (1969-1974)

Kór Balázs (1975-1979)

Ciobanu János (1980-1989)

Vilcsek Ferenc (1998-2000)

Radnóthi Szakács Albert (2003-2006)

Tyepák László (2007-2009)

În 1960, în Jibou, s-a născut Excelența Sa Cornel Damian, în prezent episcop auxiliar al Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București. Tot un fiu al Jiboului este rectorul Colegiului Pontifical "Pio Romeno" din Roma, preotul Claudiu Lucian Pop.

În 16 mai 1966, patru măicuțe greco-catolice au cumpărat clădirea de pe strada Libertății nr. 60, față în față cu Ocolul Silvic și au înființat Mănăstirea Maicii Domnului. Înainte de 1989, ele s-au ocupat și de unele treburile gospodărești ale parohiei romano-catolice. În capela mănăstirii a slujit preotul Victor Vancu. Acesta, după Revoluție, a militat pentru ridicarea unui nou lăcaș greco-catolic de cult, sfințit cu hramul "Neprihănită Zămislire" în 7 septembrie 2008.

În 2011, comunitatea romano-catolică va aniversa 125 de ani de la sfințirea noii biserici.

GYÖRFI - DEÁK György

Serie nouă, Anul VI, Nr. 3 (62), martie 2010

Harul curiozității îndreptate spre cercetările lingvistice

TEODOR ARDELEAN, 2009, *Limba română și cultivarea ei în preocupările ASTREI*, EDITURA LIMES, Cluj-Napoca, 283 p. (colecția PARADIGME).

O teză de doctorat se validează prin publicarea ei. Această idee, credem, este valabilă, mai ales, în domeniul studiilor umaniste și nu numai. Cartea semnată de Teodor Ardelean se încadrează în acele studii care, din start, dovedesc că nu sunt subiecte epuizate, cercetări definitive la care nu se mai pot adăuga noi informații, noi comentarii. Autorul și-a propus, de la început, să completeze și să reinterpreteze unele idei deja dezbătute de alții cu mai mult sau mai puțin timp înainte, e vorba de Eugen Hulea (în 1944), G. Preda (1944), Pamfil Matei (1986). Am lăsat la finalul listei cele trei volume intitulate semnificativ "ASTRA ieri și azi. Realizări și perspective", vol. I (2000), vol. II (2003) și vol. III (2005). Au apărut la Baia Mare având ca și coordonatori pe profesor dr. Gh. Pop și Teodor Ardelean, la acea vreme doctorand. Toate volumele menționate sunt prezente în capitolul XV - bibliografie, de fapt, o bibliografie selectivă și, ca orice capitol de genul acesta, se caracterizează printr-un subiectivism pornit din informația autorului. Volumele semnate împreună cu profesorul Gh. Pop dovedesc că subiectul "ASTRA" a fost o permanentă preocupare, de cercetare riguroasă desfășurată pe parcursul mai multor ani. Un argument în plus pentru un calificativ pozitiv volumului pe care-l prezentăm.

Pamfil Matei (titlu: Asociațiunea Transilvană pentru literatura română și cultura poporului român "ASTRA și rolul ei în cultura națională 1861-1950") se oprește cu cercetările la mijlocul secolului trecut, autorul cărții de față se extinde până în zilele noastre. Volumul este structurat pe 14 capitole bine chibzuite atât ca informație cât și ca redactare, toate având în centrul atenției... *limba română*. Simpla enumerare certifică cele de mai sus afirmate: I. - Introducerea sau Limba înainte de toate și în toate, II. - Preliminarii, III. - Unitatea limbii și unitatea națională, IV. - Elite astriste preocupate de problemele teoretice și practic-aplicative ale limbii române, V. - Limba română și cultura populară, VI. - Limbă și cultură prin bibliotecă, VII. - Cultivarea limbii române prin teatru, VIII. - "Enciclopedia" lui Corneliu Diaconovici și limba română, IX. - Contribuția ASTREI la lupta împotriva neștiinței de carte sau Bătălia împotriva analfabetismului, X. - Limbă și cultură prin "școlile țărănești", XI. - Cultivarea limbei române prin articolele și studiile din Revista TRANSILVANIA, organul de presă al ASTREI: 1) Revista Transilvania: apariție, program, problematică, 2) Problematika limbii române literare în Revista Transilvania. Lupta pentru stabilirea și aplicarea unitară a ortografiei, XII. - Preocupări actuale ale ASTREI privind problemele limbii române, în colaborare cu Filiale ale Academiei Române; XIII. - Încheiere. Capitolul XIV cuprinde șase anexe, care sunt o dovadă de necontestat a importanței ASTREI pentru cultura română. ASTRA nu numai că a precedat Academia Română; după înființarea ei a fost de un real ajutor în multe din sarcinile propuse de Înalțul For. Mulți aștrști fiind

Serie nouă, Anul VI, Nr. 3 (62), martie 2010

academicieni de mare prestigiu. (Anexa 1 - Adunările generale ale ASTREI, Anexa 2 - Președinții ASTREI, Anexa 3 - Membrii de onoare ai ASTREI și anul alegerii lor, Anexa 4 - Frunzași ai ASTREI - membrii ai Academiei Române, Anexa 5. Adunările generale ale societății pentru fond de teatru românesc în perioada 1870-1914 și personalitățile care s-au implicat, Anexa 6 - Fapte și evenimente culturale de referință din teritoriile locuite de români, petrecute în perioada imediat premergătoare înființării ASTREI și în anii scurși până la Marea Unire din 1918. În anexele 5 și 6 autorul se oprește la 1914 și 1918, prin aceasta dovedind că este partizanul segmentării ASTREI în două perioade distincte: una până la Unire și alta după 1 Decembrie 1918. Toate capitolele, împreună cu anexele, impun volumul ca pe un veritabil instrument de lucru pentru istoria culturologiei române, fiind de un real folos profesorilor, cercetătorilor, studenților, tuturor celor interesați de limba română și istoria ei. Prin scrisul lor, fie că au fost profesori, învățători, teologi, juriști au servit cauza națională cât și cea socială a poporului român; articolele, studiile, cărțile sunt documente de neprețuită valoare păstrate ale unui tezaur de idei și sentimente avansate. Volumul beneficiază și de o pertinentă prefață semnată de profesorul universitar dr. Victor V. Grecu, intitulată semnificativ "O enciclopedie consacrată ASTREI". Un rezumat sau chiar două în limbi de circulație ar fi fost de un real folos și cercetătorilor străini interesați de istoria gândirii lingvistice românești.

O prezentare a unei cărți bogate în informații, care se întinde cu cercetările pe o perioadă atât de îndelungată și care a presupus un volum de lucru apreciabil, nu poate să se încheie fără un citat, al unui aștrist, edificator, "Asociațiunea este produsul deșteptării și al entuziasmului național care a produs concordia și buna înțelegere între frați" (Ilarion Pușcariu - 1901).

Teodor Ardelean posedă harul curiozității îndreptate spre cercetările lingvistice, oprindu-se acolo unde realitățile și adevărurile științifice își fac drum prin desișul controverselor.

Gabriel VASILIU

Caiete Silvane

Alegerile comunale și județene din anul 1930 în județul Sălaj și o radiografie a orașului Zalău în anii 30

1. Alegerile comunale și județene

În baza legii privind organizarea administrativă a țării, adoptată în vara anului 1929, care tindea spre o descentralizare reală a țării, pe data de 5 februarie 1930 au avut loc alegeri la nivelul județelor, iar în perioada 9 februarie-16 martie 1930 la cel al comunelor.

Conducerea Ministerului de Interne s-a întrunit și a dat o serie de instrucțiuni pentru organizarea noilor alegeri comunale și județene. Pentru municipii și județe, convocarea electoratului se făcea de către Ministerul de Interne, iar pentru celelalte orașe și comune de către prefectul județului, cu cel puțin 30 de zile înaintea termenului fixat pentru alegeri în Monitorul Oficial, respectiv în Gazeta Oficială a județului. Secțiile de votare urmau să fie alese, după cum era și normal, în funcție de numărul de alegători. Pentru fiecare 3.000 de alegători o secție. Publicarea secțiilor și repartizarea alegătorilor trebuiau publicate cu 15 zile înainte de alegeri. Propunerea candidaturilor se făcea cu 8 zile înainte. Ziua de votare, în acea perioadă era de la orele 8 dimineața, până la orele 10 seara, cu o pauză de două ore la prânz¹.

Pe data de 6 ianuarie 1930 și P.N.Ț. depune lista cu candidați pentru Consiliul Județean Sălaj. S-a încercat ca lista să cuprindă "persoane onorabile în cari putem avea încredere deplină, că județul va fi cârmuit bine". De asemenea, ca în listă să fie cuprinse toate categoriile sociale și naționale. Astfel, învățătorii care erau membrii de drept în consiliile comunale erau reprezentați la județ prin revizorii școlari și prin Comitetul județean școlar. Erau reprezentați proprietarii, industriașii, comercianții, avocații și îndeosebi preoțimea și corpul profesoral. Și minoritarii erau bine reprezentați, în urma semnării unui cartel electoral încheiat cu P.N.Ț., care se afla la guvernare. Lista cuprindea 23 de români, 10 unguri, 2 șvabi și 1 evreu. Dar iată lista cu care P.N.Ț. se prezenta în aceste alegeri, la consilieri județeni: 1) Dr. Gheorghe Pop, senator, Zalău; 2)

Valentin Coposu, protopop, Bobota; 3) Oros Sever, avocat, Tășnad- Blaja; 4) Pop Alexandru, avocat, Tășnad; 5) Teofil Dragomir, proprietar, Jibou; 6) Mureșan Dumitru, protopop, Chechiș; 7) Pop Vasile, preot, Valcăul de jos; 8) Coza Aurel, profesor, Carei; 9) Sima Valentin, preot, Curitău (Sălăjeni); 10) Cupcea Petru, protopop, Supurul de jos; 11) Beldy Coloman, proprietar, Jibou; 12) Urian Samuilă, director de bancă, Jibou; 13) Josika Ioan, deputat, Surduc; 14) Oțiel Cornel, preot, Buciumi; 15) Dr. Kaizler Gheorghe, proprietar, Zalău; 16) Sălăjean Ioan, preot, Andrid; 17) Dr. Bölöni Zoltan, avocat, Zalău; 18) Mihalca Traian, protopop, Tarcea; 19) Brandt Josif, proprietar, Șimleu-Silvaniei; 20) Indrean Vasile, preot, Asuajul de sus; 21) Lengyel Acațiu, proprietar, Crasna; 22) Vasilichi Iuliu, comerciant, Crasna; 23) Dr. Vetzak Alexandru, avocat, Carei; 24) Hendea Nicolae, industriaș, Curitău; 25) Kerekes Ernest, profesor, Zalău; 26) Wieser Ștefan, profesor și publicist, Carei; 27) Bay Francisc, proprietar, Treznea; 28) Ghiuruțan Ioil, protopop, Unguraș (Românași); 29) Dr. Szabo Alexandru, avocat, Zalău; 30) Kreutzer Mihail, profesor și publicist, Carei; 31) Vaida Petru, avocat, Cehu-Silvaniei; 32) Dr. Szekeley Alexandru, avocat, Șimleu; 33) Băliban Antoniu, protopop, Unimăt; 34) Vaștag Gheorghe, proprietar, Sanislău; 35) Trușașiu

Traian, protopop, senator, Zalău; 36) Sabou Augustin, farmacist, Sanislău².

Alegerile urmau să aibă loc pe data de 5 februarie. Totodată, s-au organizat alegeri în toate orașele și satele, pentru consiliile locale și primari³.

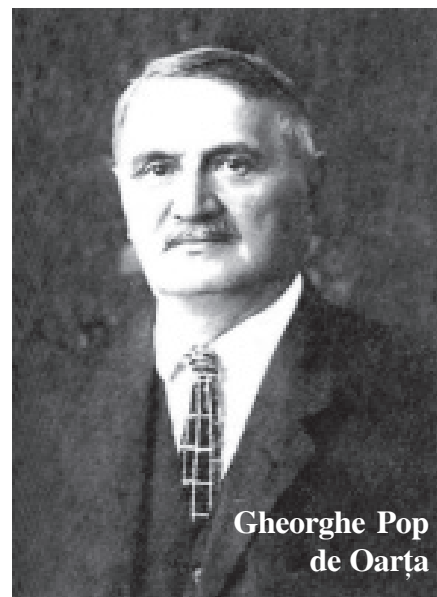
La alegerile pentru Consiliul Județean lista P.N.Ț. a obținut o victorie zdrobitoare cu 56.344 de voturi, față de numai 7.656 ale listei liberale⁴. Astfel, noii consilieri județeni erau cei de pe lista P.N.Ț., amintită mai sus, deoarece, conform legii electorale, liberalii nu au obținut minimul de 20% din numărul total de voturi.

Pentru orașele sălăjene s-a ales ca dată a alegerilor ziua de 16 martie 1930. La Zalău au fost înscrși pe liste 2.635 de alegători, buletine ridicate, 2.555, voturi exprimate-1711, voturi anulate-52. P.N.Ț. a obținut 872 de voturi, iar social-democrații 787. Astfel, P.N.Ț. a obținut 10 locuri de consilieri locali, social-democrații 8, iar maghiarii 6.

La Șimleu P.N.Ț., "printr-o propagandă demnă și prin metode permise" a obținut 982 de voturi din cele 1.525 de voturi exprimate (36 anulate), iar P.N.L. a obținut 507 voturi. Astfel, P.N.Ț. avea 11 consilieri, iar liberalii 5. În Șimleu erau înscrși pe listele electorale 1.974 de alegători. În orașul Carei erau înscrși pe liste 3.895 de alegători, fiind cel mai mare oraș al județului Sălaj. Au votat 2.797 de

Ioan Mango

Gheorghe Pop
de Oarța

persoane, iar 23 de voturi au fost anulate. P.N.Ț. a obținut 886 voturi, liberalii 423, social-democrații 257, iar maghiarii 1.192. Având doar 12% din numărul de voturi, liberalii nu au obținut nici un post de consilier. P.N.Ț. a câștigat 8 posturi de consilier și cu cei 5 de drept avea 13 consilieri locali. Maghiarii au câștigat 10 posturi de consilieri și împreună cu cei 2 de drept aveau 12⁵.

Noul Consiliu Județean Sălaj s-a constituit pe data de 3 iunie 1930. Ședința solemnă a fost deschisă de prefectul județului Alexandru Aciu, care schițează raporturile existente între diverse autorități județene și organele superioare de control. Se citește adresa Biroului electoral județean și decizia Comitetului Central județean de revizuire, prin care se respingea ca nefondat apelul înaintat de fruntașul politic liberal Emil Lobonțiu, prin care se contestau alegerile pentru Consiliul Județean. S-a mai dat citire deciziei Ministerului de Interne referitoare la confirmarea membrilor de drept ai Consiliului, cu vot deliberativ și consultativ.

La apel, s-a constatat că erau prezenți 31 de membrii, din totalul de 36, după care a fost desemnat președintele de vârstă, în persoana lui Teofil Dragomir, care a condus ședința până la alegerea noului președinte al Consiliului. În cuvântul său, Teofil Dragomir a făcut un rezumat al unor raporturi din experiența trecută, a primei legislaturi a Consiliului (1926-1930) și a unor proiecte de viitor, în legătură cu administrarea județului. A

mai luat cuvântul Beldy Coloman, în numele Partidului Maghiar, care a dat citire unei declarații de aderență loială și conlucrare la administrarea județului Sălaj. Se procedează, apoi, la alegerea organelor de conducere. Ca președinte al Consiliului județean Sălaj a fost reales Gheorghe Pop de Oarța, una din personalitățile de seamă ale Sălajului interbelic, printre altele, primul prefect al Sălajului de după 1918 și președinte al biroului de avocați. Biroul de conducere avea următoarea componență: vicepreședinți - protopopul Petre Cupcea și Beldy Coloman; secretari - Alexandru Pop și Aurel Coza, directorul liceului din Carei; chestori - protopopul Valentin Coposu din Bobota, tatăl lui Corneliu Coposu și protopopul Cornel Oțel din Buciumi. Membrii în Delegația Județeană Permanentă au fost aleși următorii: Cornel Sima, fratele pictorului Ioan Sima - președinte; Mureșan Dumitru, Zoltan Bolony, Sever Oros, Teofil Dragomir - membrii; Valentin Sima, Vasile Pop, Alexandru Szabo; comisia de verificare - protopopul Ioil Ghiurușan din Românași, Petru Vaida, Kaizler Gheorghe, Samuil Urian și protopopul Antoniu Băliban. La finalul ședinței, la propunerea lui Teofil Dragomir a fost trimisă o telegramă de aderență primului ministru Iuliu Maniu și ministrului de Interne Alexandru Vaida Voevod. De asemenea, s-a făcut o colectă de 2.100 lei pentru bustul lui Simion Bărnuțiu⁶, care a fost dezvelit la Șimleu, pe data de 7 septembrie 1930, în fața liceului a cărui patron spiritual este și azi marele înaintaș din Bocșa.

Funcția de ministru al Agriculturii în guvernul Maniu era ocupată de către fruntașul țărănist Ion Mihalache. El a luat inițiativa, în luna martie 1930, ca parlamentarii național-țărăniști să susțină o serie de conferințe la sate, în județele pe care ei le reprezentau. Scopul conferințelor era acela de a cunoaște cât mai precis nevoile țăranilor. Informațiile pe care parlamentarii urmau să le culeagă din teritoriu trebuia să le înainteze ministrului Mihalache, pentru ca el să poată, în acest mod, să soluționeze mai bine cerințele populației. În acest sens, Ion Mihalache a trimis o circulară tuturor președinților de organizații a P.N.Ț. Iată ce spune, printre altele, în

această circulară: "Alegerile comunale au fost cel mai bun prilej pentru parlamentarii și conducătorii de organizații județene de a vedea cari sunt nevoile locale cu caracter obștesc. Cunoașterea precisă a acestor nevoi este cea dintâi cerință pentru a putea fi soluționate. Cum o bună parte din acestea sunt în legătură cu departamentul meu, țin să iau contact, pe rând, printr-o serie de conferințe, cu parlamentarii din țară, conferințe împărțite pe ținuturi și regiuni, în scop de a cunoaște și cu mai de aproape nevoile locale cu caracter obștesc de natură agricolă". Face o programare pe zile și ore a județelor, pe regiuni, acestea urmând să-i comunice personal problemele cu care se confruntau țăranii⁷.

În concluzie, se poate afirma că alegerile județene și comunale din anul 1930 au fost câștigate într-un mod categoric de P.N.Ț., cartelat, în unele județe, cu minoritățile etnice, ceea ce demonstra că partidul avea o popularitate mare în rândul electoratului, în special al celui din județul Sălaj, locul natal al președintelui partidului, Iuliu Maniu. Aceasta în pofida faptului că țara era deja afectată serios de marea criză economică mondială, criză care a afectat, în mod decisiv, și guvernarea național-țărănistă.

2. O radiografie a orașului Zalău în anii 30

În urma alegerilor comunale din anul 1930, primar al orașului Zalău a fost ales Ioan Mango, fost Revizor

școlar șef (Inspector General- n.n.) al județului Sălaj. Dintr-un interviu pe care l-a acordat ziarului "Patria" din Cluj, în luna octombrie 1930, ne putem contura o imagine a Zalăului anilor 30. Proaspătul primar afirma că și-a întocmit, conform noii legi administrative, o strategie de dezvoltare a orașului pe o perioadă de 8 ani. Prioritate aveau lucrările de infrastructură. El enumera aici refacerea trotuarelor și drumurilor, precum și deschiderea de străzi noi, datorită creșterii numărului populației și o intensificare a circulației prin creșterea numărului a automobilelor. Cele mai multe străzi trebuiau pavate din nou. Noul primar afirma că a prevăzut pentru acest obiectiv bani mai mulți de la bugetul local. În câteva luni de când era primar, respectiv februarie-octombrie 1930, a regularizat și pietruit 10 străzi. De asemenea, se proiecta deschiderea și construirea, în cel mai scurt timp, a "Străzii Noi", care să lege Gara orașului Zalău cu strada Gheorghe Pop. Construirea acestei străzi era preconizată încă înainte de 1918, dar nu au existat fonduri suficiente. Primarul Ioan Mango a făcut demersuri la Ministerul Lucrărilor Publice ca străzile Regele Ferdinand și Gheorghe Pop, din Zalău, să facă parte din rețeaua șoselelor naționale, să fie pavate cu asfalt sau piatră cubică, deoarece erau aproape impracticabile.

În ceea ce privește înfrumusețarea orașului, primarul Ioan Mango dorea să mute Piața Unirii în locul Pieții Mihai Viteazul, deschizând un parc. Preconiza plantarea de arbori pe marginea drumurilor și locurilor din centrul orașului rămase neîntrebuințate. Deși orașul dispunea de un singur mijloc rudimentar de stropire a străzilor și de numai 6 măturători, totuși el declara că era în măsură "a ține orașul în cea mai mare curățenie". În bugetul de pe anul 1931, el subliniază că a prevăzut achiziționarea unei autopompe. Despre problema apei potabile, el spunea că la Zalău "e soluționată în modul cel mai fericit". Pe lângă fântânile existente a mai construit noi fântâni arteziene, atât în centru cât și la periferia orașului. Considera că ele alimentau populația cu apă suficientă. La periferia orașului, el afirmă că s-au construit adăpători pentru vite, cu apă tot din fântâni arteziene.

Tot referitor la infrastructură, el afirmă că abatorul din Zalău funcționa într-o clădire veche și într-o stare nu tocmai bună. Ea nu mai corespundea cerințelor "moderne" și era neîncăpătoare față de consumația care creștea continuu. Din această cauză, s-a hotărât reparația capitală a clădirii sau construirea unei clădiri noi.

În ceea ce privește asistența socială, primarul Ioan Mango afirmă că pentru persoanele în vârstă, care nu se puteau întreține singure, exista în Zalău un azil ce adăpostea, în anul 1930, 15 "nevoiași". Azilul funcționa sub supravegherea Primăriei. Clădirea era, însă, puțin spațioasă și necesita reparații serioase. Ioan Mango sublinia că în anul 1931 ea urma să fie reparată și mărită.

În bugetul anului 1930, prevăzuse și construirea unei "băi în liber și a unei plăji", care să completeze baia-ștrand a orașului existentă deja. De asemenea, promite că va amenaja un loc de excursie pe Meseș, unde să construiască un pavilion "pentruca iubitorii de viață în liber să aibă unde-și petrece, în cursul verii, orele de recreație".

Instituțiilor de învățământ și cultură din oraș sublinia că le dă "o largă atențiune", având în vedere formația intelectuală a primarului. Primăria susținea și întreținea o școală primară și cantină pentru elevii săraci, precum și o școală de ucenici. Se acordau subvenții însemnate trupelor de teatru, despărțământului Astrei, Societății culturale Sălăjana și Spitalului Județean. Acesta din urmă, subliniază primarul Ioan Mango, urma

să treacă, începând cu data de 1 ianuarie 1931, în administrarea județului⁸.

Așadar, din interviul acordat de primarul orașului Zalău, Ioan Mango, ne dăm seama de prioritățile pe care le avea urbea noastră în acea perioadă, ne putem face o imagine cum arăta orașul, dar, mai ales, de interesul pe care-l manifestau autoritățile locale la vremea respectivă pentru modernizarea orașului. Ioan Mango, șef al învățământului sălăjean după 1918, până în anul 1930 când s-a pensionat, avea o vastă experiență administrativă și cunoștea realitățile orașului în care a profesat. Era doar la 7-8 luni de când câștigase mandatul de primar și vedem că avea deja realizări deosebite în modernizarea orașului. De asemenea, din proiectul lui de management ne dăm seama de intențiile pe care le avea. Credem că astfel de personalități, care au desfășurat o activitate, într-adevăr, dezinteresată și cu toată puterea lor de muncă, pot constitui modele de conduită morală pentru generația noastră și nu numai.

Marin POP

Note:

1. *Patria* (Cluj), nr. 4, 8 ianuarie 1930
2. *Gazeta de Duminecă* (Șimleu Silvaniei), nr. 2, 12 ianuarie 1930
3. Idem, nr. 3, 19 ianuarie 1930
4. Idem, nr. 6, 9 februarie 1930
5. Idem, nr. 12, 23 martie 1930
6. *Patria*, nr. 123, 8 iunie 1930, p. 4
7. *Gazeta de Duminecă*, nr. 12, 23 martie 1930
8. *Patria*, nr. 235, 2 noiembrie 1930

Cercuri pe apă

Lunile iubirii

Moto: "ÎN CEA MAI MARE PARTE A ISTORIEI, ANONIMUL A FOST O FEMEIE" (Virginia Woolf)

A trecut, plină de sărbătorile iubirii - împrumutate și autohone - luna februarie. Trece, plină de alte sărbători ale iubirii, și luna martie. Pentru că și 1 martie și 8 Martie nu sunt altceva decât ocazii de a spune "te iubesc", "conțezi pentru mine", "mă dori" ș.a. prin intermediul unui măștișor, al unei flori, al unui dar...

8 Martie este, de regulă, un bun prilej de a reconsidera statutul femeii în viață, istorie, societate... Neîndoișor, în această zi calitățile de iubită, soție și mamă ale femeii, trăsăturile ei specifice - frumusețea, blândețea, sacrificiul, dragostea etc. - sunt recunoscute și celebrate. Se poate spune că în această zi toate femeile sunt egale... Indiferent de valoarea cadourilor sau atențiilor primite. Este sărbătorită FEMEIA. Celebră și anonimă. Răsfățată și sacrificată. Acea femeie care, de milenii, se luptă să rupă chingile prejudecăților. Cele mai multe țin de privilegiile masculinității care se inoculează din primii ani de viață, astfel încât, cum observa nu fără sarcasm Simone de Beauvoir, "chiar și cel mai mediocru dintre bărbați se va crede un semizeu în fața unei femei". *Așa se cuvine* - se

răspunde, de regulă, la întrebări care vizează consemnarea (și condamnarea) femeii în bucătărie, în dormitor, în camera copiilor; statutul ei ... onorabil de "șef de plasă"; renunțarea la aspirațiile proprii, sacrificiul pe altarul familiei etc. etc. Câte femei au purtat, de-a lungul existenței omenirii, germenii geniului, înăbușiți apoi până la banalitate de limitata condiție de femeie?! În ce punct ar fi astăzi omenirea dacă prejudecățile vizavi de femei nu ar fi funcționat măcar în ultimele două sute de ani, iar pretinsa egalitate de șanse, trâmbițată în ultimele decenii, ar exista cu adevărat?!

Nu știm. Drept care ne atârnam la piept, legat de șnurul alb-roșu, trifoilul cu patru foi, potcoava ori coșarul... Cine știe, poate peste câteva secole vor aduce noroc statutului de femeie... Pentru că, nu-i așa?, adevăr a grăit frumoasa, talentată și regretată poetă Daniela Caurea, victimă la nici 26 de ani a cutremurului din 4 martie 1977 din București, care, dacă nu s-ar fi întâmplat tragedia, cine știe câtă literatură valoroasă ar fi scris și nu am avea de la ea doar două antume și două postume... *Echilibru e și-n vină/ moartea e egală-n toate/ fiecare jumătate/se ridică și se-nclină...*

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

APĂRAREA

Viziuni (II)

Într-una din zile, unul din puținii mei prieteni a murit. Era tânăr, frumos, bogat și celebru - una din rarele excepții ale unei literaturi scarbete. Am vrut să scriu ceva memorabil în amintirea lui și chiar am vorbit cu redactorul șef al unei reviste de cultură să-mi rezerve spațiu tipografic însă n-am reușit să pun cap la cap nici un cuvânt. Am renunțat. Am plecat într-o stațiune montană și dimineața, în timp ce-mi beam cafeaua și admiram splendoarea stâncilor, m-am gândit:

"De acum, prietenul meu nu mai este interesat de aceste mărunte bucurii. E ciudat cum eu trăiesc și el nu, eu am momente umane frumoase și el nu, eu mă mai pot bucura de femeia mea, el - nu, eu mai pot fuma o țigară la un pahar cu vin, el - nu, eu mai pot duce muzica și cuvintele cu mine, el -

nu". Și mi se părea straniu că rostul lui în viață a fost mai mult o răsplătă pentru modul în care a înțeles să lupte împotriva răutății generale. "Diavolul nu este rău, este nesimțit", a scris într-o carte. Mi-am cercetat notițele și am citit: "Eu afirm că răul nu este un conglomerat de forțe, ci un depozit de obrăznicie."

Această coincidență mi-a întărit convingerea că moartea lui nu s-a datorat unui "stupid accident rutier", cum au scris ziarele, ci s-a înscris în circuitul unor mari evenimente cosmice. M-am simțit fericit pentru el și de atunci nu l-am mai visat.

Ștefan Doru DĂNCUȘ

"Sunt cel mai frumos din orașul acesta"

Radu Stanca - 90 de ani de la naștere

Radu Stanca s-a născut în data de 5 martie 1920, la Sebeș, și a plecat spre Parnas în 26.12. 1962, la Cluj-Napoca. Este **poet și dramaturg**, nepotul lui Dominic Stanca. A absolvit Facultatea de Litere și Filosofie a Universității *Regele Ferdinand* din Cluj în anul 1942.

În timpul războiului, Facultatea de Litere a Universității din Cluj s-a refugiat la Sibiu. Aici a luat ființă "Cercul literar de la Sibiu". După modelul lui **Eugen Lovinescu** care la cenaclul "Sburătorul" a consolidat bazele Modernismului interbelic, Cercul a încercat să salveze tradiția literaturii române, dar a fost repede lichidat de prigoana comunistă din anii 50. Membrii lui au fost denumiți ulterior de criticii și istoricii literari membrii *generației pierdute*.

A fost, pe rând, asistent al lui Lucian Blaga la catedra de filosofie a culturii, profesor de estetică a teatrului, la Sibiu, redactor, actor, regizor. A făcut parte din Cercul literar de la Sibiu, alături de *Ștefan Augustin Doinaș*, Dan Constantinescu, Deliu Petroiu, Alexandru Cucu, Viorica Guy Marica, Eugen Todoran, Ion Negoitescu, Ion Desideriu Sârbu, Ioanichie Olteanu, Cornel Regman, Nicolae Balotă, Victor Iancu, Henri Jacquier, Wolf von Aichelburg, ș.a.

Debutază în 1943 cu esul critic *Problema cititului*, apoi, în teatru, cu comedia tragică *Dona Juana*, o reinterpretare a mitului lui Don Juan, căreia i-a fost acordat premiul *Sburătorul* pe anul 1947. Adoptând o atitudine de protest față de orânduirea falselor valori, refuză să-și mai publice scrierile, după 1947, când i se editează *Dona Juana*, opera sa fiind editată după moarte și cuprinde următoarele volume: *Ștefan Braborescu* (1965), *Versuri* (1966), *Teatru* (1968), *Acvariu* (1971), *Poezii* (1973), *Roman epistolar* (1978), *Versuri* (1980), *Doti (versuri)*, Editura Paralela 45, 2001), *Turnul Babel* (teatru, Editura Paralela 45, 2002). Acest ultim volum cuprinde piesele de teatru *Turnul Babel* (tragedie), *Drumul magilor* (viflăcime tragic), *Povestea dulgherului și a frumoasei soții* (legendă dramatică), *Greva femeilor* (comedie). Piesele sunt reprezentative pentru teatrul de factură poetică creat de Radu Stanca, teatru ale cărui valențe scenice sunt dublate de virtuțile literar-estetice pe care textul le ofera la lectură. Aceste caracteristici îl apropie pe autorul român de dramaturgi contemporani lui, precum **Jean Giraudoux**, Jean Anouilh sau **Eugene O'Neill**. Teatrul Național din Sibiu îi poartă numele în prezent.

În poezie a teoretizat baladescul (în esul *Resurecția baladei* (1945)) și a fost adeptul poeziei pure, ruptă de contextul social. În realitate, după cum demonstrează propria-i creație poetică, **Radu Stanca** a relevat capacitatea **baladei** - specie prin excelență a genului epic - de "a se deghiza" în spațiile lirico-dramatice, cultivând trinomial baladesc: 1. **lamentația** (croulului cu frunța pe-o limită tragică: *Lamentația Ioanei d Arc pe rug*, *Lamentația poetului pentru iubita sa*, *Nocturnă*, *Pistolul*, *Tristețe înainte de luptă*, *Un cneaz valah la porțile Sibiului* etc.) - 2. **alegoria-legendară** (povestea întâmplării / evenimentului la cea mai înaltă tensiune: *Baladă studentească*, *Buffalo Bill*, *Douăsprezece umbre*, *Fata cu vioara*, *Regele visător*,

Trandafirul și călăul, *Trenul fantomă*, *Turn înecat*, *Vraja vrăjilor* etc.) - 3. **dramaticul eroic** (adică *Balada celor șapte focuri*, *Balada lacrimii de aur*, *Capul de fată*, *Cea mai frumoasă floare*, *Coșmarul tiranului*, *Domnița blestemată*, *Înfidelul*, *Mică baladă de dragoste*, *Pajul cu părul de aur*, *Răzbunarea șarpelui*, *Sfatul țării*, *Spada regelui* etc.). Criticul Nicolae Balotă sublinia faptul că "**balada** nu e pentru Radu Stanca un pretext istoric sau nu devine - pe plan tematic - o narațiune, ci un lied scenic; poetul se închipuie *Un cneaz valah la porțile Sibiului*, atât de vrăjit de coralul fecioarelor cetății, încât nu simte cum un dușman îl înjunghie; în alt poem ascultă un cântec misterios de orgă, transpus la 1707; într-o **baladă** studentească își bănuiește sfârșitul cântând moartea unui student inventator de visuri și practicant de alchimii erotice..." (Poezia, I, p. 392). Dar **balada** care "l-a impus", care a rămas în memoria "cerchiștilor" și a contemporanilor săi, îndeosebi, prin presentimentul thanatic de după "fantastica mască" a croulului / autorului, este "Corydon". Marele câștig al poeziei românești datorat resurecției Cercului literar de la Sibiu, îndeosebi lui **Radu Stanca**, Ștefan Augustin Doinaș ș. a., constă în *extinderea sferei baladescului de la o "scară națională" la o "scară planetară / cosmică"*. Ilustrativ în acest sens este și balada *Turn înecat*, turnul simbolizând *axis mundi*, având în crucea-i celestă o crăiasă adormită "de două mii de ani", Runa, un soi zeiesc de "sămânță a lumii", sortit a rodi după "cataclism" (aluzie, poate, chiar al doilea război mondial): *Turnul dormea-ntr-o ape liniștit / și numai câteodată fețe sumbre / Se abăteau sub zidul lui tihnit, / Să-l tulbure cu sulfe și umbre. // Picior de om cu toate-acestea nu-i / Calcă spirala scării, unde Runa, / Sâmburul viu și pur, Regina lui, / De două mii de ani dormea întruna. // (...) // Furtună mare însă se lăsă / Odată-asupra lui, și-atunci, sălbatic, / Intrând pe geamuri, valul o fură / și-o duse-n dar oceanului molatic. // Tot aplecându-și trupul ca un trunchi / S-o caute-n abise, de pe maluri, / Turnul căzu-ntr-o seară în genunchi / și se-aruncă de dorul ei în valuri...*

Informații culese de pe Wikipedia și D.G.L.R. de
Viorel TĂUTAN

Stimați și neprețuiți cititori,

intenționând să schimb, începând cu luna februarie, la sugestia redacției, structura acestei rubrici, am neglijat realitatea (Mea Culpă): Aniversarea unor personalități validate prin canon ca autentice valori pentru istoria literaturii naționale. Și mi-am schimbat opțiunea. Cum să pot neglija faptul că ar fi trebuit să aniversăm, sau să comemorăm, în maniera sintetică adoptată și în care vă obișnuisem pe aceia dintre domniile voastre atrași de curiozitate pentru astfel de date, importanți scriitori (?) cum: **Tudor Vasiliu** (05.02.1950), **Alice Voinescu** (10.02.1885), **Teodor Vârgolici** (12.02.1930), **Alexandru Șahighian** (13.02.1950), **Grigore Vieru** (14.02.1935), **Titu Maiorescu** (15.02.1840), **Cornel Cotuțiu** (15.02.1945), **Alexandru Condescu** (15.02.1950), **Mihai Grămesu** (16.02.1950), **Octavian Doclin** (17.02.1950); - **Ioan Flora** și **Mihai Nemeș** (03.02.2005), **Roger Câmpeanu** (04.02.2000), **Victor Kernbach** (16.02.1995), **Nicolae Baltag** (20.02.1875), **A.D.Xenopol** (27.02.1920), **Alexandru Rosetti** (27.02.1990). Am stăruit doar asupra aniversării marelui învățat român transilvănean **Timotei CIPARIU** și a scriitorului contemporan **Liviu Ioan STOICIU**, la împlinirea vârstei de 60 de ani, pentru poziția căruia în corpul revistei s-ar fi cuvenit "să mă bat".

Iată, prin urmare, cum, în acest număr (62) al revistei, vă voi propune o listă alcătuită pentru aniversarea/comemorarea acelor scriitori care au creat și creează rezonanță la nivel național cel puțin, în viziunea criticii și istoriei literare, dar și ale acelor dintre colaboratorii noștri care se subscriu criteriului inițial, adică al cifrelor 5 și 0 (de toți ceilalți membri ai Uniunii Scriitorilor ocupându-se, săptămânal, prestigioasa revistă *România literară*).

4 Martie este data devastatorului cutremur de pământ din 1977, în timpul căruia au pierit **Alexandru Ivasiuc**, **A.E.Baconschy**, **Daniela Caurea**, **Mihai Gafița**, **Toma Caragiu**, **Mihai Petroveanu**, **Virgil Gheorghiu**, **Veronica Porumbacu**, **Savin Bratu**, **Nicolae Ștefănescu** și **Ioan Șiadbei**.

De remarcat o curiozitate: În luna martie, respectând criteriul amintit, aniversăm datele de naștere a cinci scriitori importanți purtând prenumele RADU (chiar dacă unele sunt pseudonime), după cum vedem ceva mai jos. Așa încât, **ANIVERSĂM** pe următorii autori, născuți la următoarele date:

02.03.1905 - **RADU GYR**, pseudonimul lui Radu Demetrescu, († 1975), poet, dramaturg, eseist și gazetar, fost

deținut politic al celor trei dictaturi, carlistă, antonesciană și comunistă; - **Mircea MANCAȘ** († 1995), teoretician și eseist; **05.03.1920** - **RADU STANCA** († 1962), poet, eseist, critic și dramaturg;

07.03.1950 - **Valeriu BÂRGĂU** († 2006), poet și jurnalist; **08.03.1920** - **RADU TUDORAN**, pseudonimul lui Nicolae Bogza (1992), prozator, autorul romanului-capodoperă "*Fiul risipitor*", al romanelor de succes "*Toate pânzele sus*", "*Dunărea albastră*" și al altor numeroase romane, fratele lui Geo Bogza, ; - **1935** - **RADU CIOBANU**, foarte talentat prozator timișorean;

12.03.1925 - **Constantin CHIRIȚĂ** († 1991), prozator și dramaturg, autor al cunoscute romane pentru copii și tineret (ciclul "*Cireșarii*", de. ex.);

13.03.1935 - **Romulus RUSAN**, eseist și prozator, fondator al *Alianței Civice*, căsătorit cu poeta Ana Blandiana; - **1940** - **Dragomir HOROMNEA**, dramaturg, publicist, prozator;

14.03.1920 - **Pavel BELLU** († 1998), poet, prozator și publicist; - **1955** - **Marta PETREU**, pseudonim literar al Rodicăi Marta Vartic, poetă, eseistă, jurnalistă;

18.03.1910 - **IOANA POSTELNICU** († 2004), prozatoare, autoarea cunoscutului ciclu romanesc al *Vlașinilor* (*Plecarea...*, *Întoarcerea...*, *Urmași...*) - **CENTENAR**;

19.03.1895 - **ION BARBU**, pseudonimul matematicianului Dan Barbilian († 1961), poet;

23.03.1920 - **RADU LUPAN**, pseudonim literar al lui Raymond Leibovici, prozator, istoric literar, traducător;

26.03.1945 - **GYÖRFFY Kálmán**, prozator și publicist;

28.03.1905 - **Ernest BERNEA** († 1990), sociolog, etnograf, poet și eseist;

și **COMEMORĂM** în această lună, după același criteriu, următoarele personalități:

05.03.1955 - **Hortensia PAPADAT-BENGESCU** (n.1976);

12.03.1965 - **George CĂLINESCU** (n.1899);

17.03.2005 - **Adrian MARINO** (n.1921);

19.03.1865 - **Nicolae FILIMON** (n.1819);

21.03.2000 - **Mircea ZACIU** (n.1928);

27.03.1985 - **Pompiliu MARCEA** (n.1928);

31.03.1965 - **Ticu ARCHIP** (n.1891).

Viorel TĂUTAN

RADU GYR

RADU TUDORAN

IOANA
POSTELNICU

RADU STANCA

RADU CIOBANU

Malaxorul cu apariții editoriale

■ La Editura "Caiete Silvane" din Zalău a apărut recent, cu sprijinul Centrului Culturii Tradiționale Sălaj, cartea semnată de **Victor Jombori, "Monografia localității Ugruțiu, județul Sălaj"**. Autorul, fiu al satului Ugruțiu (comuna Dragu), s-a stabilit de multă vreme la Cluj, unde a activat ca inginer. "Mă bucur nespun de mult că am reușit să scriu aceste modeste rânduri despre localitatea în care m-am născut și am copilarit. Am încercat să îmi aduc aminte despre cum era satul pe vremea copilăriei mele, să-mi amintesc despre școală, biserică, obiceiurile și datinele din sat, dar cu siguranță nu am reușit să descriu toate acele fapte și trăiri ale satului, care reprezentau în cel mai înalt grad, viața zilnică a locuitorilor satului meu natal, Ugruțiu", a notat autorul. La Editura "Caiete Silvane", pe lângă cartea menționată, au apărut monografiile despre Glodul Someșului, Filduri, Meseșeni de Sus și Căpălnea pe Someș, la care se adaugă numeroase cărți legate de tradițiile Sălajului.

■ Cu sprijinul Centrului Culturii Tradiționale Sălaj la Color Print Zalău a fost editată recent o **mapă de prezentare a expoziției "Șura"** realizată de cunoscutul pictor sălăjean **Gheorghe Ilea**. Fotografii Major István, Vasile Morar, Livia Ilea, Gheorghe Ilea.

"Lucrarea de față se numește șura și redă în mărime naturală un perete de lemn al șurii noastre din satul Bucea. Are 300 cm înălțime și 600 cm lungime și este compusă din 10 pânze dispuse pe 2 rânduri, câte 5 pe un rând. Este pictată în tehnică mixtă pe pânză în anul 1998", explică autorul. Lucrarea "Șura" face parte din proiectul "Fânul". Fiecare lucrare din cele care compun mapa are o "poveste", file de jurnal, meditații, observații. Iată una dintre acestea:

"Cred că opera de artă nu e atât rezultatul ștachetei înalte la care ai ajuns, ci mai degrabă limita neputinței la care te-ai oprit. Toate lucrurile au o limită, dau uneori primesc o însuflețire care te absoarbe. Așa mi s-a întâmplat și cu șura, o frumusețe de forme și culori infinită, ce nu se poate explica. Toate detaliile aveau viață, adâncimi de penumbre transparente, sonorități de culoare luminoasă, ritmuri de pete închise și deschise, ocră brun, scilipiri de albastru, alburii grele sau diafane, roșuri adânci sau stridente, violeturi ca niște prețioase amintiri. Nu erau culori, erau dureroase despărțiri și nespun de dulci regăsiri. Nu erau amintiri, nu erau culori, vedeam iubirea. Întâmplător pictam, puteam să și cânt sau să scriu sau să fac altceva". Pictorul Gheorghe Ilea s-a născut în noiembrie 1958 în satul Bucea, județul Cluj. Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România. De-a lungul timpului, Gheorghe Ilea a realizat o mulțime de expoziții personale, și a participat la numeroase expoziții de grup, atât în țară cât și în străinătate.

■ Tot la Editura "Caiete Silvane" a Centrului Culturii Tradiționale Sălaj a apărut o nouă carte legată de tradițiile județului nostru, cartea semnată de **Crenguța Timoc, "Obiceiuri de nuntă de pe Valea Someșului"**.

Autoarea, sălăjeancă de origine, absolventă a Literelor clujene, actualmente profesoară la o școală din orașul de pe Someș, prezintă în această carte obiceiuri de nuntă din satul Cheud, comuna Năpradea, județul Sălaj. În opinia autoarei, în acest sat "cele mai multe și mai frumoase obiceiuri sunt legate de acest eveniment important", căsătoria. "(...) lucrarea de față este o încercare de ilustrare a vechilor obiceiuri de nuntă, impunerea lor în memoria contemporanilor și a urmașilor noștri, care încet, încet se pare că sunt total cucerți de nou, modern, uitând ceea ce, de atâtea sute de ani, ne-a ajutat să ne păstrăm identitatea națională și unitatea noastră ca popor de sine stătător pe aceste meleaguri", a mai notat autoarea în "Introducerea" volumului.

■ La Editura Herald din București a fost publicată recent o **nouă carte în traducerea lui Daniel Hoblea: René Guénon, "Autoritate spirituală și putere temporală"**.

"Maestru al unei spiritualități pierdute și critic acerb al modernității laicizante, René Guénon (gânditor tradițional francez, 1886 - 1951) realizează în acest eseu concentrat o comparație bine structurată între cele două registre permanent aflate în conflict în istoria omenirii: autoritatea spirituală și puterea temporală. Dacă prima se întemeiază pe o tradiție revelată și primordială, transmisă pe cale orală, filiație asupra căreia trebuie să vegheze, cea de-a doua are ca fundament o tradiție scripturală, mai întâi de extracție revelată, gestionată de sacerdoți, apoi preluată prin transfer simbolic de puterea monarhică și uzurpată finalmente, prin revoluție, de puterea laică în sens politic modern", a afirmat Valentin Protopopescu. Cartea de față reprezintă a zecea traducere a sălăjeanului Daniel Hoblea (n. 1964, redactor - șef al Editurii "Caiete Silvane", secretarul Cenaclului "Silvania"). Precedentele: Nikolai Berdiaev - "Despre menirea omului. Încercare de etică paradoxală" (Aion, Oradea 2004); René Guénon - "Simbolismul Crucii" (Aion, 2003); René Guénon - "Ezoterismul lui Dante" (Aion, Oradea 2005); René Guénon - "Stările multiple ale ființei" (Aion, 2006); René Guénon - "Metafizică și cosmologie orientală" (Herald, București 2005); René Guénon - "Demiurgul și alte studii tradiționale" (Herald, 2005); René Guénon - "Marea Triadă" (Herald, 2005); René Guénon - "Introducere generală în studiul doctrinelor hinduse" (Herald, 2006); Frithjof Schuon - "Ochiul Inimii" (Herald, 2008). Autorul menționat a mai publicat volumele de versuri "Invazia formelor" (Cluj, 1996) și "Secura de diamant" (Zalău, 2000), precum și volumul de eseuri "Gâlceava himerelor" (Herald, 2008).

Daniel SĂUCA

